

1127/1
DRUŽBA PRIHODNOSTI BO ALI KOMUNIZEM ALI BARBARSTVO. KARL MARX

ŠTEVILKA 13-14 LETNIK XXII LJUBLJANA, 3. MARCA 1973 CENA 2 DIN

TRIBUNA

SLADE & JAMES BARCLAY HARVEST & NOVI AKORDI 23. MARCA V HALI TIVOLI

Znana angleška rock ansambla Slade in James Barclay Harvest ter zagrebski Novi akordi nastopajo 23. marca v Tivoliju. Del izkupička s koncerta je namenjen fondu za dograditev študentskih domov.

„SLADE“ & „JAMES BARCLAY HARVEST“ & „NOVI AKORDI“ 23. MARTA U „TIVOLIJU“. Poznati angleski rock ansambl „Slade“ i „James Barclay Harvest“ uz zagrebačke „Nove akorde“ održat će 23 ožujka nastup u „Tivoliju“. Dik prihoda od ovog značajnog pop događaja ide u fond za izgradnju studentskih domova.

SOCIALNO ŠIBKI ŠTUDENTJE!

Pri iskanju zaposlitve prek študentskega servisa imate prednost! Za informacije se oglašite na IO SŠ LVZ, Ljubljana, Trg revolucije 1/II.

OBVESTILO

Socialno-ekonomska komisija pri IO SŠ LVZ vabi k sodelovanju študente, ki bi pomagali opraviti več analiz. Obvezno je znanje statistike, zaželeni so študentje s prakso pri tem delu. Delo bo dobro plačano. Kandidati, oglašite se čimprej na IO SŠ LVZ, Ljubljana, Trg revolucije 1/II.

ŠE NEKAJ NEUSPELJH POTEZ SKRATELJCA TISKARCA

Kljub temu, da smo se mu v prejšnji številki vljudno opravičili (str. 11), Skratelj Tiskarc ne popusti s svojimi drzkimi fintami. Kaj vse nam je spet zagodel! Najprej (v Popravku na str. 11) trdi, da se mu „opravičujo Memo“, čeprav se mu tam dejansko „opravičujo Memo“. Trikrat je posegel v članek R. Lipovca (Znanost – ost znanja?) na 3. strani: v levi koloni, četrta vrstica od spodaj navzgor stoji „ustvarjalnost“; prav je „univerzalnost“, v desni koloni, četrta vrstica od spodaj navzgor stoji „proti mišljenja“; prav je seveda „poti mišljenja“, v 14. vrstici od spodaj navzgor pa stoji „političantski adaptaciji znanosti“, čeprav bi moralo pisati „političantski aplikaciji znanosti“. Na str. 15 (Transport s pomočjo materialistične dialektike) je popolnoma neodgovorno izpustil ime prevajalca, ta je Zvone Skofič. Neuspelo je hotel blamirati nemškega učenjaka Elmarja Altwaterja, ko je pod naslovom (str. 14) namerno izpustil opombo, da gre za odlomke iz Altwaterjevega referata, ne pa za njegov celotni tekst.

Za izpuščene vejice in podobne diverzije se mu ne gre opravičevati. Velja omeniti, da je v 11. številki (verjetno z zelo podlimi nameni) zamazal literarno stran (8–9), tako da je spoštovani bralec lahko prebral le ime avtorja in naslov (Zvonko Makovič: Texeme). Njegovo podlo dejanje smo hoteli popraviti s ponatisom literarne strani v 12. številki; ta je vizualno izredno uspel, Skratelj Tiskarc pa je spet posegel vmes: skozi zadnja vrata tiskarne je odnesel naslov teksta, torej tisto, kar ste edino lahko prebrali v 11. številki (!). Tega teksta ne nameravamo ponatisniti v tretje, saj redni in pazljivi bralec lahko izreže naslov iz enajste, tekst pa iz dvanajste številke in ju spravi skupaj v popolnoma uspešno literarno stran Tribune. Skratelju Tiskarcu pa tole: če naših opravičil ne bo upošteval, ga bomo prisiljeni izključiti iz redakcije.

UREDNIŠTVO

AKADEMSKO PLANINSKO DRUŠTVO ORGANIZIRA PLEZALNO SOLO

Plezalna šola se bo začela meseca marca. Vpišete se lahko in dobite informacije v prostorih društva, Trg revolucije 1, soba 56, ob torkih in četrkih od 19. do 20. ure.

Vabimo tudi tiste, ki jih zanima turno smučanje, fotografiranje, varstvo narave in odprave v tuja gorstva.

Študentke in študenti, postanite aktivni člani APD in AAO!

2

miti, toliko bolj, ker je na sceno stopilo tudi javno tožilstvo, ki je za L. Stojanovića zahtevalo kazenski postopek in pripor. (Zahteva glede pripora je nejasna, ker je znano, da je obtoženec v zaporu). Tisk o vsem tem javnosti ni obveščal, čeprav je kazenski postopek že v teku.

Istočasno so komunisti v številnih plodnih diskusijah opozorili še na druge sovražne filme, ki jih ne le da niso pravočasno politično obsodili ter prepovedali predvajati, temveč jih je filmska kritika zelo ugodno ocenila, poželi pa so tudi večje število uradnih priznanj.

Predvsem se opozarja na filme Aleksandra Petrovića, na to, da nihče ni reagiral celo potem, ko je tovariš Tito kritiziral film Kmalu bo konec sveta. Prav tako so poudarili, da se je zgodila krivica dvema uglednima političnima delavcema, Stipetu Šuvarju in Arifu Tanoviću, ki sta film Mojster in Margareta pravočasno ocenila kot protisocialistični, vendar o njunih mišljenjih tisk ni hotel obvestiti javnosti. Nadalje se opozarja na filme Zajtrk s hudičem M. Antića, Kolt 15 GAP Jovanovića in Miloševića, Rdeče klasje Ž. Pavlovića in WR Misterij organizma D. Makavejeva. Poleg filmskih hiš se je v kritiki teh filmov najbolj izkazala Zveza borcev. Dobro že poznamo dogodke na liniji WR Misterij organizma – borčevska organizacija iz Vojvodine. Taista organizacija je sedaj začela novo akcijo proti režiserju Makavejevu, ko od javnega tožilstva v Beogradu uradno zahteva, da začne s kazensko preiskavo zaradi izjave, ki jo je Makavejev dal nekemu zahodnonemškemu časopisu. Na vprašanje, kakšen je njegov položaj v Jugoslaviji, je režiser odgovoril: „Zelo dober,“ nato pa se je žaljivo izrazil o Zvezi borcev, rekoč, da ta organizacija onemogoča predvajanje njegovega filma. Makavejev je prav tako (po Politiki, 1.2.1973) izjavil, da bi Zveza borcev najraje videla, da se vrne stalinizem.

Tožilstvo je zahtevo odbilo s pripombo, naj Zveza borcev poda sodišču „privatno tožbo v dveh primerkih“. Vojvodinske borce je tak odgovor ogorčil in so ostro reagirali. Takoj za tem je okrožno sodišče izjavilo, da je dobilo zahtevo za kazenski postopek proti režiserju Makavejevu, in to po členu kazenskega zakonika, ki predvideva obtožnico brez predhodne preiskave. Pričakuje se, da bo sodišče zaukazalo preiskavo na domu.

Ceprav nimamo nobenega razloga dvomiti v iskrenost in dobre namene organizacije Zveze borcev, v dobronamernost tožilstva in sodišč, moramo opozoriti, da ne glede na to, koliko lahko za-

upamo njihovim odločbam, ne moremo oceniti filma, ki se ga ne sme javno prikazovati. Če so ti filmi res tako sovražni, se je težko odreči vtisu, da ni nikakršnega razloga za strah, da bo naša javnost nasedla idejam avtorja. Če ni zaupanja v javnost, se pojavi dvom: ne toliko v avtorje filma, kolikor v njihove gledalce. Le-ti so tako vnaprej obsojeni na neobveščenost in odvzem pravice, da samostojno ocenijo škodljivost posameznih filmskih stvaritev; vnaprej se dvomi v njihovo zrelost in sposobnost razlikovanja med komunističnim in protikomunističnim. Tak dvom lahko izzove njihovo vznemirjenje in negodovanje, ki se – namesto da bi bilo uperjeno proti avtorjem sovražnih filmov – obrne proti cenzorjem.

Prav tako zaskrbljuje tudi molk filmskih kritikov, kot da so se zarotili proti sodnim prepovedim. V skoraj vseh dosedanjih primerih niso podprli sodnih prepovedi, in to je včasih vrglo slabo luč na strokovnost sodnih odločb o umetniških delih te vrste. NiN

O SVEUČILISTU U SVJETLU AMANDMANA

U suradnji sa Sveučilišnim komitetom SKH, Sveučilišnim odborom SSZ i organima upravljanja, Sveučilišni odbor Sindikata radnika društvenih djelatnosti SRH organizirao je trodnevni dogovor o samoupravnom organiziranju i financiranju Sveučilišta.

Dogovor, kome su prisustvovali sekretari Osnovnih organizacija SK, Osnovnih organizacija Sindikata, predsjednici Savjeta visokoškolskih ustanova, te predsjednici Fakultetskih odbora Saveza studenata, održan je od 1. do 3. ožujka u Šmarješkim Toplicama u Sloveniji.

U toku trodnevnog rada sudionici ovog skupa razgovarali su o odnosu osnovne organizacije u udruženog rada i organizacije udruženog rada, o Sveučilištu kao asocijaciji visokoškolskih ustanova, te njihovom financiranju posredstvom interesnih zajednica.

Opširniju informaciju s ovog dogovora objavit ćemo u narednom broju „Studentskog lista“.

2. SJEDNICA SVEUČILIŠNE SKUPŠTINE

I druga sjednica Skupštine Zagrebačkog sveučilišta, održana 26. veljače, bila je posvećena reformi 300-godišnje Almae mater. Rektor prof. dr. Predrag Vranicki upoznao je najprije članove Skupštine s do sada postignutim rezultatima u realiziranju prihvaćenog koncepta, a zatim je govorio o neposrednim zadacima na ovom planu do kraja školske godine.

O financijskoj situaciji visokoškolskih ustanova u sastavu Sveučilišta govorio je prorektor prof. dr. Tomislav Lovrić.

Na kraju zasjedanja Skupština je prihvatila završni račun za 1972. i odluku o financijskom planu Sveučilišta za 1973. godinu.

zakaj skupaj

Od ene do druge redakcije študentskega lista je nekoliko dlje, kot je dolg telefonski kabel med njima; tujosti se ne da zanikati. Ne zdihujemo za forumsko solidarnostjo, ki je odpovedala vsakič, ko je bilo resnično potrebno delovati skupaj – današnji čas pa je tako potreben enotnega videnja in enotne akcije. In ravno s tem se lahko smiselno pojavlja vprašanje – **ZAKAJ SKUPAJ.**

Duša jugoslovanskega študentskega tiska nezadržno odмира, kar se kaže v skrajni posledici v čedalje redkejšem izhajanju osrednjih listov (in ni pomemben samo finančni problem, ki je le vrhnji pojav stiske!). Soočeni smo z akutno kastracijo ostrine in kastracijo zavesti; veterinarji opravljajo svoj posel, mrhovinarji svojega. Težko je namreč živeti s preteklimi programi, če niso upravičeni in aktualizirani v sedanjosti. ZŠJ že dolgo vodi skupina nesposobnih voditeljev, ki so se zadovoljili z igro v centrih moči, in danes skoraj ni možnosti, da bi se v takem položaju odnosi pokazali čisteje in brez politikantskega izigravanja. Obveljala je taktika čakanja, kar spravlja študentske liste v golo pritrjevanje iniciativam od zunaj. Že konferenca ZŠJ v Novem Sadu je popolnoma jasno pokazala, da je organiziranje, ki se povezuje predvsem z republiškimi in pokrajinskimi politokracijami, neuspešno in vodi do razkolov. Nadaljnje delo ZŠJ je bilo samo volja ohranjanju **organizaciji**, ne pa tudi **študentsko organizaciji**. Njeni predstavniki se niso niti najmanj zavedali, da je steno med študentom in njegovo organizacijo potrebno dejansko razbiti, čeprav so bili vedno pripravljeni izrekati vsakršne zahteve o tem. Izid je logičen: od svoje osamosvojitve naprej se organizacijsko ni nič spremenila. Okostenela forma je omogočala, da so se programske opredelitve, ki so se naslanjale na politično zavest množice študentov, izgubile.

„U želji da sve svojim očima gledam, da se pre ne predam, istine su uspele da me shvate, pobunih se protiv tate birokrate. Gospodo tate i mame dame, točak mercedesa nije točak istorije...“ To so grobo simbolizirane zahteve iz leta 68. V množični politizaciji so se napredni študentje izrekli **ZA** ukinjanje socialnih razlik, **ZA** razvoj

in uveljavljanje samoupravne univerze, **ZA** demokratizacijo, **ZA** izboljšanje študentskega standarda. Samo ohranjanje takšnega angažmaja, to je odprtega ugotavljanja vseh nepravilnosti, ki so indikatori globalnih družbenih spopadov, lahko opravičuje obstoj političnega organiziranja študentov. Toda z nikakršnimi pretenzijami, da se vključuje v oblastno igro moči. Samo takšen angažma je sposoben ostajati na revolucionarni programski osnovi Zveze komunistov.

Toda študentski tisk se je od zavesti ljudstva vse bolj reduciriral na vest ljudstva, na nekaj delnega in zunanjega. Prodor nacionalizma je potrebno po množični kritični zavesti zavrgel. Tako lahko danes njeno vrednost ocenimo veliko tehtneje, in s tem zavrnemo manipulacijo kot uspešno obliko politike. Zapiranje listov v republiške meje sovпада z upadanjem kritične zavesti. To je pokazalo tudi lansko posvetovanje ZŠJ o študentskem tisku, ki je ostalo na ravni dobrososedskega obnašanja in ni bilo zmožno postati izhodišče skupne akcije.

Sodelovanje študentskih listov je odvisno predvsem od možnosti, ki jih le-ti imajo za resnično odkrivanje družbenih nasprotij, skupnih vseh Jugoslaviji. Odtujenost od lastne resničnosti je najmočnejša pregrada za stik z drugimi listi; v njej se lahko še tako iskreno iskanje poti iz aktualne situacije kaže kot naprednim silam tuje, hkrati pa je odvisno od arbitraže političnih centrov ali javnega tožilca.

Študentski list in Tribuna nista pripravila skupne številke zato, da bi začejala serijo formalnega sodelovanja. Zavedamo se osamljenosti take akcije, zato pa tudi njene omejenosti. Toda vemo, da je ugotavljanje in izrekanje študentovega položaja nujno, če hočemo ostati skupaj s podobnimi tokovi v celotni družbi. In videti moramo, v čem študent kot človek nasprotuje dani družbi, saj je samo s tem mogoče doseči podružbljanje. „Njegovo izkazovanje življenja – četudi naj se ne kaže v neposredni obliki **skupnostnega**, izkazovanje in potrjevanje **družbenega življenja**.“ – (Marx)

še en sovražen film

Ime študenta Lazarja Stojanovića je spet prišlo v stolpce črnih in političnih kornik našega tiska. Sodeč po številu in tonu zapisov, je jasno, da se temu dogodku daje v naši javnosti močan poudarek.

Spomnimo se: L. Stojanović je filmski režiser. Nedavno je diplomiral na beograjski AGRFTV kot najvidnejši mlad ustvarjalec v letniku uglednega Aleksandra Petrovića. Stojanovićevo diplomsko delo, celovečerni film Plastični Jezus, je komisija enoglasno ocenila z najvišjo oceno. Stojanović je tudi absolvent psihologije in bivši urednik Studenta ter Vidikov. V začetku decembra 1972 – ko je služil vojaški rok – so ga obsodili na leto dni zapore zaradi neke žaljive izjave o armadi. Da bi ugotovili njegovo zlonamernost, so med sojenjem na predlo g javnega tožilca pregledali tudi film Plastični Jezus. Takoj zatem so se za film pozanimali nekateri politični delavci, in film je tako doživel še drugo projekcijo. O sojenju Stojanoviću javnosti niso obvestili.

Vendar je obsodba vojaškega sodišča sprožila razpravo med učitelji in študenti na beograjski akademiji. Sodni proces je ustvaril ugodno vzdušje za kritiko in samokritiko, predvsem med komunisti akademije. Le-ti so podvzeli odločno politično akcijo, kakršne na beograjski univerzi že davno ne pomnimo. Kolegi Lazarja Stojanovića so njegov film ocenili kot „protikomunističen, protisocialističen in v bistvu protijugoslovanski“. Člane izpitne komisije so takoj izključili iz ZK, za Aleksandra Petrovića pa so – ker ni član ZK – zahtevali odpust. Komunisti z akademije pravijo v sporočilu javnosti, da so v načrtu svojega ideološkega dela predvideli tudi analizo študentskih filmov ter da so z analizo ugotovili, da se v Plastičnem Jezusu „ne samo na posebno grob način napada našo družbeno ureditev in osebnost tovariša Tita, temveč se celo vrednostno izenačuje socializem in fašizem“. Najavljajo tudi, da bodo „čimprej pretresli“ že realizirane filme, „za katere je možno predpostaviti, da so v duhu podobne usmeritve“, ter „scenarije in snemalne knjige, ki se že realizirajo (...) ker obstaja sum, da so med njimi nekateri, ki ne bi bili sprejemljivi“.

V svojem demantiju v nekem beograjskem večerniku Aleksander Petrović pravi, da se ograjuje od „političnih insinuacij, ki jih film vsebuje“ in priznava, da ni videl njegove končne verzije.

Aleksander Bakočević, podpredsednik IS Srbije, je nastopil proti financiranju „filmskih del s protikomunistično vsebino in sporočili“.

Čeprav se je v tisku pojavilo več pomembnih zapisov o tem „slučaju“, je o samem filmu težko govoriti, ker javnost pozna samo politične kvalifikacije tega dela – javno prikazovanje filma je namreč prepovedano. Čeprav so politične ocene soglasne, sodba o umetniški vrednosti še ni dokončna. Povsod se poudarja, da je film dobil na akademiji najvišjo možno oceno, hkrati pa se pripominja, da so tudi na akademiji že ugotovili, „da je film slab in da je to bilo sporočeno avtorju“. V naslovu svojega obsežnega članka NIN poudarja „spontano reakcijo profesorja akademije Ratka Djurovića“, ki je izjavil: „To ni plastični Jezus, ampak namerno podstavljena plastična bomba“. Vendar pa se poleg odločne obsodbe filma v nadaljevanju teksta avtorju priznava „veščo montažo“. Ta ocena je žal nejasna, ker se kot primer montaže navaja scena, ki je izzvala gnus. („V nekem delu filma je najprej posnetek in govor Tita iz leta 1968, takoj nato pa odlomek iz filma Saga o Forsytih, in to tisti, kjer Jollyon pravi ženi: „To so njegove zadnje besede.“) Posvetovanja s filmskimi kritiki, ki so jim naročili, naj ocenijo kvaliteto filma, še ni bilo, in zato z nestrpnostjo pričakujemo tudi njihovo sodbo o celotnem dogodku.

Komunist, glasilo ZK, vidi v akciji ZK z akademije „primer nove, razredno usmerjene iniciative komunistov“, „povod za korenitejši preokret družbene in idejne usmeritve naše kinematografije“.

Sekretar OO ZK na akademiji, docent Ljubiša Djokić, pravi – ne brez ponosa: „Naša akcija je pomembna za vso univerzo (...), ker ne bomo ostali samo pri tem.“ Res: beograjska televizija in Komunist svetujeta političnim faktorjem, naj razpuste celotno organizacijo ZK na filozofski fakulteti v Beogradu, komunistom iste fakultete pa svetujeta, naj gredo po stopinjah svojih kolegov z akademije, in jim pri tem obljubljata vso podporo.

Tudi na akademiji sami akcija še ni končana. Zahtevajo se disciplinski ukrepi in obravnava odgovornosti vseh, ki so sodelovali pri realizaciji filma Plastični Jezus. Opozarja se, da komunisti ne smejo ostati na pol poti. O resnosti teh namenov ni potrebno dvo-

SMUČARSKO-POLITIČNI SEMINAR UNIVERZITETNE ZK

Živimo v (političnem) času, ki nas – brez naše volje (vendar: ali tudi PROTI njej? – pogosto naredi za bolj ali manj nemočne udeležence in (zato?) apologete vsakršnih v funkciji dobro-hotne ideološkosti (tudi študentske!) organiziranih „dogajanj“. Najbrž bi mednje lahko uvrstili tudi politično-smučarski seminar, ki ga je za vodstva OO ZK ljubljanske univerze priredil UK ZKS od 9. do 15. februarja v Gozdu Martuljku – četudi gre za ustaljeno obliko dela ZK, ki je niti „ultraleva“ kritika v polpreteklosti ni omajala.

V deževnem vremenu se je seminar nekoliko obotavljivo začel s preverjanjem izvajanja Pisma na univerzi (ugotovitev: O.K.) in s pregledom organizacijskega stanja, kjer se je pokazalo, da v nekaterih OO „škriplje“. Ob tem je prišlo do majhne zadrege, ki pa ni vzbudila kaj prida diskusije o vzrokih; povrh pa je o delu komunistov med študenti govoril – nihče drug kot Tomaž Kšela, predsednik prav tiste Skupnosti študentov, ki ji je bil na seminarju tri dni kasneje prerokovan skorajšnji konec.

Druga dne je še vedno deževalo, tako da so smučarji začeli po malem že obupavati. Dr. Božidar Debenjak je večji del svojega izvajanja posvetil interpretaciji stališč ZK do marksizma na univerzi in organizaciji centra za razširjanje in razvoj marksistične teorije. Na koncu je v eni sapi obdelal osnovne postavke marksizma in nekatere idejne deviacije na univerzi. Začelo je tudi snežiti.

Kiro Gligorov je naslednjega, sončnega dne, s svojimi izvajanja o

ekonomski idr. stabilizaciji ostal na nivoju 99 odstotnih resnic. Šele dr. Aleksandra Kornhauser je poskrbela za zanimivo razpravo; ta se je vrtela okrog aktualnih problemov univerze (uvajanje amandmajev, povezovanje z gospodarstvom, financiranje ipd.). Razpravi je dajal ton malodane brezmejen optimizem dr. A. K. – četudi je bilo nekaj resnih poskusov kaljenja vizij svetle prihodnosti razvoja univerze in njenega povezovanja s prakso.

V razpravi o tezah o visokem šolstvu je sekretar UK Stanič povedal tudi misel, da mora univerza ustrezati zahtevam kulturne revolucije, ki pomeni „dvig kulture in odnosov med ljudmi“. Mimogrede je bila postavljena pod vprašaj Skupnost študentov, kot jo poznamo od leta 1968 naprej, ker da bodo študentje samoupravno delovali v bodočih TOZD na univerzi. Seminar se je zaključil z nastopom sekretarja sekretariata CK ZKS Šetina.

Vprašanji, ki ju je „rajni“ Jaša Zlobec večkrat zastavljal v zvezi s takšnimi seminarji: Zakaj to in zakaj tako? – ostajata odprti. I. V.

SESTANEK SVETA IN UREDNIŠTVA TRIBUNE TER ČLANOV PROGRAMSKEGA SVETA ŠKUC-a

Na zahtevo ŠKUC-a sta se 15. februarja 1973 sestala svet in redakcija Tribune. Prisotni so bili Miha Avanzo, Božidar Debenjak, Aleš Erjavec, Pavel Gentar, Franc Jakopin, Tomaž Kšela, Rado Lipovec, Jure Mikuž, Neva Mlakar, Boris Mužević, Marjan Pungartnik, Darko Štrajn, Vinko Torkar, Igor Vidmar, Pavle Zgaga, Primož Zagar. Od članov sveta Tribune sta bila odsotna samo Nevenka Dolgan in, kot običajno, predstavnik ZMS Jurij Avčin.

S strani ŠKUC-a pa se poleg ostalih sestanka nista udeležila Marko Slodnjak in Aleksandar Zorn, s pojasnilom, da bi se zaradi prizadetosti ne mogla obvladati, in bi tako ne vplivala na konstruktivnost razgovora.

Prva točka sestanka sta bila spor in polemika med ŠKUC-em in Tribuno, ki sta nastala po objavi članka Neve Mlakar v tretji številki letošnje Tribune. Po enournem izmenjavanju bolj ali manj tehtnih argumentov je prevladalo mnenje, da nadaljevanje polemike v takem tonu ne prinaša kritične, še manj pa konstruktivne dimenzije v študentsko kulturo. Prenapeto polemiko mora zamenjati sodelovanje in kritična analiza uspehov in neuspehov študentske kulture, tako s strani ŠKUC-a kot Tribune. Dokaz pripravljenosti obeh strani za sodelovanje naj bi bila številka Tribune – posvečena kulturi, ki bo izšla v začetku maja in bo povezana z literarnim maratonom, ki ga organizira ŠKUC.

Poročilu glavnega in odgovornega urednika Tribune je sledila konfuzna debata s predsednikom IO-ja, in sicer o skupnem računovodstvu.

Ob pregledu dosedanjega dela Tribune je bil svet mnenja, da je Tribuna iz številke v številko boljša in da je usmerjena v skladu s konceptom. Izrečenih je bilo tudi nekaj kritik in sugestij za nadaljnje delo. T. V.

OB 20. SKUPŠČINI REPUBLIŠKE IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI

16. februarja je bila 20. skupščina republiške izobraževalne skupnosti. 6-urno zasedanje delegatov je bilo vključeno v okvir velikega problema: kakšna bodo letošnja sredstva RISK in kakšna bo njihova po-

drobnejša porazdelitev. Do zadnjega dne namreč nihče ni vedel, kakšno finančno rešitev so našli na republiškem izvršnem svetu. Pesimistično ozračje je nekoliko omilila podpredsednica slovenskega IS dr. Aleksandra Kornhauser, in sicer s sporočilom, da so finančna sredstva uspeli globalno prerazporediti in s pomočjo samoupravnih sporazumov priti do indeksa 112,5. To pomeni, da bodo letošnja finančna sredstva RISK znašala v absolutnem znesku 1,007 milijona novih din ali da bo nominalno povečanje 12,5 odstotka glede na lansko leto. Vsi pa vemo, da znaša skupno povečanje življenjskih stroškov uradno vsaj 16,7 odstotka.

Letošnja stabilizacija, ki je tako politična kot materialna, kot vsebinska, je s finančnim proračunom RISK prizadela vzgojno-izobraževalne institucije po naši ožji domovini. Današnji trenutek pač terja objektivnost. Kritika nas ne bo pripeljala naprej. Sredstva po I=12,5 po izračunih izvršnega sveta morajo zadostiti za kritje vseh temeljnih nalog. Kajti osebni dohodki za letošnje leto so zamrznjeni, materialni stroški se bodo po družbenem dogovoru povečali za 15 odstotkov.

u Jugoslaviji nakon revolucije period traženja odnosa revolucionarne radničke klase i kulture. On je odmah bio dat, prema ruskom, već uhodanom uzoru. Etapa analogna onoj iza Oktobra, analogna pojavi mnoštva pokreta u kulturi i umjetnosti koji izmiču državnoj teleologiji, u nas je izostala zbog političke okolnosti pojave naše revolucije. Preokret 1948. (koji se efektivno, na proizvodnim i drugim odnosima, osjetio tek dvije godine kasnije) i opet je bio **politički** uvjetovan. (Pitanje je, i to ne baš nevažno, da li bi došlo do pojave samoupravljanja i cijelog jugoslavenskog socijalističkog kursa da nisu postojale poznate političke okolnosti, odnosno, da li bi mogao postojati jedan čisto revolucionaran čin?). Postojao je dakle **politički kontinuitet**, koji traje još i danas. Stoga našu kulturu treba promatrati kao kriznu, nastalu na političkim osnovama i na njima hranjenu.

KRIZNA KULTURA OGLEDALO JE POLITIKE

Politika, jer joj krajnje ishodište nije u cjelini u povijesnim interesima masa, uvijek je pod utjecajem vanjskih faktora. Tako kratkoročni interesi politike mogu zamijeniti povijesne interese radničke klase. Vrlo često dolazi do zloupotreba. Politika mora vršiti pritiske. U kulturi pritisci ostavljaju trag onog koji pritišće. Trag otuđenja (a politika takva jest) u nečemu što bi moralo biti izbor humanum, socijalizma kao ukidanja otuđenja (odnosno, barem ukidanja privatnog vlasništva proizvodnih oruđa kao izvorišta otuđenja) dovodi u pitanje i ono u čemu je trag otisnut – kulturu. Općečovječansko značenje kulture predstavlja privlačan mamak za politiku da od nje napravi svoju sluškinju – i ona to čini, koristi kulturu, kao i sve ostalo.

Čitava naša društvena i duhovna sfera u znaku je **trećeg** elementa, neke kvazi-sinteze, nekog rezultata neke lažne dijalektike. Kod nas se uvijek želi dvije opreke „dijalektički pomiriti“ i zaboravlja se da nije stvar u dijalektičkom pomirenju već dijalektičkom prevazilaženju. Nesvrstavanje je nastalo kao „dijalektičko pomirenje“ dva antagonistička bloka, u nas privredni i društveni život lavira od liberalizma do oštih mjera državnih organa u toj oblasti. „Dijalektičko pomirenje“ ovoga je – samoupravljanje; ali, ono kakvo je sada ni sa čim ne prevazilazi svoju tezu i antitezu već ih samo paralelno primjenjuje. Naša kulture koja je nužno izraz i odraz takve **politike**, ocrtava pravo stanje stvari. Naime, po onoj da „klasa koja predstavlja vladajuću materijalnu silu društva u isti mah

predstavlja i njegovu vladajuću duhovnu silu“ (Marx-Engels), a prema izvanredno očividnoj činjenici da radnička klasa u Jugoslaviji nije vladajuća sila, izlazi da je politika ta koja intonira kulturu. Srednja klasa može likovati. Kultura kao da je radena za nju. Osnovna inspiracija poslijeratne umjetnosti je sukob gradskog i seljačkog; u ratnim filmovima to je sukob revolucionarnog i pastirsko-planinskog, u „crnim“ filmovima to je predmet oštre kritike društva, ponekad zabavne i satirične, a ponekad bezdušne. Glavni lik je seljak u gradu; sa zemlje je otišao, ali u tvornicu još nije došao. Najveći tiraž ima tzv. „kafanska narodna glazba“, odnosno komercijalni kič, koji tek ima daleke sličnosti s pravom narodnom glazbom koju građanin-seljak s gnušanjem odbija. Sve je podređeno srednjemu: podilazi se novopečenom malograđaninu, daje mu se na cuclu malo buržoaskih ideala, prekidajući te programe objavama politike koje ga vraćaju u realnost. (Kod obrazovanijih slojeva društva vidljiv je proces karakterističan za otuđenu svijest: bijeg u umjetnost kao „jedino mjesto pravog humaniteta“). Takva medijska kultura, ni elitna ni masovna, ali i jedno i drugo i to do krajnosti, pogoduje samo jednome: očuvanju politike. Stoga se pri promatranju mjera politike da spasi kulturu, od npr. zapadnog utjecaja (mjere za sprečavanje pojave šunda), treba imati u vidu da se ne radi o mjerama za kluturu, već o mjerama političke orijentacije.

RAD KAO KULTURA

Kultura kao ukupnost duhovne i materijalne nadgradnje može biti humana i revolucionarna kada se riješi politike, odnosno, kada se rad oslobodi. Tada se može govoriti o povijesnim interesima, o radu, o kulturi i revoluciji, umjetnosti kao revoluciji itd. Jedina dilema koja se nama može postaviti jest izbor: revolucija ili kulturna revolucija.

Pobjedom revolucije ostvaruje se i kulturna revolucija, ali ne i obratno. To znači da postojanje politike, otuđene svijesti i rada, proizvodnih i društvenih odnosa koji omogućuju otuđeni rad, sprečava pojavu proleterske kulture kao kulture klase koja je, pored ostalog, i najjača duhovna sila društva.

Slobodni, neotuđeni rad i odnosi koji iz toga proizlaze jedina je prava kultura, jedina je prava tekovina revolucije u kulturi. Sve ostalo potpada pod samoobranu politike.

OZREN ŽUNEC

Republika izobraževalna skupnost bo potrebovala velikih naporov, da bo ohranila sedanjo politiko, ki poudarja in daje prednost zlasti socialni problematiki. Težko bo izenačiti pogoje izobraževanja, izvesti dovolj socialnih akcij, nuditi materialno pomoč učencem (še danes so nekateri otroci brez vsakodnevnega toplega obroka hrane). Kje je še modernizacija pouka?

Skromna sredstva terjajo ne-skromno racionalnost. Veliki bodo še napor RISK in posameznih institucij pri iskanju najoptimalnejših variant za financiranje dejavnosti na področju vzgoje in izobraževanja! Denar je pač sveta vladar.

NEVA MLAKAR

3. KONFERENCA ZVEZE SKUPNOSTI ŠTUDENTOV MARIBORSKIH IN LJUBLJANSKIH VISOŠKOLSKIH ZAVODOV

22. februarja je bila v Mariboru tretja konferenca Zveze skupnosti študentov mariborskih in ljubljanskih visokošolskih zavodov. Njen okvir so bila družbena dogajanja v zadnjem času (razredna diferenciacija in kriza družbene zavesti, ki iz nje izhaja), predvsem pa akcijska usmeritev naprednih sil po tretji konferenci ZKJ, kar se kaže predvsem v iskanju virov in posledic socialne diferenciacije, reafirmacije marksizma ter organiziranja mladine. V razpravi o marksističnem izobraževanju so se ponovila stališča, ki jih študentje zastopajo: marksizem se ne da reducirati na poučevanje, najmanj pa na vzgojo, saj je pogoj za njegov nastanek v prvi vrsti emancipacija človeka. Predstavniki filozofske fakultete v Ljubljani je prebral stališče študentov o marksističnem izobraževanju. Obsežno interpretacijo

Zgodovinskega trenutka je dal Vladimir Gajšek.

Razprava o socialno-ekonomski problematiki je vprašanje socialne diferenciacije še poglobila, saj je neustrezen šolski sistem vir dodatnih razlik, na univerzi pa se mu pridružujejo še številni drugi: nezadostno število stanovanj za študente, neustrezen sistem štipendiranja in kreditiranja, ki je recimo študente iz drugih republik postavil v socialno obrobje. Zahtevali so tudi, da moramo študij postaviti kot socialno pravico, in ga s tem iztrgati izključni vladavini ekonomskih in drugih kratkoročnih interesov. Tomaž Kšela je poudaril, da je socialni status študentov potrebno povezati s projektom delovnega statusa, saj je predpostavka, da so študentje nosilci interesov socialne okolice, iz katere izhajajo, netočna.

Da bi povečala akcijsko sposobnost Zveze skupnosti študentov, je konferenca izvolila šestčlanski sekretariat, katerega člani so: Emilijan Cerjak, Jože Zagožen, Tone Kožar, Boris Mužević, Jože Korinšek in Tomaž Kšela – njegov predsednik. Ustanovila je komisije za organiziranost, informacije, za reformo univerze, za idejno-teoretična vprašanja in za socialno-ekonomsko problematiko. Jože Korinšek je govoril o izpolnjevanju nalog resolucije 3. konference ZKJ, zato so naloge študentske organizacije, da uveljavlja ustavna dopolnila, samoupravljanje, idejni boj med študenti, splošno ljudsko obrambo. Resolucija se pogosto obravnava delno, samo v smislu organizacijskih reform. Poudariti je treba predvsem programsko, to je, vsebinsko sodelovanje, za kar obstaja veliko možnosti. Razprava se je razširila tudi na morebitne oblike organiziranja; zlasti je poudarila sodelovanje na osnovni, občinski ravni. Pri tem je treba upo-

števati oblike, ki so jih organizacije v boju za uspešno delovanje že razvile. Vsako ločevanje mladine v BAZI bi pomenilo drobljenje. Možna oblika republiškega organiziranja bi bile specializirane konference, katerih sklepi bi bili akcijska osnova celotnega mladinskega organiziranja. Doseči je treba tudi sprotno verifikacijo dela vseh vodstev, in se s tem izogniti vsakemu elitizmu tako v študentski kot v drugih organizacijah. Darko Strajn je analiziral vire stanja, v katerem se je pokazala potreba po večjem angažiranju mladih, in pri tem povedal nekaj zanimivih opažanj. Brez upoštevanja teh nasprotij se bomo od kompleksne rešitve še bolj oddaljili. Vladimir Gajšek je opozoril na to, da je bolj kot tako razumevanje potrebna akcijska enotnost. Odgovor na to je nameraval povedati, da je ravno razumevanje osnova enotnosti. MP

SKLEPI FAKULTETNEGA ODBORA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV FF

Na svojem sestanku dne 14. februarja 1973 je bil FO SŠ FF seznanjen z akcijo za graditev doma borcev NOB in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Gre za zbiranje prostovoljnih prispevkov po vsej Jugoslaviji. Skupna zbrana vsota naj bi bila 10 milijard starih dinarjev. Slovenija naj bi zbrala milijardo in pol. Akcijo je podprl tudi izvršni odbor Skupnosti študentov LVZ, in poziva vse ljubljanske fakultete, naj se udeležijo omenjene akcije. Fakultetni odbor FF je po izčrpnem pogovoru

sprejel sklep, da je v današnjem ekonomsko-političnem trenutku Jugoslavije ta akcija povsem neprimerna in neustrezna. V današnjem trenutku se morajo vsi delovni ljudje naše domovine spoprijemati z ukrepi stabilizacije in temeljnim reformiranjem jugoslovanskega gospodarstva. V času zamrznjenih ali celo 90 odstotnih osebnih dohodkov mora biti naše prvo geslo varčevanje. Odreči se moramo vsem megalomanskim in nepotrebnim investicijam. Naš trud mora služiti zmanjšanju socialnih razlik in večji skrbi za socialno varnost delavskega razreda. Fakultetni odbor FF meni, da bi zgraditev naselja s petsto stanovanji (toliko bi jih lahko zgradili z vsoto, ki bo porabljena za kumrovški dom) za delavske družine pomenila mnogo večji prispevek današnji družbeni stvarnosti in prav gotovo lepši in vrednejši spomenik borcem NOB in mladini Jugoslavije kot pa grandiozni spominski dom. Zato fakultetni odbor FF odločno zavrača akcijo za zgraditev palače v Kumrovcu in zahteva bolj smotrno izkoriščanje doslej zbranega denarja.

Ljubljana, 14. februarja 1973
FAKULTETNI ODBOR
SŠ FF

politika i kultura

USUSRET POLAZIŠTU IZ PROŠLOSTI

Krizno društvo ovu temu mučno doživljava, uvijek pri tome postavljajući pitanje uzroka i mjesta pritiska. Drugo stanje društva – revolucionarno – „kulturi“ ne postavlja nasuprot (kao mjeru ili paradigmu) „politiku“, već nešto bitno drugačije – „revoluciju“ – pa onda tema glasi: revolucija i kultura, što doista i jeste prava pozicija pojmova. Jer politika je puki konkretum povijesti, „drugi način rata“ (da obrnemo Clausewitz), odnosno zamjena za revolucionarno, povijesno gibanje masa, zamjena revolucije privatiziranim oblicima stvaranja događaja u periodu smirivanja. Stoga možemo reći: gdje nema revolucije, gdje nema sudjelovanja masa u povijesti (jer politika je sudjelovanje vladajućih klasa u povijesti), gdje, dakle, nema ni povijesti ni revolucije kao bitnih momenata oslobađanja čovjeka, ondje ostaje odnos politike i kulture, odnos u kojemu kultura izvlači kraći kraj.

„HEGEMONIJA POLITIKE“

Prve oblike angažirane umjetnosti prezentirao je Zapad, još u prošlom stoljeću, u doba jednovremene ekspanzije kapitalističke privrede i dekandencije kapitalističke ideologije, a znatno prije pojave velikih pokreta radničke klase s početka stoljeća i dvadesetih godina. Važno je podvući da **angažirana umjetnost** nije djelo sovjetske vlasti nakon Oktobarske revolucije. Socijalistički se realizam, kao koncepcija angažirane umjetnosti u užem smislu, javlja u periodu stabilizacije mlade sovjetske države, nakon kraja intervencije 14 zemalja, nakon vrtoglavoce NEP-a, nakon početka sustavne, planske, mirne i državne izgradnje u prvoj pjatiljetci. U to doba režim se već bio učvrstio i prema vani i dobrano prema unutra; revolucija je završena, nastupila je epoha **tiranije politike**. U dotadanjim strujanjima u SSSR-u premda bi to bilo prirodnije na prvi pogled, u slučaju „Proletkulta“, LEF-a, OPOJAZ-a, RAPP-a i drugih programskih orijentacija, nije politika bila okosnica kulturne akcije, već povijesna situacija i zadaci radničke klase u **revoluciji**. Razmišljalo se kako da se radnička klasa, ovlaštena revolucijom, okoristi kulturom (da li da npr. kritički preradi buržoasku kul-

turnu tradiciju ili da stvori potpuno novu – jedna možda naivna dilema, no pitanje koje joj prethodi jedno je od najozbiljnijih i zasada još neapsolvirano). Politička epoha okrenula je odnos: kultura treba da koristi državi. Ovdje je veća razlika no što se čini: u prvom slučaju, kada se razmatra putove kako da se radnička klasa okoristi kulturom, onda je dominantna, hegemon, upravo radnička klasa, dok je u drugom slučaju dominantan proces prisposobljavanja kulture politici. A politika je otuđena društvena svijest sve dok postoji klasno društvo. Stoga kada se govori o **ulozi i zadaćama** kulture u političkom (za razliku od revolucionarnog) društvu, onda se postavlja kriterij „politizacije“ a ne revolucionarnosti, iako je ovaj potonji jedino moguć povijesni kriterij kulture. Politika kao svojevrsna revizija revolucije i njeno veće ili manje izigravanje, postaje pritisak na mase pa stoga nije čudno da se to osjeća i u kulturi, a kulturni radnici sa svojeg senzibiliteta onda govore o „hegemoniji politike u kulturi“ iako se ne radi o nekoj izoliranoj, već općedruštvenoj situaciji hegemonije politike kao otuđene svijesti na svim poljima.

OKTOBRSKA REVOLUCIJA I NOB I REVOLUCIJA NARODA JUGOSLAVIJE

Za razliku od Oktobarske revolucije koja je počela u povijesnim uvjetima, jugoslavenska revolucija počela je i, što je još značajnije, razvila se i pobijedila u tipično političkim uvjetima. Naime, prvi zadatak KPJ nije mogao biti provođenje revolucije po svaku cijenu, već u skladu s političkom situacijom (karakteristični su momenti stvaranje Narodnog fronta i period borbe na međunarodno priznane socijalističke Jugoslavije u kojemu značajno mjesto zauzima sporazum s mačekovcem Šubašićem, 1944.) gdje su često odsudnu ulogu igrale složene političke igre i pri čemu je ono revolucionarno moralo da uzme u obzir političko jer se moglo dogoditi da političko prevlada revolucionarno. Nadalje, zategnuta situacija u svijetu nakon 1945., počeci hladnog rata, kao eminentno politička situacija, diktirali su i „političku politiku“. Zato, pošto u našoj revoluciji nije postojao period koji bi se mogao nazvati isključivo revolucionarnim (dakle, bez ikakvih političkih utjecaja) izostao je

študentski tisk

I read the news today oh boy
About a lucky man who made the grade
And though the news was rather sad
Well I just had to laugh . . .

Beatles

Pri obravnavanju jugoslovanskega tiska, še posebej v politiki, zelo radi izhajajo iz čistih modelov (kot so „manipulacija“, „birokratizacija“, „hlapčevanje“ itd.), ki so deljeni v ustrezne (dobre) in neustrezne (slabe). Metoda je klasična: od najmanj konfliktnega tipa se odštevajo „prekrški“ in ko je meja mogoče tolerance presežena, je tisk slab. Šele takrat se preskuša njegova eksistenčna upravičenost, in sproži se „razprava o konceptu“. Doslej je taka usoda doletela ob nekaterih drugih (bolj ali manj marginarnih) večinoma samo študentske liste. Djestvo, da Delo ali Politika zlepa ne bosta prepovedana, kaže, kako malo vprašljiv je njun obstoj. Tako nastaja distribucija vlog – eni so kralji (če govorimo z izrazi, ki jih je uporabil A. Postolović v Studentu 1), drugi pa dvorni norci. Ritual izhajanja (in prepovedi) postaja dogajanje neke politike, bolj podoben srednjeveškim viteškim obredom kot pa globalnemu družbenemu konfliktu. In liberalizem je tisto (spet paralela s fevdalno reprezentativno javnostjo), kar ta sistem vlog prehaja, s čimer nista opredeljena niti liberalizem niti sistem vlog. Kaže se nemoč pragmatično-političnega interesa in analize, ki jo je sposoben opraviiti.

Za sabo imam številke uspele in neuspele razgovore o študentskem tisku. Moram reči, da se je najbolj klavarno obnesel tisti del, ki je obravnaval njegovo funkcioniranje. Misel o „vlogi“ študentskega tiska namreč ostaja popolnoma abstraktna (tudi samovoljna in nezadostna), če ne upošteva družbenega položaja tega pojava. Konkretizacija poznavanja in angažma tako neopredeljenost razbijata, če ne uporabljata vsakdanjega političnega slovarja. Ideološka analiza tekstov, ki so se pojavili zadnjih pet let v študentskem tisku, namreč kaže, da za fasado konfliktov obstaja proces,

povezan s padci in dvigi gibanja naše inteligence. Tradicijo tega gibanja je hkrati z genezo prikazal S. Lasić v Spopadu na književni levici² čeprav se zdita pojava množičnega angažmaja mladih, ki se širi s ciklonsko-anticiklonsko zakonitostjo, in gibanja inteligence, ukoreninjenega v domačih razmerah, drug drugemu zelo daleč. Intelektualno jedro tega gibanja je že dalj časa Praxis, ki je domača prizadevanja uspešno vključil v napredna mednarodna gibanja. Ravno pri študentskem tisku se je namreč razvil model „intelektualnega jedra“, ki ga mnogi označujejo z „elitizmom“, „zaprtostjo“. V tem je zelo blizu modelu, ki ga je v politiki uveljavila pariška komuna in ki je bil v poznejših revolucijskih tehnikah izločen (z izjemo samoupravljanja kot nadaljevanja začete revolucije): potek političnega procesa je povezan z demokratizacijo javnosti, s čimer je prišlo do institucionalizacije kritike, pa je tak sistem (čeprav za kratek čas) omogočil resnično demokratično nastajanje oblasti. Tako čisto se je ta model pojavljal zelo redko (recimo nastajanje delavskih sovjetov v oktobrski revoluciji), navadno se je končal že pri oblikovanju lastne publicitete. Parcializacija procesa je pomembna ovira, ki je vsakemu gibanju doslej onemogočila realizacijo. Blokada realizacije je tudi našemu študentskemu tisku vsiljevala meje, v katerih je resnično samo dvorni norec.

Seveda je mladinsko gibanje „bogatejše“ od gibanja inteligence v tem, da vnaša v konflikt tudi komponente kulture, kar je dostikrat interpretirano samo kot generacijski konflikt. V univerzitetnih razmerah je tako imenovani akademizem že ustaljen in vidna je tudi njegova omejenost. Infantilni upor ima lahko splošno vrednost samo v svetu, ki se je fiksiral v spopadu „odraslosti“ in „mladosti“, gre skratka za infantilnost družbe. V tej luči je potrebno gledati tudi kompleks doktorja Majerja (ki ga bolj skrbi prihodnja konformnost kot pa sedanja nekonformnost mladih) kot poskus terapije na ravni kulture. Toda prepustimo to plast senzacionalističnemu tisku! Prej kot tak konflikt nas zanima nova oblika kritične zavesti, ki se je razvila v precejšnji meri tudi s posredovanjem

1. A. Postolović: Studentska štampa u poziciji dvorske budale, Student 2-3/73.

2. S. Lasić: Sukob na književnoj ljevici, LIBER, Zagreb 1970.

iznimno teškoj povijesti, s nadom i vjerom prizivali jedno takvo utopijsko jedinstvo kulture i duha: ta, konačno, o sintezama svjetskih kulturnih pregnuća mašta se već vjekovima! Vidimo, međutim, da tradicije naših kulturnih krugova, pojedine nacionalne baštine kao takve ne napuštaju posebne forme u kojima su odnegovane.

I drugdje u svijetu opažaju se slični otpori i srodne nesvodljivosti. Claude Levi-Strauss je, govoreći o „suradnji kultura“, primijetio da „svjetska civilizacija ne bi mogla biti drugo do li koalicija, na svetskoj ljestvici, kultura koje zadržavaju svoju originalnost“ (C. Levi-Strauss: „Race et Histoire“, izd. Gonthier, str. 77). Da li je ovdje u pitanju iznevejeranje univerzalnosti, budući da najvrijedniji dio kulture o stvaranja jest opće dobro? Ili je možda po srijedi obrana raznolikosti kao izobilja, pred opasnošću da općenitost sinteze ne dovede do jednoličnosti i tako ne potre upravo oblike originalnog stvaranja? Tu jedinstvena odgovora kritički duh očito ne može dati; može nas samo uputiti da svaki slučaj provjerimo i vrednujemo kao takav. Ovdje iskršava onaj problem na koji je dobro ukazao Radomir Konstantinović na Kongresu kulturne akcije u Kragujevcu: **alternativa „duha višeglasja i duha apsolutnog jedinstva“**. Tu alternativu vrijedi poznavati, ali je treba znati i prevladati. Mi je u ovom trenutku živimo možda utoliko nervoznije što nismo svjesni svih njenih implikacija...

Ono što se obično označava kao „evropska kultura“ (ili civilizacija ili umjetnost ili literatura i sl.) više je, u stvari **konvergencija** kulturnih vrijednosti negoli njihova stvarna **sinteza**: takva konvergencija potiče na suradnju, na veze i povezivanja. U tome smislu nije čudi to što su „evropsku kulturu“ zagovarali toliki najveći predstavnici kulturne Evrope. Opasnost od ekskluzivnog opredjeljivanja u smislu „višeglasja“ ili „apsolutnog jedinstva“ ostaje opasnom jedino ukoliko je doista ekskluzivna. To, međutim, nije ni jedina ni najviša opasnost! Oslobodimo li se nekih utopijskih predodžbi o apsolutnom kulturnom srastanju svijeta — i to praksi kulturne realnosti i naše zemlje i naše planete — spomenuta opasnost se premiješta na jednu drugu ljestvicu: ako sinteza koje se stvaraju u užim prostorima nacionalnih kultura uzajamno ne **korespondiraju**, i to najprije u svom **geopolitičkom prostanstvu**, javlja se jedna mnogo kobnija hijerarhija zastranjenja — koja imaju razna imena i različite razmjere: kampanilizam, provincijalizam, regionalizam, izolacionizam, zatvorenost, skučenost, skleroza...

Raznoolobraznost **formi** kulture ne isključuje, naravno, zagova-

ranje srodnih **vrijednosti**. Zajedničko usmjerenje socijalnih, pa u kulturnih projekata, moguće je zasnovati na zajedništvu **humanističke svijesti** — svijesti koja po svojoj definiciji nadilazi geografske granice i duhovna ograničavanja, potičući individualitete i potvrđujući specifičnosti. Treba li još primenuti da se presudne procjene kulturnih vrijednosti ostvaraju na instanciji čiji parametri nadilaze lokalne i prigodne kriterije. Drugčim riječima, da ni jedna sredina ne može samu sebe premjeriti. Vrednovanje nije isto što i stvaranje sinteze i ne može se ostvariti samo na razini vlastite sinteze kao takve. Podvrgavanje svoje produkcije samo svojim mjerilima rada dobro poznati **partikularizam**: kao partikularna stvarnost on stoji nasuprot univerzalnom duhu, ostaje s ovu stranu univerzalnosti kakvu zagovara istinska humanistička svijest. Vlastite pojedinačne vrijednosti mi obično bolje razumijemo, lakše ih očitavamo, ali ih drugi daleko nepristranije — dakle objektivnije — prosuđuju.

Prateći ritam kulturnog života u zemljama s izmiješanim etničkim ili političkim situacijama (Kanada, Belgija, Švicarska, pa Njemačka i sl.), lako je ustanoviti po svim pokazateljima kako kreativna živost prestaje tamo gdje **dijelovi** — zbog jezičnih ili različitih drugih neusklađenosti i trvenja — nedovoljno ili neadekvatno korespondiraju unutar širih cjelina.

Da li će, dakle, moguće posebne sinteze na jugoslovenskom tlu prekrivati uži ili širi teritorij manje je važno od toga da li će one međusobno **korespondirati** u protivnom bit će, neminovno, na najvećem gubitku onaj tko najviše poremeti ovu korespondenciju, tko na bilo koji način isključi sebe ili druge iz nje. Sve naše kulture rasle su u doticaju sa svijetom, u otvorenosti prema svijetu: kulturni odnosi bili su korisni čak i onda kada su nas narodi kojima su pripadale odgovarajuće kulture fizički ugrožavali.

Tu je kritički duh — onaj koji vrednuje i usmjerava najbitnije relacije u kulturi — pozvan da odigra svoju neopozivu vlogu. Koliko duboko shvati smisao raznovrsnosti i pluralizma, toliko će efikasno moći obračunati s netrpeljivošću i rivalitetima, sektaštvom i mitologijama. Oštrina s kojom će odbaciti sve što kultura nije, odlučnost s kojom će identificirati istinske pretpostavke na kojima kultura izrasta i djeluje, predstavljaju izazov koji u ovome trenutku nikome od nas nije lako prihvatiti.

Predrag MATVEJEVIĆ

študentskega tiska. Njena osnova je predvsem negacija, zanikanje. Slovenska meščanska kritika je stvari nekoliko „pomešala“ in iznašla nihilizem, da pa bi bila zmeda še večja, ga je pripisala krogu, ki je od procesa negiranja zelo daleč. V srednjeročnih avtoritetah (kot nadomestilih za „večne“) je negacija precej nevarnejša kot pa pasivnost — tako je recimo kajenje hašiša kot negacija alkoholizma bolj nevarno abstinenčni avtoriteti, ki dobiva svojo družbeno veljavo v alkoholizmu, kot pa pijancem samim. Odpor do tega zanikanja, ki je neskončno daleč od birokratskega opitanega optimizma, se kaže tudi v preganjanju „organskega“ mišljenja. Zavračanje negacije, ki je prva stopnja emancipirane človeške zavesti, je krčevito oklepanje že doseženega in preživelega. Ne misliti negativno pomeni sploh ne misliti ali pa misliti manipulirano.

Negacija je v študentskem tisku večkrat poskusila s „kritiko vsega obstoječega“ in se s tem usmerila v spreminjevalno (revolucionarno) mišljenje. Tako je nastal nenavaden (atraktiven, zanimiv, antiavtoritar?) spoj undergrounda in političnega levičarstva, izvirajočega še iz programov leta 68. Ob tem je zanimivo dejstvo, da je ameriški underground tisk v prevladujoči večini usmerjen politično in da se je po državljanski vojni v malem usmeril v veliki meri na študente; da je evropski rezistenčni študentski tisk vezan na leve strankarske in zunaj parlamentarne skupine in da se je negativna zavest pri nas pojavila predvsem v študentskem tisku. Toda niti marksistična kritika (kot „kritika vsega obstoječega“) ga ni mogla rešiti pred nekakim samodejnim odmiranjem. Ob ohridskem posvetovanju ZŠJ o študentskem tisku sem se zavzel za razvijanje njegove kritične platforme (Index mi je podtaknil cinični stavek, češ da sem govoril o „levičarjenju u nekim studenskim redakcijama“), vendar ZŠJ, tako vsaj kaže, svoje osnovne družbene funkcije ni sposobna opravljati. Obnavljanje kritičnega mišljenja bi tudi študentski tisk lahko spravilo iz sedanje zadrege.

Dosedanje razmišljanje napeljuje na radikalno omejitev, ki jo je potrebno narediti v samem pojmovanju študentskega tiska. Družbene institucije namreč na eni strani govorijo, „da študentje morajo imeti svoj tisk“, na drugi pa mu pravico do obstoja oporekajo s finančnim podhranjevanjem. Ob tem se seveda moramo vprašati, kaj pri nas študentski tisk je in kaj ni. Logika, da „študentje morajo imeti svoj tisk“, vodi k ritualizaciji njegove vloge. A. Postolovič je

izumil dragoceno „analitično“ orodje, ki tej logiki daje tudi teoretsko raven. Že v Ohridu je govoril o študentskem tisku, ki da igra vlogo dvornega norca. Čeprav v omenjenem članku navaja, da bi do razrešitve takega paradoksa prišlo samo ob streznitvi zabavajočih in zabavnih, pa ni niti z besedico poskusil odkriti, kakšen naj bi bil tisti ustrezeni (onaj podoben) študentski tisk. Še vedno je namreč vprašljivo, če „večinski“ tisk res igra vlogo kralja, torej nečesa takega, kar določa tudi početje študentskega tiska. V mislim imam kratko pisemce, ki ga je ob „primeru Plastični Kristus“ neki brelec poslal Komunistu. Osupljivo je, s kolikšno lahkoto si lahko bralec, ki je za ta film zvedel, napravi absolutno in avtoritativno mnenje, ki ga list potem še dvigne na raven „karakterističnega“. Take obsodbe so nastajale pogosto tudi takrat, ko je številka kakšnega študentskega tiska ostala v krogu redakcija — tiskarna — sodišče. Sam zakon o tisku je predvidel prepovedi samo ob delovanju kritike (to je družbene konfrontacije glede stvarnosti, ne pa glede zapisanega). Pozornost se je ob prepovedih prenesla samo na dejanje, publiciranja, to je izreko nekega stanja. Prepoved izrečenega je kritika s sekiro, ne pa pomoč družbi, da razreši razmere, ki so pripeljale do takega konflikta. To pa je daleč od „igre“ dvornega norca in veliko bliže indikaciji nekega družbenega konflikta.

Radikalna omejitev študentskega tiska na dva — tri osrednje liste izvira predvsem iz načina, kako le-ti nastajajo. Za večino je namreč list toliko pomemben, kot je bil v srednjeveških mestih pomemben cehovski znak ali stanovska obleka. Slovenski kmetje še v začetku 19. stoletja niso smeli nositi lisičjih in volčjih kožuhov, kar se da primerjati s sedanjo „pravico“ do manifestacije v tisku. Majhen del študentskega tiska živi od aklamacije, popolnoma odrezan od študentske javnosti, ki bi jo moral odražati in spreminjati. V preostanku pa je kritično mišljenje samo sloj, ne pa način obstoja. Večkrat nehote pomislim na čas, ko je bilo mogoče še tolikšno preverjanje, da so lahko študentje na fasado univerze v Beogradu zapisali: „Ne verujte štampi!“ To ni nostalgija, ampak prepričanje, da noben tisk (študentski ni nobena izjema) ne more opravljati svoje naloge, če se od njega pričakuje samo pritjevanje.

U okviru postojećih razprava i polemika o odnosu kulture i kritike ovaj prilog će naprosto pokušati da razmišljanja o kulturi stavi pod objektiv kritike. Započnimo u tome smislu slijedećom konstatacijom: naša riječ o kulturi je – više nego što smo obično toga svjesni – dio jedne utopijske svijesti u onoj mjeri u kojoj je, po Manheimovoj definiciji, „**utopijska ona svijest koja nije kongruentna s 'bićem' koje tu svijest okružava**“, Karl Manheim: „**Ideologija i utopija**“, izd. Nolit, str. 157.

Za oštrije kritičko promatranje odnosa riječi o kulturi i kulture na djelu uputno je stoga imati pred očima odgovarajuće određenje upravo prema toj **utopijskoj svijesti**. U stvari, mi ga obično nemamo; ili ga imamo u neprimjernim relacijama. Nedostaje nam dovoljno kritičkih spoznanja u **toposima utopije** da bismo ih, kada ti ustreba, mogli prevladati. Pogotovu nemamo jednu odličnu poetiku utopije: koja bi nam pokazala u kojoj su mjeri njome nadahnuti svi duhovni pothvati na crti čovjekova uspona.

Bilo bi u najmanju ruku nesmotreno poricati kulturi našeg prostora pravo da svoje želje projicira u utopijske vidike. Jer, napokon, nema boljeg korektiva stvarnosti od njenog suočenja s onim što ona nije a što bi bilo dobro da postane, da jeste, s jednom vrstom Blochove „**konkretno utopije**“. Međutim, u samu proces prelaska zamišljene ili željene kulture u onu istvarivu i, pogotovu, ostvarenu, utopijsko nije samo korektiv. Njihova univerzalnost ne može voditi računa o postojećim stanjima činjenica, ona sebi dopušta zanemarenje pojedinosti i posebnosti, pretpostavlja apstraktne želje konkretnim mogućnostima. Utopija projicira novu stvarnost iznad date stvarnosti – pa i kad je to potrebno, protiv nje – tako da se pri svakom svom smionijem uzletu sudara s intercijama upravo stvarnih datosti koje želi nadići . .

Verjetno zbog svega toga, čim u našim pristupima kulturi maknemo dalje od prolegomena, mi ne samo da se razilazimo, nego obično gubimo vezu sa stvarnim mogućnostima kulturne akcije kao takve.

U ovom kontekstu često se zanemaruje jedan isto toliko presudan koliko načelan stav: u opoziciji prema kulturi građanskog porijekla (bilo onaj iz naše Prošlosti, bilo onaj što dolazi iz svijeta),

prema kulturi poretka kojem je funkcioniranje presječno revolucionacijom, od samog početka, – ne samo nas nego svuda gdje je osnovna politička platforma za pretpostavke socijalizma revolucionarno raščišćena – stoji i ostaje potreba da se utemelji kulturni proces kakav bi se današnjom terminologijom nazvao „**kontra-kulturom**“. Mi – i ne samo mi, naravno – nismo nikad bili načisto kakvu „**kontra-kulturu**“ i gdje da ustanovimo: naša „**kulturna revolucija**“ ostala je, od samog početka, samo na riječima, dok smo na djelu vidali kulturne proizvode barem isto tako sumnjive kao i oni koje je trebalo opazvati. Rezultate svega ovoga nalazimo gotovo na svakom koraku: najrječitiji primjer za to je možda oduševljenje mladih i mladih generacija za kojekakve lančane produkte buržoaskih sub-kulture (o korelacijama tih opredjeljenja na razini ideja i svijesti nije ugodno ni misliti). No, kako u zemlji koja je tako stradala i u kojoj toliko manjka kulture, ustanoviti neku „**kontra-kulturu**“ . . . Na ovaj razini zaključka daleko je lakše tražiti krivice negoli djelovati: a krivice su najmanje ono što bi moglo **popraviti stvari!**

Na kraju najoštrijeg kritičkog suda dolazimo do konstatacije koju smo znali na početku: „Zašto socijalizam nije isprobao svoje mogućnosti u jednoj razvijenoj zemlji, a većim potencijalima, dubljim demokratskim i kulturnim tradicijama?!“ Zašto? Kad već nije, ni sa čim nećemo unaprijediti naše spoznanje pretpostavljajući šta bi bilo da jeste . . .

Danas kad se suočavamo s jedno,, možemo je nazvati depresivnom fazom „**utopijske svijesti**“ u širim razmjerima od naših, kada je – ovaj! – stvarnost tolikim utopijama surovo podrezala krila (nadajmo se privremeno), možemo i moramo pogledati s više kritičnosti na naš vlastiti utopijski predživot. Što se pokazalo najneplodnijim ili, barem, najmanje odtvarivim u njemu, kad je riječ o kulturi? Utopija nudi, to je prilično jasno, uglavnom zajedničke topose za različite posebne prilike, srodne obrasce za raznorodne okolnosti, a u stvarnosti – i to dobro znamo – gotovo da nema formula koje bi se dalo istovjetno primjenjivati. Posljedice razlika koje su namrle različitosti historije, razdjeljenosti nacionalnih tradicija, nesrazmjeri u stupanju razvijenosti, osobenosti u svojstvima, mentalitetu, ponašanju itd. nisu, očito, prestale djelovati. Ne treba nikome dokazivati činjenicu da nismo ostvarili neku jedinstvenu **kulturnu sintezu** u našoj zajednici naroda. Daleko sam od pomisli da optužujem naraštaje koji su u nas, na raznim stranama, u našoj

što se zbiva sa ssj

Prije XXI sjednice Predsjedništva SKJ aktivnost Saveza studenata Jugoslavije bila je u značajnoj mjeri blokirana ponašanjem (ondašnje) delegacije Hrvatske koja je zastupala tezu o savezu saveza kao najpogodnijem obliku udruživanja studenata Jugoslavije. Ona je bila sastavni dio političke platforme „pokreta hrvatskih sveučilištararaca“ koja je između ostaloga sadržavala stav da ne postoji, niti može postojati, jugoslavenski studentski pokret, odnosno, da ne postoje ni najmanimalniji elementi zajedništva studenata Jugoslavije. Neki su, međutim, smatrali da je to osnovni uzrok lošeg rada i nedjelotvornosti organizacije na saveznoj razini pa bi rješenjem „hrvatskog problema“ bilo sve u redu, tj. bile bi otklonjene sve prepreke normalnom djelovanju Saveza studenata Jugoslavije.

Procesi koje je otvorila XXI sjednica Predsjedništva SKJ omogućili su raščišćavanje situacije u studentskoj organizaciji Hrvatske i otklonili, po nekima, glavni uzrok neaktivnosti Saveza studenata Jugoslavije. Trebalo je, dakle, u periodu koji je slijedio očekivati značajniju i djelotvorniju aktivnost jugoslavenske studentske organizacije. Temeljitiija analiza te aktivnosti u posljednjih godinu dana pokazuje, međutim, da se nije zbililo ništa bitno novo u sadržajima, oblicima i efikasnosti djelovanja SSJ. Očito je da „hrvatski problem“ nije bio ni glavni ni jedini uzročnik takve situacije.

Na Devetoj konferenciji SSJ, održanoj sredinom 1971. godine, usvojena su Programska načela SSJ kao platforma djelovanja studentske organizacije. Novo rukovodstvo stalno se pozivalo na taj programatski dokument svojih prethodnika, ne nalazeći načina da ga ugradi u praktične akcije koje bi organizacija trebala voditi. (Na stranu to što su Programska načela nastala kao plod intuitivno-teoretsko-političkih nastojanja nekolicine ondašnjih studentskih rukovodioca i što su mnoge teze sadržane u njima problematične.) Tako su Programska načela ostala mrtvo slovo na papiru ali i katekizam za vjerne savezne studentske rukovodiocce koji su se na njega uvijek pozivali kada bi netko upozoravao na nedostatnost programskoradne orijentacije Saveza studenata Jugoslavije. Desilo se, stoga da studentsko rukovodstvo nije uspjelo afirmirati radnu orijentaciju u cjelini organizacije nego je, pukim pozivanjem na Programska

načela, onemogućavala ponovno problematiziranje uloge i položaja Saveza studenata iz čega bi bila mogla rezultirati i drugčija praksa rada u organizaciji. Stoga je i razumljivo zašto se na sjednicama Predsjedništva nikada nije htjelo razgovarati o ovim temama nego smo se nalazili u začaranom krugu tek od vremena do vremena postajali svjesni da iz njega izišli nismo. Nije se u dovoljnoj mjeri ukazivalo na elemente zajedništva jugoslavenskih studenata. Čak i onda kada su se donosili, zaključci o zajedničkim problemima nisu realizirani (u republikama i pokrajinama, pored ostaloga, i zbog toga što savezno rukovodstvo nije uznastojalo na njihovoj realizaciji misleći valjda da je donošenje pismenih zaključaka dostatno za razrješavanje problema o kojima oni govore).

Predsjedništvo SSJ je u nekoliko navrata raspravljalo o svom radu i o radu profesionalaca u SSJ i konstatiralo lošu situaciju, ali nije bilo spremno da priđe personalnim i drugim promjenama koje bi situaciju izmijenile. Inzistiranje nekih članova Predsjedništva na ovim pitanjima bilo je okvalificirano kao dijeljenje lekcija, isključivost i destruktivno ponašanje. A prijedlog da se ide na programsko-izbornu konferenciju kao jedini mogući izlaz iz sadašnje nezadovoljavajuće situacije bio je s indignacijom odbačen i shvaćen kao osobni napad na članove Predsjedništva koji su na stalnom radu u Predsjedništvu. I tako se rad odvijao od sjednice do sjednice, od sastanaka do sastanaka s nasumce izabranim dnevnim redom i zaključcima koji nisu nikoga obvezivali.

Stoga nije čudno da je najava Treće konferencije SKJ o mladima i njihovom političkom organiziranju shvaćena kao potreba da se dokaže neophodnost postojanja Saveza studenata. Međutim, ne stvaralačkom akcijom koja bi osmislila postojanje Saveza studenata nego pukim skolastičkim naklapanjem o specifičnim studentskim interesima koji zahtijevaju postojanje zasebne društveno-političke organizacije studenata. Zanimljivo je promatrati neke studentske rukovodiocce koji su prije Treće konferencije SKJ nastojali dokazati autonomnost studentske organizacije kako danas nekritički i svesrdno podržavaju organizaciono sjedinjavanje Saveza studenata i Saveza omladine. Dakle, ne zbog toga što su oni uvjereni u opravdanost takvog stava, ne čak ni zbog toga što se oni nedvoumno

ture, ki v paraliziranim vrednostnem sistemu predstavlja primitivizacijo „žlahtne kulture“. Ko se postavlja daljnosežno vprašanje spremembe in spreminjanja takšnega sveta, izvirajoče iz danih socialnih razmerij, pa tudi iz eksistenčne stiske kot tistega dela samih teh socialnih razmerij, ki pogojuje revolt zoper ta razmerja, je eno od osrednjih vprašanj tudi vprašanje kulture.

IV

Kultura je po enem izmed določil svoje bistvenosti tisto iskanje svobode, ki je v relativnem smislu že svoboda sama.

V

Študentska gibanja so teoretično in tudi dejansko pomenila zavračanje obstoječih vrednostnih modelov življenja. Obenem so se podirali kulturi materialnega bogastva (s čimer je povezano zavračanje precejšnjega dela t. im. umetnih potreb), seksualni tabuji in kult patriarhalne družine, da o najrazličnejših avtoritarizmihi niti ne govorimo.

VI

Kultura, ki se pojavlja kot eden izmed rezultatov takšnega vrenja, zadobi nov pomen; preneha biti področje oplemenjujoče katarze, kot izraza vzvišenosti človeške biti nad ostalim svetom, začenja pa pomeniti način življenja, obliko kolektivne komunikacije.

Ta kultura tako zadobi predikat utopičnosti, utopičnosti ne kot projekcije, pač pa kot doživljanja alternativnosti. Ta kultura pomeni novo področje drugačnega iskanja. Pri njej gre vedno bolj za ustvarjalnost, izhajajočo iz doživljanja bližine med sodelujočimi. Ne gre več za sprejemanje nekakšne umetniške resnice z odra, gre za dogajanje resničnosti „moje-troje“ eksistence kot čim popolnejše komunikacije.

VII

Sicer pa tudi kulturo študentskega gibanja prizadeva usoda samih študentskih gibanj, ki omagujejo pred težavnostjo takšne posplošitve svojega revolta, ki bi podrla obstoječe represivne sisteme. Vendar pa se ravno kultura v relativno največji meri ohranja, in sicer na mnogo načinov: od vključevanja v „stare oblike“, ki so pod njenim pritiskom spreminjajo, pridobivajo v brezkompromisnosti, nahajanju novih izrazil ipd., od stapljanja z mladinsko subkulturo industrializiranih civilizacij do organiziranja drugačnih,

prevladujočih, kolektivnejših oblik življenja, kot so npr. danes že precej številne (zlasti v ZDA) komune.

VIII

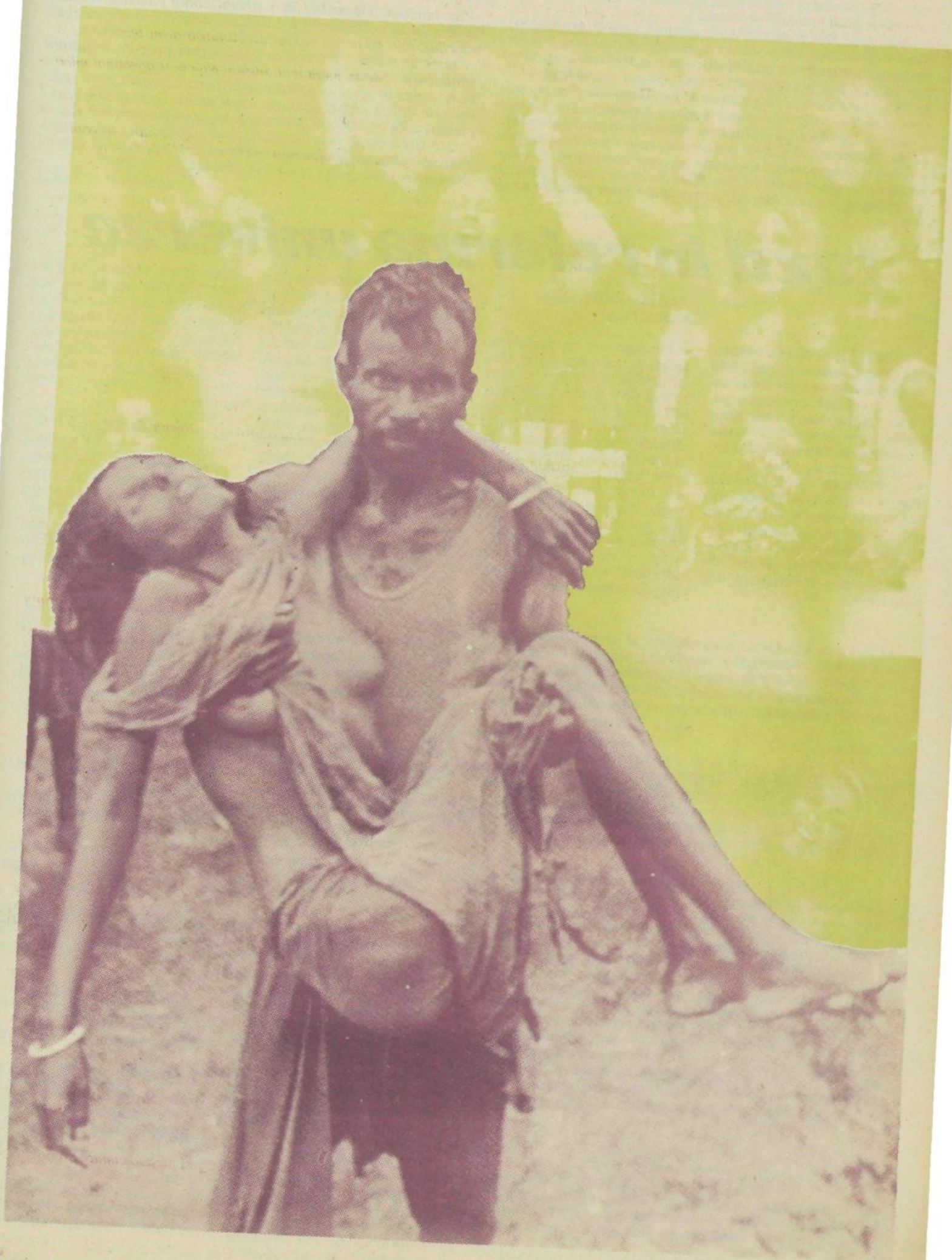
Ravno kultura se v industrializiranim svetu tako izkaže za področje, ki vzpostavlja kontinuiteto spreminjanja sveta ravno s tem, ko razširja vplive parcialnega negatorskega gibanja, predvsem pa ohranja pripadnost individuov osnovni intenci, ki je porodila gibanje in njegove mnogodimenzionalne pojavnosti.

DARKO ŠTRAJN

kultura i kritički duh

Valjalo bi se zamisliti nad našom navadom da se o kulturi ne-sarazmerno više govori nego što se za kulturu čini. U nas se kampanjski definira ili redefinira kulturna politika, osporavaju se ili usmeravaju njene perspektive, određuju joj se dijagnoze ili pak propisuju terapija...

Ne želimo ovim reći da je govoriti o kulturi danas i ovdje nepotrebno, da je suvišno imati pred očima otvorene kulturne probleme i stvarne potrebe. Međutim, ako izgovorene riječi ne prelaze prag koji ih odvaja od djela, nikome u stvari ne koriste i, naprosto, odlaze ututani. Razlučimo stoga najprije, s jedne strane, riječ o kulturi i, s druge, kulturu na djelu. Upitajmo se odmah zatim: koga u nas obavezuje sve ono što se u kulturi ili o kulturi kaže? Sve ono što se zaključuje da je neophodno za kulturu učiniti? Prije svega, obično nema ni osnovnih materijalnih pretpostavki čak i za ostvarenje manje smionih kulturnih projekata... A naše su ne samo želje, nego i potrebe velike, bezaobilazne: suočeni smo, s jedne strane, sa svijetom koji je vrtoglavo zakoračio naprijed i, s druge strane, s vlastitim zaostajanjima i zaostalostima koja u historiji kakvu su imali naši narodi nije bilo moguće izbjeći. Možemo li, dakle, ne tražiti mnogo kad previše toga ostaje da se uradi, stvori i ostvari?

pokoravaju partijskoj odluci, nego, mislimo, ponajprije zbog karijerističkih pobuda i osobnih probitaka.

Ovih dana Predsjedništvo SSJ, odnosno njegovi profesionalni članovi (pored redovitog odlaska na sve diplomatske i ine prijeme i svečanosti i intenzivnih razmišljanja o nekim akcijama međunarodnog značaja koje bi organizaciji mogle donijeti značajne političke poene), zaokupljeni su razgovorima sa predstavnicima Saveza omladine o načinu realizacije osmog poglavlja Rezolucije Treće konference SKJ, odnosno, o političkom organiziranju mlade generacije. Za to vrijeme mimo njihove pozornosti prolaze problemi društveno-ekonomskog položaja studenata, reforme obrazovanja i kulturne akcije. Treba priznati da nam takav Savez studenata Jugoslavije nije potreban, kao što nam nije potreban niti Savez omladine kakav je danas.

Međutim, Savez studenata djelatno angažiran na konkretnim programima akcije koji će okupiti veliki broj studenata i akciono povezan sa isto tako djelatno angažiranim Savezom omladine itekako ima smisao svog postojanja.

Za izvršenje tog teškog ali i omamljujućeg zadatka ekipa na stalnom radu u Predsjedništvu SSJ, uključujući i samog predsjednika SSJ, nije, po našem mišljenju, niti spremna niti sposobna.

Stoga se nameće potreba za održavanjem programsko-izborne konferencije Saveza studenata Jugoslavije na kojoj se još jednom mora propitati njegova politička platforma i izabrati novo rukovodstvo, kojem će biti jasno što mu je raditi. To je istovremeno i pretpostavka za akciono povezivanje sa Savezom omladine koji bi trebao više nego do sada okupljati seljačku, radničku i srednjoškolsku omladinu na konkretnim akcijama koje smjeraju ka izmjeni društveno-ekonomskih i političkih odnosa u našem društvu.

ZORAN MALENICA

tozd in reforma univerze

MARKO GLOBEVNIK,
student PF

TOZD naj bi bila tista enota, ki bi tudi pojavno dvignila delo z individualne na družbeno ravnen. Torej ima univerzalen pomen. Zanima nas, kakšen status dobiva pri tem delo v okviru univerze. Kako naj bi bila videti enota združenega dela na univerzi? Ali to vodi k afirmaciji ideje o delovnem statusu študenta, ki je doslej definirala zahtevo po podružbljenem položaju študenta? Navsezadnje — kako naj to upoštevamo pri koncipiranju reformiranja univerze?

Pri odgovoru na zastavljeno vprašanje moramo nujno izhajati iz dela in interesov na osnovi tega dela. Mislim, da ne more biti dvoma o tem, da imajo oziroma bodo morali imeti status delavca v okviru univerze tako redno zaposleni delavci (pedagoški kader, strokovno osebje) kot tudi študenti. Iz dela, ki ga opravljajo prej navedeni, izhajajo določeni interesi, ki so z oziroma na vlogo in pomen univerze, v veliki meri skupni in identični, ne pa različni, kot menijo nekateri. Delovni ljudje

na univerzi morajo te svoje interese uresničevati predvsem v temeljni organizaciji združenega dela. Z ozirom na to in glede na skupne specifične interese naj se TOZD ustanavljajo tako, da bodo ponekod zajele celo fakulteto, ponekod oddelek ali samo usmeritev. Enakopravno sodelovanje na osnovi njenega dela je predpogoj samostojne samouprave kreativnosti študenta, ki tako resnično postane družbeno bitje in tak tudi širše družbeno priznan. Dana mu je temeljna človekova pravica, da s seboj upravlja sam — samoupravlja. To pa bo gotovo dalo pozitivne rezultate pri delu, za

katerega poudarjamo, da mora biti resnično opravljeno kot delo, saj le tako lahko pride do uveljavljanja in združevanja interesov. Tako delo pa vsekakor zasluži tudi širše družbeno priznanje in upoštevanje kot enega izmed temeljev razvoja družbe.

TOZD morajo sestavljati tako pedagoški delavci kot tudi študenti. Tudi če je ponekod zaradi objektivnih težav potrebno ustanoviti dve TOZD, TOZD pedagoških delavcev in TOZD študentov, je taka shema lahko le začasna in prehodna. Dve TOZD vodita v razbijanje skupnega dela, ki mora biti po na-

sekcija 3
**ZAGREBAČKA ŠKOLA
CRTANOG FILMA** izbor i retrospektiva

sekcija 4
**ZAGREBAČKI AMATERSKI
KRATKOMETRAŽNI FILM**

- a) kino klub „Zagreb“
- b) studentski kino klub „PAN 69“
- c) zagrebačka filmska akademija
- d) Rajko Grlić, Lordan Zafranović, Tomislav Radić

sekcija 5
**SUVREMENI JUGOSLAVENSKI
FILMSKI EKSPERIMENT**

sekcija 6
TELEVIZIJSKI FILM

simpozij: „FILM I DRUŠTVENA SVIJEST“

PRESS CENTAR, bilteni

Nismo sebi mogli dopustiti luksuz da se opredijelimo za samo jednu temu, ma koliko ona bila sveobuhvatna. Budući da je nastao kao odgovor na postojeće stanje kulture u društvu, a ne tek kao predložak za kritičku filmsku analizu, Festival u cjeli-

ni odgovara na najrelevantnije potrebe. Čak je i ono što se dogodi u domeni filmske kritike takve naravi, da značajem prelazi njezine granice, jer je društveno relevantno.

To su teme: politička dimenzija filmskog medija (razotkrivanje fašističkog u filmovima s tekućeg repertoara), valorizacija i podstrek bavljenju „nevelikim“ filmom (amaterskim, studentskim, eksperimentalnim), afirmacija vrednota unutar filmskog medija, koje su se razvile u našoj sredini (Zagrebačka škola crtanog filma, itd.), afirmacija tv-filma, i u najširem smislu, animacija za filmski medij kroz sve filmove koji su novi i informativni.

To su razlozi za nastajanje ovog festivala: oni su prvenstveno u potrebi sredine za kulturnim događajem.

Naravno, selektori su se potrudili da svaka od pet tema posebno bude konzistentna. To, što ih ima pet, i to upravo ovakvih pet, koncepta festivala kao društvene akcije.

DAVOR LONČARIĆ

Nekaj od teh filmov bo po festivalu v organizaciji Informativnoga centra filma in Štud. kult. centra prišlo tudi v Ljubljano.

**NEKAJ PREMIS
ZA UGOTOVITEV ŠTUDENTSKE KULTURE**

„Črnc je projeciral svoje telo v svojo glasbo. The Beatles, stirje dolgolasi pobje iz Liverpoola ponujajo kot svoj prispevek Črnčevu Telo, in s tem ustvarjajo ritmično komunikacijo med poslušalčevim lastnim razumom in telesom.“

ELDRIDGE CLEAVER:
SOUL ON ICE, New York 1968/str. 204

I

Sociologija kulture opredeljuje pojem subkulture kot kulturo določenih socialnih skupin, pri čemer mora imeti kultura določene socialne skupine ustrezno število specifičnih „kulturnih črt“. Kako je mogoče študentsko kulturo imenovati subkultura? Vsako socialno dogajanje reflektira v sebi svetovno totaliteto. To nedvomno velja še zlasti za študentska gibanja. Le-ta so v svoji kompleksni ustvarjalnosti, ki zadeva vse od političnega revolta do seksualnega osvobajanja, prinesla na svetlo tudi temeljno vprašanje o kulturi. Študentska gibanja t. im. razvitega sveta so se slej ko prej izkazala kot parcialni revolucionarni subjekt s težnjo po univerzalizaciji.

Na področju kulture (če je tu ob prepletenosti najrazličnejših elementov sploh mogoče govoriti o posebnih področjih) so ta gibanja pokazala večjo vitalnost in dolgoživost kot na kateremkoli drugem (zlasti še na političnem, ki je najodločilnejši objekt represije vladajočih totalitarističnih establishmentov).

II

Potrebno je upoštevati, da ima vsako posebno študentsko gibanje mnogo s konkretnim okoljem pogojenih posebnih značilnosti, toda tu mi gre za nekaj najosnovnejših skupnih potez.

Najprej je treba ugotoviti, da študentski revolt s svojo zahtevo po spremembi svetovnega reda vključuje tudi inherentno zahtevo po spremembi načina življenja v njem delujočih ljudi. Ravno ta aspekt pa zadeva kulturo.

III

„Normalno integriranje intelektualnih potencialov v obstoječe sisteme zajema tudi adekvatno vključevanje izobražencev v potrošnjo (nakupovanje), „žlahtnejših“ kulturnih dobrin, s čimer se s perpetuiranjem kapitala vzpostavlja funkcionalno perpetuiranje elitarne kulture, kateri je komplementarna produkcija masovne kul-

ravi združeno, in v zapiranje vsakega izmed krogov vase. Cilj mora biti skupna TOZD. V organih upravljanja TOZD bo treba zagotoviti tako razmerje, ki bo služilo kar najboljšemu uveljavljanju interesov vsakega posameznika in vseh skupaj ter družbe kot tudi preprečevalo prevlado določenih neformalnih krogov.

Nedvomno je, da mora reforma univerze upoštevati tako strukturo TOZD kot tudi razmerja med več TOZD. Z ozirom na to mislim, da mora reforma univerze učinkovati predvsem v TOZD (študijski proces, kvaliteta dela in njegovo ocenjevanje, znanstveno delo) kot tudi v širšem smislu. Nujno pa bo na osnovi medsebojnih sporazumov med TOZD (študijski proces, kvaliteta dela in njegovo ocenjevanje, potencialov kot tudi temeljno usklajenost.

TOMAŽ KŠELA,
študent FF;
predsednik IOSŠ LUZ

Študentje se že vrsto let borimo za to, da bi študij postal družbeno potrebno in koristno delo — v veliki meri to že je — (k tem prizadevanjem spadajo vse akcije za reformo univerze,

Alternativna univerza, delovanje študentov v samoupravnih organih fakultet in univerze itd.), hkrati s tem pa se študentje borimo tudi za to, da bi študij postal tudi priznan kot družbeno potrebno in koristno delo (študentski amandma, ki ga predlaga Zveza skupnosti študentov Slovenije v II. fazi ustavnih sprememb). Pri tem se zavzemamo, da bi bila status in vloga vseh posameznikov in vseh struktur v visokem šolstvu odvisne od njihovega dejansko vloženega dela v študijskem, pedagoškem in raziskovalnem procesu. V zvezi s tem si prizadevamo, da bi v skladu z našim celotnim družbenim in ekonomskim razvojem iz stopnje intenzivnosti študija izhajale tudi vse dolžnosti in vse pravice, pa tudi status in položaj študenta.

Prehod na temeljne organizacije združenega dela (TOZD) v visokem šolstvu nam zato v kontekstu teh prizadevanj ne pomeni samo organizacijske spremembe. Pomeni nam tudi vsebinsko spremembo v skladu s spremembami v študijskem procesu (paziti moramo, da ne samo v skladu z želenimi spremembami v študijskem procesu!) in v skladu z družbenim razvojem pri nas se spreminjajo tudi odnosi v visokem šolstvu.

Prehod na TOZD pa ne sme predstavljati utvare — vprašanja odnosov v visokem šolstvu nismo rešili enkrat za vselej, prav tako kakor nismo enkrat za vselej spremenili procesov na visokošolskih zavodih. To moramo imeti pred očmi, ko bomo v študentski organizaciji razpravljali o tem, kako naj bodo videti in kako naj bodo organizirane TOZD v visokem šolstvu in na univerzi.

Tako kakor sprejetje študentskega amandmaja so tudi TOZD predpogoj za našo borbo za temeljne spremembe v študijskem procesu in za ustvarjanje in uvažanje dejanskih samoupravnih odnosov v visokem šolstvu, za kar pa se moramo študentje, enako kakor za vse predpogoje, ki se vedno znova „pojavi“jo“, boriti organizirano, samoiniciativno in odločno.

TOZD so predpogoj nadaljnji reformi visokega šolstva, hkrati pa so tudi že korak, in to uspešen korak, v procesu te reforme, za katero se moramo študentje boriti naprej enako živo kot doslej.

JOŽE KRŠINAR, študent
FNT; član IO SŠ LVZ

Preden začnemo govoriti o organizacijah združenega dela

na univerzi, si moramo biti na jasnem o nekaterih osnovah, na katerih slonijo naša prizadevanja za reformo univerze.

Izhajati moramo iz delovnega statusa študenta, katerega ideja je vezana na razvoj samoupravljanja na univerzi, ki ni ločeno po strukturah. Vse to je vezano na razvoj samostojne kritične in ustvarjalne osebnosti, kar mora biti cilj univerzitetnega študija. Pri tem je treba upoštevati vlogo znanosti in tehnologije v družbi in posledice, ki jih je prinesla znanstveno tehnična revolucija (odtujenost, manipulacije . . .), s posebnim aspektom na univerzo.

Biti si moramo na jasnem, da smisel TOZD ni v reorganizaciji, ampak v vsebinskih spremembah, ki so vezane na ta pojem: samoupravno odločanje vseh subjektov o vsej problematiki, ki se tiče TOZD, in prek tega vplivanje na celotno družbo.

TOZD na univerzi naj bi imela približno takle značaj: TOZD je tista samoupravna enota na univerzi, ki ima tak organizacijski značaj in združuje v sebi vse pedagoške, znanstvene in materialne potenciale, ki zagotavljajo TOZD samostojno realizacijo

na sela. Prvo odredite: Pakrac. Na selu vrše zdravstveno prosvjeđivanje, ispituju socijalne prilike i specifične potrebe, nastupaju s kulturnim, ili zabavnim programom. Povezivanje sa seoskom omladinom. Smanjenje razlika između sela i grada.

Studenti vode akciju opismenjavanja.

Mladi arhitekti, designeri, urbanisti, povijesničari umjetnosti, zahvaljujući susretljivosti mještana, rade u Šidu na preoblikovanju jedne ruralne u urbanu sredinu, od arhitekture do kino-programa, na obostranu korist.

Studenti rade na revitalizaciji istarskih gradića.

Sve to predstavlja radne akcije, u kojima se ne koristi više samo snaga mišića.

Otvora mogućnost društvenog plasmana tome ogromnom, a neiskorištenom potencijalu, studentima.

Posluje na stručnom principu, jer istovarivati kamione mogu i nestudenti.

I konačno, naš je, za razliku od postojećeg, student-servis, kojega je osnovala birokracija studentskog centra i koja samovoljno raspolaže ostvarenim sredstvima.

IZDAVAČKA DJELATNOST. Kulturni vodič kroz Zagreb. Ltd. Ltd.

DAVOR LONČARIĆ
VODITELJ ODBORA ZA KULTURU

festival 7 dana filma

ŽAŠTO TO RADIMO

ZAGREBU JE POTREBAN
FILMSKI FESTIVAL, I MI MU
GA DAJEMO. POSLJEDNJIM
SE GODINA FORMIRALA
PUBLIKA KOJA ZNA ŠTO

ŽELI. ZAGREBU JE POTREBAN
DOGAĐAJ.

ZA KOGA TO RADIMO
PRIJE SVEGA: ZA MLADE,
DA 7 DANA ŽIVE FILMSKI I
ZA FILM, IAKO VJERUJEMO

DA BI MOGAO BITI ZNAČAJAN
ZA CIJELU ZEMLJU. RADIMO
GA ZA MALE PARE, DA BI BIO
OTVOREN SVAKOME, ALI I DA
BI SMO POKAZALI DA SE MOŽE
I TAKO.

ZAŠTO JE BAŠ TAKAV

DA BI SMO PRIKAZALI NOVO,
ALI I ONO ŠTO JE NOVO JER
GA NISMO VIDJELI, A TREBALI
SMO.

DA BI SMO VALORIZIRALI I
STUDENTSKU, I AMATERSKU
FILMSKU PRODUKCIJU.

DA BISMO UKAZALI I NA
POLITIČKU DIMENZIJU ONOG
ŠTO GLEDAMO.

VRIJEME

ponedjeljak, 26. 3. 73. — nedjelja,
1. 4. 73.

MJESTO

Zagreb,
velika dvorana kina Studentski
centar, Savska 25
fakulteti, radne organizacije,
studentski domovi, otvoreni
prostor
Centar za kulturu i informacije,
Preradovićeve 5.

CIJENA ULAZNICE

Jedinstvena: 3 dinara po predstavi

ORGANIZACIJA

Sveučilišni odbor Saveza studenata
Zagreba (Odbor za kulturu) i Velika
dvorana Studentskog centra.

SELEKTORI

prof. Miro Križić, Zdenko Kuzmić,
Davor Lončarić, Jadran Matijević,
Miho Politeo, Milivoj Puhlovski,
Hrvoje Turković, Darko Zubčević.

DESIGN

grupa TOK

PROGRAM

sekcija I

RECENTNA SVJETSKA
FILMSKA PRODUKCIJA

„Clockwork orange“, „Koncert
za Bangla-Desh“, „Rubljov“,
„Diskretni šarm buržoazije“,
„Posljednja bioskopska pre-
stava“.

sekcija 2

UNDERGROUND FILM

- „2 autora“: Dušan Makavejev, Želimir Žilnik
- Underground u svijetu
- Film i politička propaganda: sovjetski postoktobarski film, kubanski film, kineski filmovi iz kulturne revolucije, američki neofašistički film („M. A. S. H.“), njemački nacistički film (za komparaciju)
- Novi val

njenih družbenih nalog (pedagoških in znanstvenih programov).

V sedanji organizacijski formi univerze bi to bilo videti približno takole:

TOZD naj bi postala tista fakulteta, oddelek oziroma odsek, ki „proizvaja“ določen tip strokovnjakov in za to razpolaga z vsemi potrebnimi sredstvi. To pomeni, da se v univerzo ne bi združevale posamezne fakultete, temveč organizacije združenega dela. Univerza bi tako združevala veliko število TOZD, ki bi jih bilo približno toliko, kolikor profilov strokovnjakov proizvaja današnja univerza.

Z ustanovitvijo TOZD bi se sistem upravljanja spremenil. Vsa problematika, ki se tiče posamezne organizacije združenega dela se bo reševala na nivoju TOZD. Univerza kot institucija, ki povezuje posamezne TOZD, bi imela v glavnem samo še funkcijo koordinacije dela med posameznimi organizacijami. Na nivoju univerze bi se sprejemali tudi okvirni programi razvoja.

Če pogledamo TOZD samo formalno, organizacijsko, vidi-

mo, da se s tem v vsebini študijskega procesa ne bo dosti spremenilo. TOZD bodo tako kot sedaj fakultete proizvajale strokovnjake profilov, v njih ne bo prisotna kritična znanost ipd., s tem se pa tudi mesto študenta na univerzi ne bo spremenilo. To pa ne pomeni afirmacije ideje o delovnem statusu študenta, ker ta lahko izhaja samo iz vsebine delovnega procesa na univerzi. Taka TOZD bi narekovala ustanovitev posebne študentske samoupravne organizacije na nivoju TOZD. Tako pojmovanje samoupravljanja (ločeno samoupravljanje študentov in profesorjev) pa ne pomeni nobenega koraka naprej in je v nasprotju z zahtevami o delovnem statusu študenta.

Odrpito je postalo vprašanje povezave oziroma sodelovanja med posameznimi TOZD. To funkcijo bo morala opravljati univerza, vedno važnejšo vlogo pa bo dobivalo medsebojno povezovanje in sodelovanje med organizacijami združenega dela, in sicer na osnovi dogovarjanja. Zahteve po interdisciplinarni in multidisciplinarni povezavi posameznih disciplin bodo vedno večje, zato bo treba najti tako organizacijsko shemo povezave med posameznimi TOZD, ki bo čim bolj prilagodljiva in bo omogočala vsestransko poveza-

vo na osnovi razvoja posameznih znanstvenih disciplin. Povezava je nujna že zaradi skladnega razvoja posamezne discipline nasproti drugim.

Pri vsem tem razglabljanju smo izhajali iz sedanje organizacijske sheme univerze. Ker pa je organizacijska oblika posledica neke vsebine, v našem primeru vsebine študijskega procesa, lahko pričakujemo postopno spremembo organizacijskih oblik na univerzi. Na to univerzo že silijo zahteve, ki so pogojene z razvojem celotne družbe (odpor proti preozko specializiranim kadrom, zahteve po interdisciplinarnosti, zahteve po družbeno kritični znanosti, odnos med tehnologijo in življenjskim okoljem ...).

Te zahteve povzročajo pritisk na univerzo in zahtevajo novo vsebino in metode študija, in s tem tudi organizacijske spremembe. To pa pomeni, da se bo število in pomen posameznih TOZD na univerzi postopoma spreminjal, skladno z razvojem znanosti in tehnologije in s potrebami celotne družbe.

Pojem TOZD prinaša s seboj zahtevo, naj vsi subjekti v organizaciji združenega dela odločajo o vsem, kar se jih tiče, in prek tega vplivajo na celotno

družbo. To pa zahteva, da je vsaka organizacija združenega dela na univerzi odprta za vsa dogajanja v družbi, in je dolžna vse probleme kritično in vsestransko osvetliti. Na ta način je omogočeno, da se TOZD vsestransko razvija in se ne zapre sama vase. Kritični odnos subjektov v TOZD do družbene stvarnosti pa zahteva svobodo njihovega delovanja, to pomeni, da lahko študirajo vsako snov, da imajo o vsaki stvari svoje mnenje ipd. Taka vloga TOZD pa zahteva resnično delovni študijski proces, v katerem vsi subjekti enakopravno delajo in tudi enakopravno odločajo. To pa zahteva resnično samoupravljanje, ne pa participacije, ki je vedno odraz različnih možnosti odločanja posameznih interesnih skupin. Tako razumljena organizacija združenega dela na univerzi prinaša s seboj podobne zahteve kot delovni status študenta in pomeni večje možnosti za vpliv študentov na celotno družbo prek TOZD oziroma univerze.

Iz vsega tega izhaja, da so pri TOZD bistvene vsebinske zahteve, ki jih ta prinaša. Organizacijska oblika, ki je tako posledica vsebine, pa je važna samo toliko, da je omogočeno uveljavljanje vseh interesov v TOZD in izven nje.

ma, on mijenja nešto u svojoj glumi. Ili Richard March in folk-songs: bio je samo povod da narod pjeva i tako ima svoj show.

Sve ovo govori o iniciranju **drugog kruga aktivnosti**, prisutnog u svakodnevnom životu. Inicijatori i nosioci te aktivnosti nisu više „profesionalci“, nego „obični“ studenti. Akciona grupa ili fakultetski odbor konstatiraju potrebu za nekim događajem, dogovore se o tome što treba činiti, i pristupaju realizaciji.

Naravno, potrebno je učiniti još nešto, da stvari ne bi ostale samo dobre namjere.

STUDENSKI KULTURNI CENTAR (KONKRETIZACIJA)

Nemamo dovoljno novaca ni dovoljno prostora. Imamo dovoljno kadrova i razrađenih projekata aktivnosti.

Naše unutarnje rezerve su u Odboru za kulturu (Skupštine Saveza studenata Zagreba). Tu su okupljeni predstavnici fakultetskih odbora, predstavnici rukovodstava Saveza studenata, i konačno, i sami „kulturnjaci“, na čiji sam račun izrekao toliko kritike. No, budući da se permanentna društvena nebriga oko ovog dijela studentskog standarda, kulture, neće preko noći izmijeniti, bio je red da pogledamo istini u oči, i vidimo što možemo i sami popraviti (uostalom, iniciranje novih aktivnosti može im biti stimulativna konkurencija, i otvoreno područje za plasman).²

Taj potencijal treba prerasti u Studentski kulturni centar, racionalnije iskorišten, i — s novim programom i konceptom rada, te s reguliranim finansijskim pitanjem. To znači: **sredstva idu direktno** od Republičke zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja Savezu studenata, a ne više preko Rektorata. Studentski kulturni centar ima svoj vlastiti **žiro-račun**. Studentski kulturni centar ima svoj vlastiti **žiro-račun**. Studentski kulturni centar **samostalno raspolaže** financijama, bez odobrenja Sveučilišnog odbora (ispravnost utroška sredstava garantira njegova tripartitna struktura u kojoj su predstavnici svih zainteresiranih.)

Centar ima: **istraživački servis**, **banku ideja** i **operativu**. Istraživački servis ispituje potrebe sredine. I to ne samo aktualne, nego i potencijalne kulturne potrebe, kojih neka sredina, upravo zbog svoje nekulture, nije ni svjesna.

2 to su: Studentsko kulturno-umjetničko društvo „Ivan Goran Kovačić“, Studentsko eksperimentalno kazalište, Studentsko satirično glumište, Teatar poezije, IFSK-12, Klub za renesansnu glazbu, Klub studenata tehničke, Studentski esperantski klub, i do nedavno časopis „prolog“.

U **banku ideja** ulažu svoje prijedloge in narudžbe studenti s fakulteta, i studenti okupljeni u Centru. Oni su potrebni za slučaj da inicijativa na fakultetima opadne.

Operativu čine „kulturnjaci“, s jednim osuvremenjenim programom.

Ovakav Studentski kulturni centar, preko svog istraživačkog servisa, predstavlja sistem za **samoregulacijom**.

On polazi od potreba društva, ispituje ih, i na njih odgovara. Ne planira nerealne izdatke, i prostore koje još dugo nećemo imati, već barata s onim što imamo, racionalnije i s više ideja upotrebljenim.

Tematska skupština Saveza studenata Zagreba, posvećena kulturi, koja će se održati za tri tjedna, ima verificirati ovaj projekt, usvojivši njegov statut i akcioni program.

AKCIJA

FESTIVALI. Masovne i mobilizatorske akcije.

Filmski festivali: tjedan dana filmova. Sekcije su određene tako da ukažu na političku dimenziju onog što gledamo, da afirmiraju studentsko i amatersko filmsko stvaralaštvo, i konačno, da animiraju najšire krugove javnosti za film.

Tjedan dana filmova, koje inače nikad ne bismo vidjeli, po cijeni od 3 dinara po predstavi. Ukupna cijena ulaznica: 84. — dinara, za svih 7 dana.

GALERIJA. Ulaz u Studentski centar, Savska 25. 12.000 posjetilaca dnevno: idu u kino SC-a, restoran i disco-club. Postava se mijenja svaka tri dana.

Za svaku je galeriju, u arhitektonskom pogledu, optimalno da je prehodna, i blizu glavnih životnih tokova. Da bi bila što posjećenija. Takav model predstavlja upravo ulica.

Vrst izložaka: ako postoje reprodukcije slika u velikim serijama, koje se zovu multipli, i ako je to korak ka demokratizaciji umjetnosti, jer nema više samo jedan čovjek neko djelo, zašto ne bi postojali ulični multipli, slike koje se rade za ulicu. Naravno, da to ona nisu više uljane slike, nego slike rađene u mediju ulice, kao plakati.

STRUČNI STUDENT-SERVIS. Prvi zamci: studenti više medicinske, studenti sociologije i studenti muzičke akademije odlaze

zagrebački studenti o jedinstvu omladine

02

Da bismo saznali što studenti misle o konceptu jedinstvene omladinske organizacije, postavili smo određenom broju „običnih studenata, kao i nekolicini aktivista, pitanje:

„U novije vrijeme govori se o ujedinjenju Saveza studenata i Saveza omladine. Što misliš o tome?“

Milorad Nedimović, student ekonomije:

— Ravnodušan sam, ali mi se ipak čini da bi to za Savez omladine bilo bolje, dok za studente ne bi.

Slobodan Đurišić, student prava:

— Svejedno mi je, sve mi je to isto.

Student sociologije na Filozofskom fakultetu, nije htio odati ime:

— Nemam nikakvo mišljenje, ali to će za studente biti loše, razvodnit će se mnoge akcije. Savez studenata je specifična organizacija i mnoga studentska pitanja će biti zanemarena.

Anto Mančir, student Visoke škole za vanjsku trgovinu:

— Prvi put čujem. Možda bi to moglo biti dobro, ali nisam razmišljao.

Jovo Erceg, student šumarstva:

— Ima loših i dobrih strana. I Savez studenata i Savez omladine sačinjava omladina, ali ipak bi trebao ostati samostalni Savez studenata. Studentska organizacija ima svoju svrhu postojanja.

Stojan Obradović, student Filozofskog fakulteta:

— To bi bilo pozitivno. Savez omladine uključuje svu omladinu, a kod nas srednjoškolska omladina nema mogućnosti nastavka školovanja, pa bi se možda ujedinjavanjem tu moglo nešto učiniti. Općeniti, trebalo bi rješavati socijalne razlike unutar omladine.

Ivan Pleše, student prava:

— Ne može biti dobitak ni za jedne ni za druge, jer Savez omladine nema podrške među omladinama. Doduše, ni Savez studenata nema podrške masa, ali ni političkog vrha. Ne zna se puno tko što radi.

Vladimir Stanković, student medicine:

— Bilo bi dobro. Omladina u gimnazijama bila bi povezana sa studentima i bolje bi znala što se dešava na sveučilištu. Ja sa Savezom omladine u Puli, odakle sam rodom, nemam nikakve veze, a ovako bih ipak ostao povezan.

Sulad Midžić, student građevine:

— Ujedinjenje bi bilo dobro. Studenti bi od toga trebali imati koristi.

Božo Vujasin, student Više škole za cestovni saobraćaj:

— To bi moglo biti dobro. Zavisio od mnogo čega.

Ratko Rašić, student prava:

— Čuo sam to od kolege koji samnom radi preko Student-servisa. Između Saveza studenata i Saveza omladine postoji distanca, ali bi se ipak mogla ujediniti intelektualna omladina. Možda bi bilo dobro iz financijskih razloga. Tada bi se društvo više brinulo za studente. Kod stipendiranja bi bilo bolje, a isto tako i kod zapošljavanja.

Ivica Mandić, student Filozofskog fakulteta:

— S jedne strane je to vrlo pohvalno. Ujedinjenje bi doprinijelo jačim kontaktima između radničke i studentske omladine. Studenti su kod nas stravično odvojeni od radničke klase.

Želimir Dujmović, student elektrotehnike:

— Savez omladine i Savez studenata nisu aktivni. Na primjer, u Rijeci ni Savez omladine ni Savez stu-

denata ne rade baš ništa. Toj pasivnosti krivo je društvo, a ne omladina, koja ima svijest, ali je ne može izraziti krivicom društva. Formalno ujedinjenje neće pomoći, treba najprije temeljito reorganizirati omladinsku organizaciju. Savez omladine ne čini ništa na formiranju socijalističke svijesti kod mladih, što nije čudno, jer su tamo karijeristi.

Slobodan Mataija, student elektrotehnike:

— Treba tek vidjeti da li se to isplati. Najprije reformirati ove postojeće organizacije. Savez studenata ipak dosta uspješno radi, ali bi bio mnogo uspješniji da omladinski rukovodnici nisu birokrati koji ništa ne rade.

Nikola Antić, student romanistike na Filozofskom fakultetu:

— To bi moglo biti dobro možda za mlade studente. Ako oni imaju osjećaj pripadnosti mlađoj generaciji, onda bi to bilo dobro za njih, a ako bi se ujedinjena omladinska organizacija znala boriti za interese studenata i drugih omladinaca, to bi bilo korisno za sve.

Srećko Grgić, student medicine, inače član Sveučilišnog odbora Saveza studenata Zagreba:

— Studentska i omladinska organizacija do sad nisu imale koordinacije, koja je nedostajala posebno između radničke i studentske omladine, a posoji i netrpeljivost. Stoga je akcija za zbližavanjem dviju organizacija u redu. No, protiv sam organizacionog ujedinjenja. Jedinstvo je moguće tek na zajedničkim akcijama.

kulturu na fakultete

SITUACIJA (ANALIZA)

Novca, naravno, nema.

Ali, to nije pravi uzrok krizne situacije u studentskoj kulturi. Uzrok je u zastarjelosti kulturnog koncepta.

(Ipak, informacije radi, financijska strana stvari izgleda ovako: Republička zajednica za financiranje usmerjenog obrazovanja daje novac Rektoratu, a Rektorat Savezu studenata. U principu barem, jer Savez studenata nije za svoju kulturno djelatnost od 31. 8. 72. dobio ni dinara.

Za razliku od naših prethodnika, koji su sredstva namijenjena kulturi trošili za političku aktivnost, mi od „politike“ pokušavamo otkinuti ponešto, da održimo na životu kulturno-umjetnička društva, teatre, časopise i klubove.

Pri tom mnogo energije trošimo na pitanje. Kako doći do novca, umjesto da kreativno radimo.

Jedno mehaničko rješenje, kao što je priliv novca, ne bi automatski poboljšalo situaciju.

Kultura se manifestira na dva nivoa: u kulturnim događajima i u svakodnevnici, u ponašanju, ukusu, pogledu na svijet. Ta su dva kruga aktivnosti posve odijeljena, a onaj drugi još i krajnje deficitaran. Život se sveo na puko (kulturno) vegetiranje, koje tek u posvećenim časovima dolazi u doticaj s Kulturom što se, kao u akvarijima, čuva u teatrima, knjižnicama i izložbama.

Veći dio onoga što postoji u studentskoj kulturi usmjeren je u ekskluzivne događaje, i iscrpljuje se u njima umjesto da, prisutan u životu, utječe na formiranje opće kulturne klime. Ali, i kao takvo, tek je diletantska verzija građanskih (i malograđanskih) kulturnih oblika. Jedino po čemu je studentsko jest članstvo.

Forme su takve kulture nekomunikativne: u njima još postoji podjela na bogomdane stvaraoce i potrošače. Za „publiku“ nema mogućnosti da se uključi u događaj, kako bi od pasivnog primaoca postala aktivnim sudionikom.

Aktualna situacija očita je posljedica takve prakse.

PUT K RJEŠENJU (KONCEPT)

Naredna godina dana treba biti godina masovnosti i mobilizacije iz kulturnog mrtvila.

Pravce djelovanja pokazuje analiza situacije:

Najprije treba shvatiti osnovni princip **poslovnosti**: ako prođem pored prosjaka, a brzo hodam, bit će mi teško zaustaviti se da bih mu nešto dao. Nema dakle niti govora o tome da bi netko otišao nekoliko blokova dalje, da bi dao svoj prilog nekoj akciji, ma kako humanitarna ona bila.

Ne treba, dakle, ljude pozivati u teatar, ili na izložbu. Valja shvatiti zahtjeve vremena, i naći se **pri ruci**.

To je što se tiče poslovnosti. No, to istodobno znači **razbijanje umjetne podvojenosti običnog i posebnog kulturnog događanja**. Prisjetimo se „Tri dana za revolucioniranje kulture“ na Filozofskom fakultetu, 9., 10., 11. XI 72. Tri su se dana paralelno odvijali **nastava i kulturna akcija**,¹ da bi se pokazalo kako svakodnevni, radni prostor može biti bitno bogatiji. Naravno, taj će model, ma koliko vrijedan, morati biti modificiran, i to na temelju upravo na njemu stečenih iskustava.

Nadalje, treba **demistificirati podjelu stvaralac-potrošač**. Svoju vještinu i profesionalnost kulturni djelatnici trebaju naći u umjeću uključivanja publike u događanje, tako da svatko istodobno bude i izvođač, i promatrač. To je onaj uistinu težak i odgovoran put eksperimentiranja u traženju istinski avangardnog i angažiranog.

I opet nam primjer „Tri dana“ može pokazati da traženje novih formi i sadržaja rada nije tek socrealistička parola, i da **nova forma** lako postaje **novi sadržaj**. Okružiti kazalište „Compania della colectiva“ iz Parme gledaocima, to znači ukinuti standardnu situaciju, u kojoj je glumac samo polovicom tijela okrenut publici, a iza leđa ima zaklon kazališnih praktikabla. Sa svih strana okružen gledaoci-

¹ koga zanima: tri dana filma, teatra, glasbe, plesa, izložbi, diskusija, recitala stajala su 4000 dinara, uglavnom zbog razglasa.

Nikola Lukić, student šumarstva, tajnik Sveučilišnog odbora SSZ:

— Tu se postavlja pitanje: da li Savez studenata unutar Saveza omladine, ili Savez studenata i Savez omladine ujedinjeni zajedničkim problemima. Osobno sam za drugu opciju: zajedništvo, ali i samostalnost obiju organizacija. Potpuno sintetiziranje jedne i druge organizacije neće biti u skladu ni s intencijama III. konferencije, ni s težnjom mladih da stvaraju bolju budućnost. Zajedništvo je moguće u borbi za reformu cjelokupnog školstva, za poboljšanje učeničkog i studentskog standarda, ali ostala problematika je specifična za studentsku odnosno omladinsku organizaciju (bio sam funkcioner Saveza omladine, doduše ne visoki, pa znam). Preuhitrenost bi mogla dovesti do sukoba Saveza omladine i Saveza studenata, ne idejnih, nego više organizacionih.

TRIBUNA — Studentski list. Izdaja IO SS LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II. Telefon 21-280. Tekući račun 50101-678-47120. Letna naročnina 25,00 din. Poština plaćana v gotovini. Rokopisov ne vraćamo. Oprošeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.

Srdan Dvornik, student filozofije, član Sveučilišnog odbora SSZ:

— Znam za te namjere, ali isto tako znam da ne postoji nikakav vidljiv uzrok tome. Ako se možda htjelo da se tako postigne „zbližavanje među klasama“, rekao bih samo to da Savezu omladine nije uspjelo da to izvede ni u vlastitim redovima, a ovako pogotovo ništa neće biti. U stvari, siguran sam da iza toga stoji podla želja da se sjedinjenjem Saveza studenata s jednom učmalom, besmislenom organizacijom, uništi ono „opozicionarstvo“ koje se u njemu povremeno javi, a koje je najbolje što je omladinska aktivnost do sada dala (razumije se da u to nikako ne ubrajam onu nedavnu tamburašku euforiju). Jer, ako smo napredni, moramo biti u opoziciji prema postojećem.

RAZGOVARAO L. V.

STUDENSKI LIST — tjednik studenata SR Hrvatske. Izdavač: Skupština Saveza studenata Zagreba. Adresa uredništva i administracije: Zagreb, Trg žrtava fašizma 13; telefon 410-706. List izlazi tjedno tokom školske godine. Godišnja pretplata 60 nd (za inozemstvo dvostruk). Pretplata za studente 45 nd. Uplate na žiro-račun Sveučilišnog odbora Saveza studenata Zagreba br. 30104-678-20402 s naznakom „za STUDENSKI LIST“. Rukopisi se ne vraćaju. Poština na kredit.

IGRICA, V KATERI SE IGRATE Z MATERINSKO LJUBEZNIJO

Bliža se praznik vseh mater in priporočamo vam naslednje: prikrbite si opeko, lepo opeko. Precizno je zavijte v ljubeč barvast papir. Prevežite jo z lepim trakom. Ko je to storjeno, tecite hitro k vaši mami in ji čestitajte za praznik ter ji izročite darilo, ki ste ga pravkar napravili. Mati bo mrzlično začela odpirati paket, saj bo radovedna, kaj neki ste ji poklonili. Natančno opazujte njeni roki. Če boste videli, da je prišla opeko z obema rokama, gre vse kot po maslu. Pritisnila si jo bo na prsi, na srce in zašepetala: „Hvala, mali moj!“ V tem primeru je očitno, da vas vaša mati zelo ljubi. Več pomembnosti daje ljubeznivi gesti svojega otroka kot pa resnični vrednosti darila. Igro ste dobili.

Če pa bo, nasprotno, vaša mati prišla opeko z eno samo roko, se morae v hipu skloniti. Bil je že čas, kajti opeka je šla mimo vaših ušes. V tem primeru morate takoj oditi in zaloputniti z vrati. Vaša mati je star hipokrit, ljubi vas samo iz koristoljubja. Zgubili ste igro.

Tisti, ki bodo uporabili to igrico, da bi brez očitkov vesti spravili mater v večni azil, naj nam pišejo, igro so dobili.

HARAKIRI, prevod IB

Skupno število Tribune in Studentskega lista je tiskala tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani.

SKUPNO ŠTEVILKO SO UREDILI
ZAJEDNIČKI BROJ UREDILI

odgovorna urednika: Mirko Banjeglav, Marjan Pungartnik

Avanzo Miha, Banjeglav Mirko (glavni urednik Studentskega lista), Barbieri Veljko, Borčić Željko (grafički urednik), Davidović Milan, Dvornik Srdjan, Glavan Darko, Grahovac Radovan, Janda Željko, Knaflec Sinjaša (urednik fotografije SL), Lipovec Rado (glavni urednik Tribune), Lončarić Davor, Malenica Zoran, Mlakar Neva, Peternac Nenad, Pungartnik Marjan, Rebac Mario, Stefančić Edo (likovni in tehnični urednik Tribune), Vinko Torkar, Vajs Ljubomir, Veljak Lino, Zgaga Pavle, Zubčević Darko.

fragment o mrtvačkoj kulturi

PRIČA O ČASOPISU (S KOMENTAROM)

Ako želite časopis – obratite se nekom političaru, vama poznatom, po općem mnijenju dobrohotno, nekoj vrsti birokratske verzije tribuna. Ako on vidi, smatra, da ste vi „prihvatljiva ličnost“, „politički u redu“, ako je vaš ugled neka čaršijska konstanta, ako imate i „svoje ljude“ (koji su „u redu“, „politički jaki“) – i ako, ako njemu (političaru) konvenira za njegovu političarsku promisao da si u svemu ubere i neki politički poen (pored privatnog zadovoljstva, uživanja u moći i stjecanju pulena – vi ćete dobiti časopis.

Sve što se događa u našoj kulturi ide preko nekolicine političara i „politički jakih“ ljudi u kulturi (uglavnom starijih). Možda bi s ovom konstatacijom i mogla prestati analiza naše kulturne situacije i politike. Ono što se pak zaista kulturno događa u toj našoj „kulturi“ čisti je **underground**, slučajnost, suvišak energije.

Nastavimo: ako vam časopis već izlazi, ako ste već bili toliko u milosti, i ako želite da on izlati, tj. da dobijete novce, važno je jedino što neki od političara misle o tom vašom časopisu. Jedino.

Čitava fenomenologija naše kulture jasna je iz pregleda dnevnih novina. Što je tu značajno, što se naznačuje, čemu se pridaje pažnja? Isključivo institucionalnoj kulturi nekih velikih, zaslužnih imena (ove zasluge često spadaju više u sferu političkog ili historijsko-političkog), čistoj političkoj propagandi i fasadi kulture.

Sve što se stvarno u kulturi zbiva ne vidi se iz naših novina, ne čuje se na radiju, ne gleda na televiziji. Ono što ove institucije, zadužene za informiranje, plasiraju kao važne kulturne događaje – čista je birokratsko-malograđanska propaganda u službi malograđansko-birokratske politike.

Tako u našim prostorima traju, da parafraziramo Krležu, mnoge goleme kulturne laži po interesu jedne zaista malograđansko-birokratske politike, tožalno privatističke, koja je na ovom tlu stara više od stotinjak godina, i nimalo izmijenjena od AU vremena (čitaj: F. Kafka: Dnevnik: O književnosti malih naroda)! Jer se

radi, zapravo, o jednom te istom mentalitetu, malograđanskom. Mentalitetu koji ne priznaje nikakve prave vrijednosti, koji ih se boji, koji ne priznaje nikakvu živost i život i koji sve svodi na svoju formalističku apatiju i ignoranciju. Radi se o mentalitetu mrtvaca i mrtvačkog kulture. Radi se o smrti.

Međutim, da li mi to govorimo o kulturi kakvu pretpostavlja socijalizam? Koliko znamo, ne.

Međutim, to jeste postojeće stanje kulture u zemlji čiji je povijesni uvjet postojanja socijalizam. Čiji je to smisao postojanja, dakle?

Da li se radi o tradicionalnom nesporazumu prakse socijalizma i kulture? I nije li vrijeme da se ovaj nesporazum već jednom razriješi? Krajnje vrijeme? Ali je kasno?

NEKOLIKO TVRDNJI I NEKA PITANJA

Samo društva koja ne znaju svoje prave ciljeve – tretiraju vlastitu kulturu na način zapostavljanja ili zlostavljanja.

Kultura bez svog digniteta isto je tako opasna činjenica kao i revolucija zaboravljenog digniteta.

Kultura u vremenu u kojem je samo igracka političkih planova – političarskih, solipsističkih, spirističkih planova – svoj besmisao dokazuje svojim postojanjem.

Gdje je uopće mogućnost da kultura obavlja svoj trud neprekidnog iniciranja života, revolucioniranja svijeta – ako se ovaj trud notarno kompromitira po svakom kome to padne napamet a ima vlast?

Što je poslanik u kulturi bez elementarnog digniteta radnika? Čemu biti kulturni radnik u vremenu politike, u vremenu političara?

Ono čime kultura ipak živi jest njen apsurdni napr-dak postoji.

ŽELJKO FALOUT

marko švabić: čerbaba

I

Pred najvišom seoskom kućom na trimetarskoj gromili stoji džriđelo da mi s rukama baja u lice i od razjarenosti natrag zajapuri u svoje, mladac celjak i urlikne: idi mi malo odostrag. Tada me prožme da mu pokažem, kako: dođi dolje, sporazumno se prsa o prsa i u brk, ako si sila. Procijenim da sam se prevorio o računu. Ovoga puta, rečem. Drugoga izbora nemam, rečem. Kada mi zatrpava prva šaka gramzljiva i tako vruća pepela oči, pomislim, dok kroz pritvorene vijede utapam nešto suza, kroz koje mi sunce prelomi dugu, da sam mrtav. Nagonski se uklonim u čučanj, da tik iza i iza sljedeće predostrožnosti začujem prasak leteće salitre kao vlas na glavom. Oči mi suze, kroz koje me — suze — u nekom određenom trenutku obrađuje propad napadačevih nogu u sivu škrgutovinu. To je i razumljivo. Kako je gromila malne kupolasta, pođu noge u strminu k meni, tom se kretanju pridruži i seljakova stražnjica koja udara u preostali šiljak džriđelasta stošca; tu se tijelo presaviže da u trenu pade gornji dio neuznak, i od mene suprotnom strminom spuzne nizbrdo — tada opazim kako mi za gromilom iščezavaju i noge, upravo kao što su malo prije prizvale neokolišanje i hrabro u pogibeli svijetu na oči nizbrdo k meni. Smiješno, kako su se po gromili stopala uspjela gore umjesto dolje. Tko da ne razumije da upravo te noge na debiljoj strani gromile nose vuču svojih sedamdesetak kolograma zdepasta trupa. Sada, kada još uvijek ne mogu tvrditi da moje oko može slijediti i opažati odlično i dinstingvirano, zateturam uokolo gromile da podignem prvo desnu i drugo lijevu nogu.

II

Što će biti sutra?
Ja ću biti mrtav.

Čerbaba je baba u crnom. U ovaj trenutak gledam kako se čerbaba s visoke terase nada mnom naginje i pita je li ovo žensko, je li ovo muško. Šljivolik, suhonjav starčić, vjerojatno njen muž, kada sikće za njenim leđima, za pedali viši, tako da u mene gleda preko čerbabine glave. „Kijevo“. Tako pitaju ovdje. Znam da „kijevo“ znači samo „to je ovo“, a toliko zlobe utisnuto je u to „kijevo“ da mi se kijevo čini kao veliki klimavi budžak s izgledom na dobro jelo iz crne pregače, kao ud u poluerakciji debela čovjeka u četrdesetim. Pomislim da me ti ljudi mrze kao krastava krmka. Pomislim da mislim. Pomislim da sam u svinjcu s više odjelaka. Pomislim da se pri tom ljudi šale, to je navodno svinja takva kao što svinje uopće ne smiju biti.

Kada sam prviput došao, sjećam se, rekla je da opostim (kretnjom desnice u laktu učinila je polukrug s lijeva u desno — time je pokazala svoju sobu) što je sve razbacano. Tek sam sada primijetio da uistinu svuda posvuda vlada ništavni pasji brlog, ipak sam slegnuo ramenima i odvratio da mi se soba čini u potpunom redu; odmah je iskoristila priliku i rekla: „Tako je. Takva soba je takva, tako da se zna da soba ne smije biti takva.“ Na to se nasmijala i meni se dopala. Čerbaba se nasmijala. Sada se još smije njen ud. Smije se njih dvoje koji su gore na terasi. Čerbaba dobacila mnom jer me želi zagrijati: „U majcinu, idi, da znaš“. Ne znam zašto mi se prikaže majkom koja mijesi kruh. Mijesi, a u mslima se nekako pomaže ustima: kada u ritmu gnjete masu rasteljiva

tijesta, u istom ritmu pomiče usta — prvo u smijeh, zatim u plač. To predstavlja djecu. To dečkima znači sunce; dok drži usta u raskrečenom U, veselo je i smije se, a kada je crta okrenuta, znači da sunce plače i da se primiće dažd.

Prodajete li jaja.

„Pa imaš svoja,“ reče čerbaba kad mi se zamagli od prevaljena želuca.

Imam, rečem, i pravim se da mi šala prouzrokovana neopisivu radost, ali premala su, rečem.

„Pokaži mi ih,“ reče teta, „da nisu gnjila“. Odrješim bijeli zamotuljak koji u tetu posveti deset ogromnih bijelih jaja. Napomenuh da je moje mišljenje o svim jajima pozitivno; još danas vidim sebe kako na koljenima pužem u kokošije gnijezdo i još ih tople vadim od ispod kokoša.

Sjećam se kako teta u posve-mašnjoj pretilosti divovskoj i iznimno visokog rasta sjedi na patuljastoj, odozgo opšivenoj klupici; koljena su onako kako je i sjedalo nisko; stršeci visoko u zrak, krilo od tanke crne tkanine seže do zemlje, ipak se prožiran tekstil među koljenima sedla, i tako tetina debela stegna ishlape u zatoplenu sobu k meni. Kada uspravan stojim kraj nje, ne sežem joj ni do ramena. Priča da su joj uzeli muža. Ne razumijem kako se uzme muž. Priča da joj žele istrnuti stol in postelju ispod riti, sada kada nema muža. To su udbaši, reče. Da li si već mokrio, reče. Odvratio da nisam jer mi nije ni sila. Popravi me: „Mokrio. Mokrio. Ionako si dec“. Pomislim da neke djevojčice „dec“ reknou onome muškarcu koji se često pred njima pomokri u praznu pivsku flašu i zatim je punu badi među njih na kamenje. Tamo se staklenka razletila i mokrina pokropila noge i lice. A „dec“ samo naprijed tamo stoji i drži u rukama ono iz hlača i grohotom se smije u njih. One ga upravo onamo gledaju. Nitko ne prekida sve dotle dok ne pritrča teta i deca ne odagna dugom, odspod zašiljenom pliticom. „Mokrio,“ reče teta još jednom. Nisam. Zašto? Ako me uopće ne sili. Glupost. „Ako se pošvrliš,“ zaprijeti teta. Pomislim da ću se zblijati pošvrli. Reče da se jednom pošvrli-la od smijeha. Zašto, pitam. Odvratio da se žena često pošvrli od smijeha jer ne može izdržati. U ratu joj se prehladio mjehur i uzeli su joj muža. Zašto ste tetama uzeli muževe. Zašto imamo samo tetu. Zašto ima teta samo mene. Zašto se sjećam tete kojoj sam rekla mama. I deca kome sam rekla tata. Kako tata mokri u flašu i to zavrtla među ljudje. Kako je tata velik i s naočarima. Pomokrit ću se u postelju na svježe rublje. Gdje će se sušiti zimnica u toj opakoj zimi. Tata. Zašto su mulci rekli da sam na svijet dopuzala iz tatinih jaja. Zašto su joj uzeli muža. Zašto. Kakva su jaja.

Jedno, upravo sneseno, vlažno je. Vani na svjetlosti među brojnim zelenim modricama opazim pjegu svježe krvi. O, jadna kokoš, spomenu teta. Odvratio da se pretrgala kapilara i da kokoš nije ni mogla dosta trpjeti u bolima. „Da ti priredim fini omlet, ili što drugo?“ Gladan sam. Oboje smo gladni. Ovdje na otoku traju skupoca i glad. Kako lijepa teta. Koliko volim tetu. Teta. Kada me obujmi, ima grudi. Pomislim da više neću biti gladan kada popijem njeno mlijeko. Dosta mlijeka. Teta — dojka. Teta — čerbaba. Teta — mama. Teta — tata. Teta — moja porodica. Teta čerbaba? „Jaja.“ Pomislim da tate nema. Tata je France Prešeren. Mama je Priroda. France Prešeren je spavao s Prirodom. Za-

tim su uzeli ono i položili teti pod postelju kraj porculanske noćne posude. Unutra je kokošja guša i mlaka svježe krvi. Golo biće sa crnim pišulinom leži pod posteljom i skiče na sav stražnji grkljanac: iz njega brzine svijetla kaša: čovjek je maniriran...

„Još ćemo mi i tanje s'anjhati, čekaj.“ To mi živo dođe pred oči, zato se nasmijem. Teta mi prišije zašnicu. Sjećam se da me postavila da klečim u kut. Teta je rekla da su nekada bila drukčija vremena. U opatica su pitomice (teta je bila pitomica) za svaku smokvu klečale na ostrim treščicama i po čitavu noć. Ja sam klečao pet minuta. Klečao sam u kokošinjcu i premetavao kokošima jaja. Jedno je bilo krvavo. Deset jaja po dinar komad, čerbaba reče. „Deset jaja, svako dinar, a tvoja jaja ne vrijede ni pola...“ Zatim se široko nasmije. Pogledam u crni otvor bez dna. Što kada bih u nj nalio toliko vina da ono dođe do ruba. „Hajde, malo vina, da se napi...“ Ne. Neću. To vino je odvratno. Zima je, bura vije. Odavde more izgleda kao nježna bijela čipka. Teta me digne u naručje i malo pomaza. Položi me u postelju. Hladno mi je, zima je, bura. Teta me položi u postelju. Zahvalan sam, to sam. Gledam lijepo lice, kako lijepo lice. Teta. Kako mi se približuje kada ugledam na bijeloj koži crnu stonogu; kako gmiže i bezbrojnim nožicama urezuje u to lice pjegu tamnobaršunaste sluzi, kako se gube lijepe usnice među insektivim nožicama od kojih je svaka na krajičku rascijepljena u ostru čeljust koja žanje, melje, ždere.

Kako ružno lice. Kako glomazan insekt, neopisiva veličina stonoge koja mi je pojela tetu. Ta ona mi je pojela tetu. Stonoga je pojela moju porodicu. Tatu. Mamu. Sestru. Brata. Psa. Muža. I tetu. Sada me načinje. Vrškom tipke ocjenjuje me sa svom pedantonošću, koju instrument te vrste može. Moja teta, zaviknem u tipku. Moja teta. Tipka prestrašeno ustukne. Zastane u zraku nekoliko pedlja ispred mojih očiju; izgleda da se insekt nekako želi približiti, približiti sa svom naklonošću, lijepim licem. A istovremeno, osjećam upravo jasno, čudovište je svjesno odvratnosti svoje neizrecive pojave, nije se štoviše sramuje. Sada znam da me stonoga neće pojesti. Stonoga je ipak moja porodica, ona me ipak voli. Osjećam kako me stonoga nogu ili ruku ili klijesta ili ma šta drugo obiluje i stiže tvrdo o trbuh željeznih hladnih obruča s nepojmljivom ljubavlju, i osjećam kako me napušta nešto posljednjeljudsko, što je već bilo u meni; umjesto toga utječe u mene

ognjena panična ljubav prema nogatom, klijestastim i željezno-obručastom trupu orijaškog insekta; kako se sa njim ljubim upravo do samog najsilnijeg — do bola.

III

Čerbaba prosiće u moja leđa. Psovke me unatoč žestini ne dotiču, ali osjećam nekakav zadah zlobnog bakanja u tome.

„Greb si tetu...“

„Grebem ti tetu...“

„Greb o ti pas tetu...“

Znam. Iznova pomislim da su to čerbabine pretenzije na račun moje za te krajeve bizarne pojave. Uši ću ti izrezati, reče. Nikad se ne prestajem čuditi očitoj strdžbi žene u crnom, kao što nikad neću dokučiti čerbabine podzemne prikrute grožnje, koje sam opseg i silovitost uvijek tek zamagljeno osjećao negdje u pozadini. Sutra dolazi njen sin, reče. Boj se ti mora sina. Pomislim da mi nije potrebno plašiti se ma koga, jer, konačno, živim vrlo dostojno i pomno. Jaja položim na busen pored dimnjaka do čerbabinih nogu i sjetim se pravde: koliko mora biti kamenova a da ih smijemo nazvati gromilom kamenja.

Gledam ustrajno i promišljeno, a deset jaja ne učini mi se gromilom jaja. Gladan sam.

Teta leži duboko u postelji, nešto nije u redu, glava je zavila u grubo pleteni vunen šal, kojeg o najljucem mrazu opaše oko struka da podgrrije bolesni mjehur. A ako je teta gladna.

Još uvijek klečim i desno je more, pravo je more, lijevo je more, ostraga je crnosna čerbaba te nekoliko zaplašenih kokoši uokrug njenih nogu. Kada ustajem na stopala, pokupim s koljena rutavih zimskih hlača dva skrhanja izdanka mrve, koji su me jeli unutra, u brlogu. Iz džepa pobrskam novac i pri tom se čerbabi vesele oči. Opet se nasmije te otvori crni ponor: sutra dolazi moj sin. Pokazat će mi već. Deset po dinar — to je... to je deset dinara. Nokti su samo polovica, ostalo je koštac gruba sukna, kože i zadrti gada. Prsti su kratki, upravo snažni te se podaju debelom, osornom dlanu. Koža je u dlaku slična zemlji otočkih njiva. Ne ide novčanica iz moje ruke u čvorasto pršće stare otokanke, moj srednjak, koji je najduži i istovremeno najdeblji, blago krznu duž dlana. Prožme me da je to stonoga. U tom silnom trenutku dodira s jednim samim neznatnim djelićem čerbabina tijela osjetim stotinu dodira. Je li to opustjela koža. Je li stonoga.

Sutra dolazi moj sin.

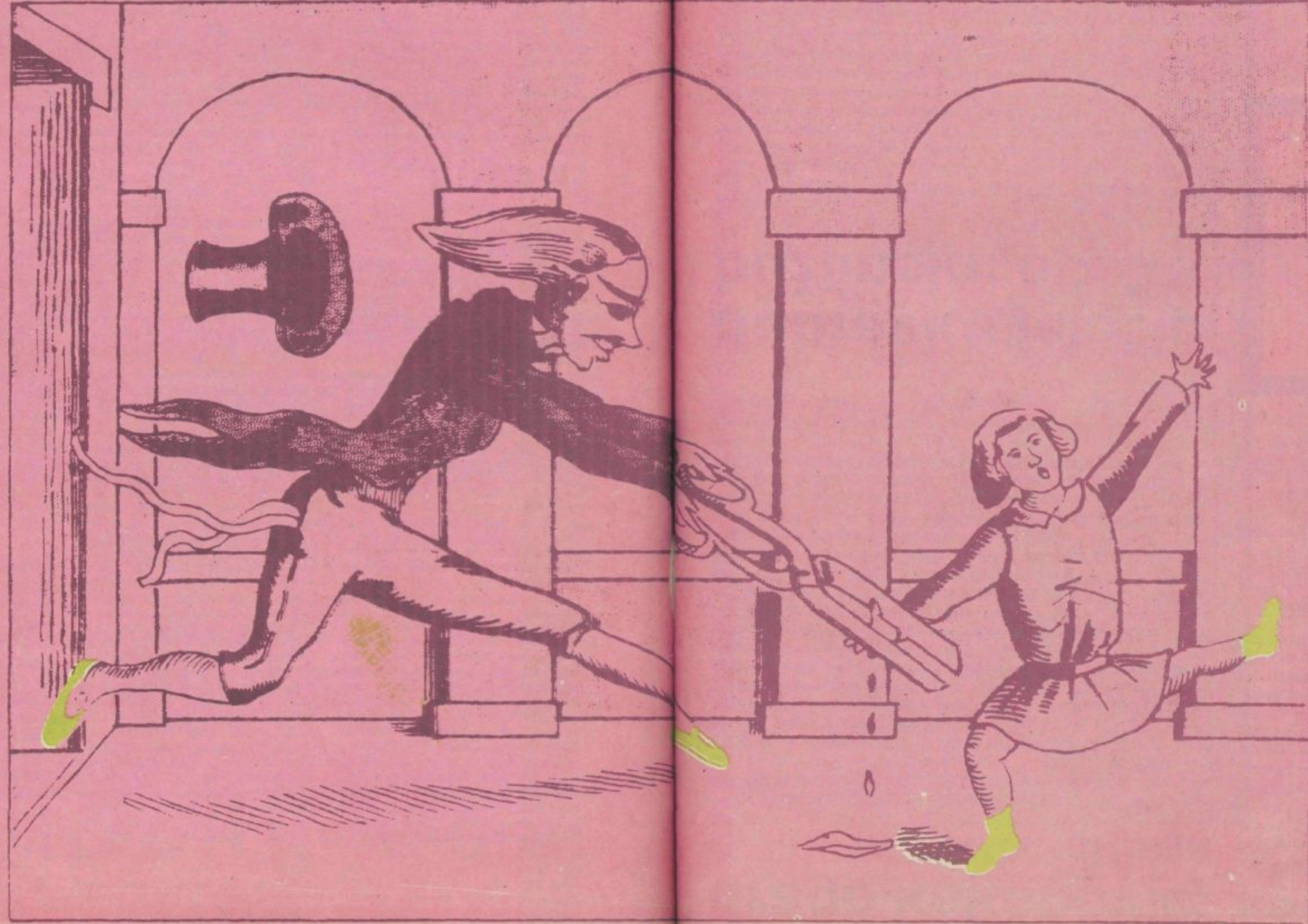
ZDRAVKO ZIMA:

MORNARJEVE SANJE

Morje o morje mmrajo mornarji
Gole ženske mahajo s popkovino
In v vinskih valovih odkrivajo popke
Viharji pijanosti zatemnijo krinke
Ko se sliši glas žensk —
Mornarji! ah dobri mornarji
Na vas čakajo speče ženice
One so vaše vdane ladjice
Njihove bajne milostne ritke
Se v vodi dvigajo divje kot ribice
Dojke so opojne najdražje palube
Sladkobna bedra — varne obale
Morje o morje mmrajo mornarji
A čvrsti jambori njihove mladosti
Se sprehajajo skoz ožine muhaste ljubezni

ZRCALO LJUBEZNI

Bila si kot amfora
Z belopoltimi ročaji
Jaz pa sem te nosil
Poln bolestne naslade
Tako razpuščeno
In otožno zamaknjeno
Gledali so te angeli
Izza mojih korakov
Zaljubljenih v nevrmitev

Neka bude jasno: konstatacija se nikada ne okrene tako odvratno, nikada. Slava je uvijek zapisana u očima. Ljubazno sja u dan, svoj je spasišelj. Svoja vlastita časa čarobna napitka. Nije zamagljeno što je teško, s lakoćom vjetar se ovije s prostrirke snova: djeću ljubika na koljenima, poklanja im dar ljeta, basku zime, ponos i znanje: mudrost, gradove i smijeh. Sigurno tek sjamo, sigurno tek sjamo, ljubazni smo u sjaju svojih zvijezda, koje neka nikada ne utnu: nikada neka ne utnu, nikada ne umore u teškim parama alkoholne kataklizme.

TOMAŽ KRALJ:

PIESMA O SKLAPANJU OČJU

Sklapanje očju nikada nije bilo štetno: sramežljive vile pokazivale su prema domu, odlazak vlaka zamjenjivale za boje, za sunce. Vidjete su zlatna slova Velike knjige, kojima njeđan zvuk nije uspio okrenuti listove: s njima su dolazile slike, opisi poplava, skrivališta u svenirskim predgradima. Izmenjivale su se noći bez sna, nadomještali su ih dugini i uvijek prijazni čarobnjaci: samo para, samo para neba oblikovala je njihove tiare. Kada se vile probude, sklope oči i sanjaju naprijed.

DJURDJA MIKLAUŽIČ:

ZAPUSTILI SMO POTI

kot da nas je nekdo odnesel iz tega večera

obrazi so ugasmili

zapustili smo pota in krenili brez smeri

nekdo je vseeno prišel na cilj

ta ki se je pravkar prebudil v stekleni kletki nem za vse

s čelom je začel udarjati a naše roke so se polnile s krvjo

PRIZOR

veter se suši kot kamen brez vrha

v odprte skojlike libele točijo ljubezen

z njegovih dolgih kril vzletajo pege

rod pod kamnom pušča sol in temo

PEPEL SONČNICE

še vidna pod kožo sončna vdolbina množi lepijve pečje

z odprtno deli nebo

sonce izdira votline ostanke tesnih luči kolo

izstreljene semenčice

na široki ravnini umira sonce v sončnici

korenina ognja sedi

POKRAJINA

skoz črepinjo polja pelje kača suho senco metulji trdijo nad ogledalom

okoli leđa se šibe ne ganejo

in tako ivje pušča svoje blede bilke

a po stezah bojo spet zacveteli trni

IGOR LIKAR:

Igor Likar:

BUKOLIKA O SPRAVI

II

gljivlje vitki su prsti pjesmé
dotiču se slušnih koščica
zvučno crveno plaze kroz njih
i učahure se u masti
zatim pjevaju
tuku u dlake
i ne puste

VI

o znaju prvinski gorjanci:
treba ga prognati u strojenu kožu
u naseobine preteklih podmetača
endemita i luda s njuškajućim potplatima
dalje odatle
u podrast crvenoličnih legendi
s naše gorke zemlje

X

grebenasto navještenje
krik u znojnice pastira
i oni su ga vidjeli
pjesnika u gorju
s obronka na napeti obronak raskriva zvuk
zato ovce dijagonalno gube vunu
očarane bleje kao odgurljaji
kao sadašnji kritičari i filharmonije
zatim se muze med sobom i časkaju

XIV

zemlja domača
hridi i večernji zraci
višnjevo zvonkajuće suglasje ribiča i pjesnika
pastiri ti su daleko i imaju previše posla
(s proganjanjem gorštackih pjesnika)
ovce su već posve uzrujane

XV

kretnje šaptajućih svjetlosti:
u zimi mrtvih voćnjaka zavađeni si sežu u ruke
pjesme huknu u radost
i to sleti u fajovode slovenskih zavičajnosti

XVI

dalje dalje
tamo do kotelj i vavte sela
seže glinena sprava
klopouha blaščad i besposlene noseće krkuš
preživjeli pjesnici i spuštasti gorjanci
šapću u zajedničke samoće
preko sunčanih tračnica u lozu zvuka
voćnjaci će biti ponovo počesljani
plodonosni i prsati

drago kekanović: kovač skorja

Ta starka. Izjemno je živa in gibka. Ko sedite pri njej, dobite vtis, da ne boste v življenju nikoli ničesar napravili – preveč ste leni in okorni. Z vso močjo srka zrak, pohlepno kot goba. Igra Chopina in vzdihuje, žile na rokah se razraščajo kot reke, ki se zlivajo druga v drugo na zemljevidih vašega otroštva. Ko govori, visi njen nosljavi h še dolgo v prostoru, neprijetno dolgo, vam pa se zdi, da prav išče besede, v katerih je ta soglasnik. Kar naprej vstaja s stola in pljuva čez ograjo na vrt. Potem si briše usta z robom svoje svilene, nenavadno pisane obleke. Naokrog teka (v to ste prepričani) povsem brez razloga, če je že imela kakšen namen, ko je vstala, ga je v istem hipu že tudi pozabila. Tako se v bistvu giblje mehanično, po neki nezavedni mišični inerciji. Odkod le toliko skrbi za lase, pri njej? Tedaj postoji, pazljivo namešča vrvice, z roko popravlja mršave, sive kodre. Pri tem se čisto brez razloga smeje. Ko se smeje, na obrazu poka skorja šminke. Iz teh razpok, to se dobro vidi, se plazijo male kače. Prepadeni ste! Pomanjšani, fantastični zverinjak se podi v neznanski zmešnjavi in naglici po teh razpokah: kuščarji, čarovniki, vile, netopirji, kakšen volkodlak nič večji od žitnega zrna! Potem se nenadoma zresni, vas globoki pogleda in zamiži na eno oko, pri tem pa vam zvito preti s prstom. Vi ste vsi rdeči in gledate v tla, osramočeni, a ne veste zakaj.

Čarovnica stara!

dubravko jelačić-bužimski: opeka

Izza vogala je prišel človek. Z mirnim korakom, ki je običajen za popoldnevnega sprehalca. Zrak, prežet z betonskimi izparinami, je smrdel po potu in muhah. Sonce je še tlelo na opni neba. Tu in tam so valovile volnene kepe oblačkov, pa so se potem razgubile v modrini. Poletni popoldan neke razbeljene ulice, ko ljudje spijo ali si brišejo kapljice z vratu in lica; ko samo razbeljena pločevina avtomobila prebode trepetavo meglico, v kateri se vzpenja prah. Človek se je nenadoma ustavil. Obstal je kot kip pred rumenim pročeljem neke hiše. Visoko gori, na strešnem robu, je visela koničasta opeka. Napol nagnjena, ravno na meji, ko je dovolj že milimeter, da pade. Kot nož ostri rob se je svetlil v sonce. Človek je stal mirno, molče, po vratu so mu tekli potčki znoj. Opeka je visela nad njegovo glavo in grozila, da pade. Zdelo se mu je, da jo zadržuje nevidna nit. Človek se je odločil za kretinjo. Z mlahavo roko je izvlekel robec in si obrišal znoj z obraza. Premočen in zmečkan robec je dal nazaj v žep in naprej miroval. Včasih je dvignil vlažne, plašne veke, ustnice so se mu tresle kot v molitvi. Opečnati, rdeči kamen je še vedno visel. Zdaj je bilo že manj sonca na njegovi površini. Slišati je bilo ptice. Muha mu je neprestano sedala na roko. Podil jo je samo s krčanjem prstov, ni hotel napraviti večje kretinje. Potem se naglo odloči in pogleda navzgor. Zdi se mu,

kot da nad njim visi velika goba. Kamnita goba, ki mu bo glavo raztreščila na drobne kosčke, telo pa zabila v vroči asfalt do kolen. To ga prestraši in zato sprostí vratne mišice, glavo skloni kot da je nekdo z ostro britvico prerezal tetive, ki jo drže pokonci. Podoben lutki iz cunj, ki jo vodijo pod strašno rezilo giljotine. Vsem tem prizoru so bili samo on, opeka in kosček sonca, ki je vibriral na toplem nebu. Nobenega upanja ni moglo biti. Ostalo je čakanje. Ali opeka ali on. Tedaj zasliši nekakšno hrkanje tam zgoraj, kot da se nekdo z odkašljevanjem skuša znebiti rumenega pljunka v grlu in zdelo se mu je, da to dolgo traja. Nekaj je kovinsko zazvenelo in vroča rdeča opeka je potonila v globino. Človeku se zazdi, da mu nad glavo sika strupenjača, vse močnejše in močnejše, kot da se odpira zaklopka ekspres lonca in ven puhti para. Še preden je lahko zaprl oči, so mu zasuli čevlje rdeči okruški. Opeka je ležala zdrobljena, razsuta na vse strani. Bila je nenevarna, kot prah, kot pesek, iz katerega se lahko norčuješ.

Človek je premaknil noge. Pod peto mu je zaškripalo. Vzdignil je roke in zategli „ahhhhhhhh“ se mu je izvil skozi ustnice. Naredil je nekaj počepov, da razgiba otrple ude, potem se mu od smeha zaleti in začne divje bežati. Noge so mu tolkle v zadnjico, njegov radostni smeh je polnil dolgo ulico z glasom.

Saj veste, po cele dneve ni šel iz delavnice. Nazadnje še ta hrup: ropotanje parnega stroja, piski mehov, s katerimi razpihuje žerjavico in kar naprej udarci kladiva na nakovalu. Ponoči se prebujate in razmišljate o tem, ali bo uspel ali ne, on, kovač, ves črn od premoga, utrujen od dela in neprespan. Dnevi grejo mimo, vse bolj izgubljate upanje, ta nenehni hrup, ki prihaja iz delavnice, vas pomalem že vznemirja. Potem ste spet radovedni, kaj neki počne, zanima vas, kakšna je ta peklenska zamisel v njegovi glavi, kajti tu gre za nečloveške napore, to je jasno, vsako navadno delo bi že pustil, ali pa bi v trenutku malodušja zagospodarila izčrpanost – od utrujenosti bi padel in zaspal poleg nakovala. Zdaj pa gre za nekaj drugega, veliko resnejšega, to slutite, a za kaj gre, tega se res ne morete domisliti.

Potem vam neke noči (čisto ste izmučeni od stalnih udarcev) pade na pamet; perpetuum mobile! Da, kako, da se niste že prej spomnili, se tolčete po glavi! On je norec, samo norci imajo takšno voljo. Hitro se oblečete in čeprav je noč, hitite proti njegovi delavnici. In tu, na čistini, ki vas deli od njega, tu, pod vedrim poletnim nebom, ko so zvezde tako blizu, obstanete: ali imate pravico napraviti, kar ste nameravali? Ko so njegove oči polne upanja v uspeh, ko sijejo v tem mraku kot žerjavica, ki jo razpihuje z mehóm, ko vsak udarec kladiva odjekne z močjo odločitve! Sicer pa, ali bi vas sploh slišal, ali bi se zmenil za vaše drobne, človeške ugovore?

milan kleč: osuđenost

i još kako je potrebno, našim gospama, da znaju plaziti po vitim brezama i pokatkad savitljivo postaviti kakvu ptičju krletku, negdje pri vrhu, gdje se više breze ne drže tako kao ispod, da je dobro znati loviti i ravnotežu, jer bi lako mogle pasti i slomiti nešto.

prileti hitro ljupki crvendač i spusti se na grančicu pored kućice, gdje s pouzdanjem ogledava hoće li se štć dogoditi. zatim malko skoči na krov i pogleda vilice, kamo bi još mogao stići, ako bi gore htio okusiti hrane. već kada s crvenim trbušićem pristaje, dohvati ga ogroman kamen, tako da mora odmah pobjeći, a bijeg svejedno nije tako bezglav, jer se obazre i ugleda naše gospe s pračkom. unatoč svemu, jako se boji, ni s očima ne upozori sestru sjenicu, koja veselo leti nasuprot i bez pozdrava šmugne naprijed. naše gospe dobro vide što se zbiva u zraku i mahnu rukama. onaj crvendač uopće ne zna da je bilo potrebno dosta kamenja prije nego što je bio pogođen.

sjenica obuhvati lijepim nogama crvendača i zaviri u kućicu. njenom divljaštvu učini se nešto naopako. strči i triput obleti drvo da potanko ogleda okolicu. naše gospe imaju sreću.

sjenica opet pristane na crvendaču i istegne glavu kroz urezanu rupu. manje sreće ima od naših gospa. jedan od kamenova pogodi je tek odbijen od bijela debela i malo joj odeblja glavu. sjenica se ni ne obazre, samo pobjegne. unatoč tome što je sirotica, pametnija je od onog crvendača, jer sleti u obližnji šumarak i s drva na drvo skače i cvrkutajući upozori ptice. još im posebno u životni zavjet ostavlja da sada ne brinu samo za sebe, već neka naprijed upozoravaju, ta nisu ranjeni.

i kako još iznenadno nastanu puni oblaci. naše gospe od radosti kriknu i strče u prozore. na policama podignu lijepo kri- lo i strašno rašire noge. nehom se rastegne crvena crta. naše gospe malo zaržu te se nadaju da će se nebo upravo sada otvoriti i da će kroz raspuklinu priletjeti ptice iz jurskog doba, kakav leteći gušter pterodaktíl ili ramforinh ili bar možda prva ptica arheopteriks iz bavarske. naše gospe su spremne dati im na raspolaganje ne samo onu kućicu na brezi, koja je za njih napravljena, već i one svoje, tamo duboko med nogama, za hranu ili za nešto veselo.

Dokument objavljamo, da bi enkrat vendarle prekinili forumski pogovor o problematiki, ki živo zadeva vse študente. Kot diskusijski prispevek, ki ga je po razpravi na 3. konferenci Zveze skupnosti študentov mariborskih in ljubljanskih visokošolskih zavodov napisala komisija za organiziranje pri tej konferenci, se mora preveriti v množični razpravi. Forumsko razprava je doslej večkrat iskala samo politične afekte, ki so se odrazili tudi v nekaterih spekulacijah na račun tako imenovane BAZE organizacij.

TRIBUNA

Diskusijski prispevek k razpravam o organiziranju mladih v naši republiki

Po razpravah pred 3. konferenco in po njej so se med ljubljanskimi in mariborskimi študenti porodile ideje, ki izhajajo iz doslej uveljavljenih pozitivnih principov delovanja študentov v Sloveniji:

Največji poudarek velja delu mladih v bazi, kjer vsi sloji mladih ljudi uresničujejo svoje specifične interese in skupne interese vseh naprednih mladih ljudi.

Težiti je treba k temu, da bi bili vsi mladi in vsi sloji mladih ljudi najbolj ustvarjalni tam, kjer delajo in živijo, hkrati s tem pa je treba težiti, da bi vsi mladi in vsi sloji mladih ljudi delali in se borili skupno ter ustvarjali v bazi enotno fronto mladih naprednih ljudi!

Baza dela in delovanja vseh mladih je tam, kjer delajo in živijo (krajevni aktiv, šola, TODZ, fakulteta...). Baza nadaljnega povezovanja in organiziranja mladih pa so občine, univerza, združenja visokošolskih zavodov, lahko tudi večja združenja TOZD.

V bazi morajo vsi napredni mladi ljudje delati in se boriti skupno. Pri delu morajo biti povezani in ne delati vsak zase, neodvisno drug od drugega.

V okviru občine so mladi združeni v enotno konferenco mladih. Konferenca je sestavljena po delegatskem principu. (Študentje delegirajo svoje delegate prek študentskih pokrajinskih klubov.)

V Ljubljani in Mariboru pa se povezava realizira v tesno organiziranem sodelovanju med SŠ LVZ in ZMS Ljubljana oziroma SŠ

MVZ in ZMS Maribor, v tesnem sodelovanju specializiranih organizacij ter po potrebi tudi ob izmenjavanju delegatov.

S tem so v danem trenutku ustvarjene možnosti za ustvaritev enotne fronte mladih naprednih ljudi v bazi. Pri skupnem delu v bazi pa se tudi ustvarja, realizira in vsakodnevno verifikira delovna politična in idejna platforma mladih naprednih ljudi kot konstitutiven element platforme in prizadevanj vseh naprednih sil v naši družbi.

Aktivisti ob delu — ki ga delajo skupno z vsemi mladimi ljudmi — nenehno preverjajo svojo usmerjenost, svojo delovno uspešnost in s tem svoj mandat med vsemi naprednimi mladimi ljudmi.

Na republiškem nivoju se mladi združujejo v specializiranih konferencah (vsak sloj se bo na danih osnovah najbolj živo boril za realizacijo tistega, kar mlade iz tega sloja najbolj živo zadeva).

Specializirane konference na republiškem nivoju so odgovorne za vodenje in kreiranje politike na posameznih področjih. Delegete v konferenco volijo v bazi (OK ZMS, skupščina SŠ LVZ, itd.), kjer vsi sloji mladih in vsi napredni mladi ljudje ob delu nenehno preverjajo naravnost delegatov in njihovo delovno uspešnost. Vsak delegat nosi na ta način v generalnem smislu s seboj osnovno „idejnopolično platformo vseh mladih naprednih ljudi“, na osnovi katere nato specializirana konferenca (kmetov, delavcev, študentov...) kreira in realizira svojo politiko.

Po potrebi, najmanj pa enkrat letno, se sklicuje kongres vseh mladih, kjer delegati iz baze skupno preverijo usmeritev, naravnost, politično platformo specializiranih konferenc, OK ZMS, SŠ LVZ, SŠ MVZ itd. Hkrati kongres pove, kdo je delal in kdo je delal premalo.

Kongres voli predsedstvo vseh mladih na podlagi paritete interesov, ki je koordinator prizadevanj vseh mladih ljudi v naši republiki in kjer preglasovanje ni mogoče.

Napredni mladi ljudje so na vseh nivojih integralni del naprednih, socialistično samoupravnih usmerjenih in delujočih sil in subjektov v naši družbi.

Komisija za organiziranost pri republiški konferenci zveze skupnosti študentov Slovenije

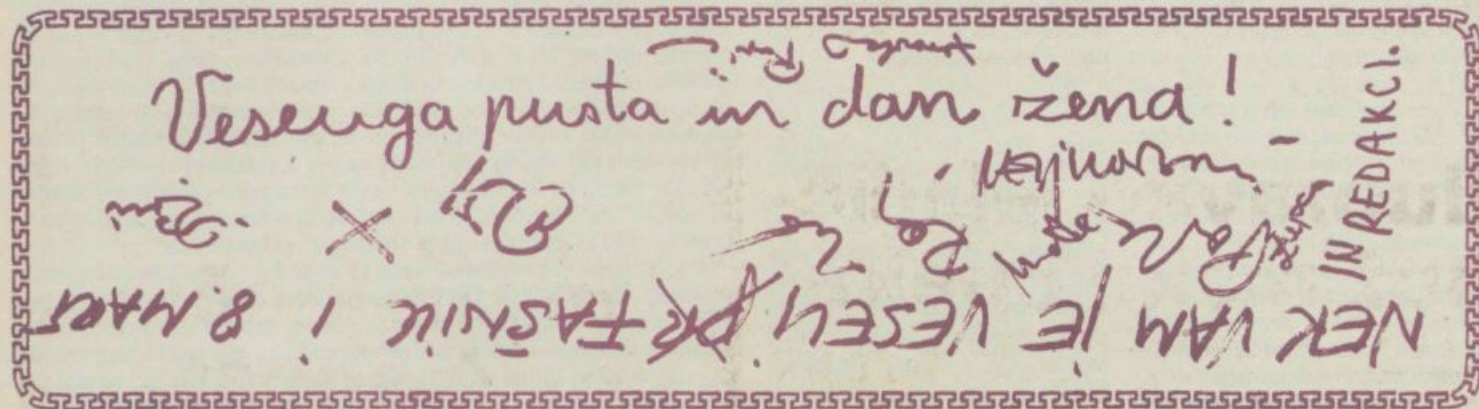
stal 400 starih milijonov. Kolikor mi je znano, do danes še ni bilo javnih kritik tega filma; pač pa so takšne kritike letele na celo vrsto filmov, ki skušajo prikazati jugoslovansko sedanost ne le z njenih lepih strani, temveč z njene puste, temne in žalostne plati. Mnogo očitkov je letelo na jugoslovanski črni film, češ da nas v tujini prikazuje kot družbo prostitutk, vagabundov in surovin. Mogoče nas, vendar pa mislim, da je vsakemu inteligentnemu in razgledanemu tujemu gledalcu jasno, da je to pač le ena plat, ki je v tistem trenutku prišla v ospredje, in zato dajala vse od sebe. Sicer pa mi ni treba iti tako daleč v preteklost. Lahko začnemo kar s filmom Želimirja Žilnika ZADNJA DELA, ki je dobil dovoljenje za javno predvajanje šele po odločitvi vrhovnega sodišča SR Srbije, čeprav je izredno pošten in kritičen tako do družbe kot do samega sebe, ne da bi pri tem rušil ugled SFRJ ali kogarkoli ščuval k čemerkoli. Razlog za začasno prepoved smo že povedali. Film je političen. In prav isto velja za filme, kot so WR MISTERIJ ORGANIZMA in oba filma Bate Čengića – VLOGA MOJE DRUŽINE V SVE-TOVNI REVOLUCIJI (1971) in SLIKE IZ ŽIVLJENJA UDAR-NIKA (1972), ki sta v bunkerju.

Pri tem ni pomembno, kakšno je umetniška vrednost filma, ni pomembno, če je požel vrsto priznanj po svetovnih festivalih, in ni

pomembno, da zadnji film obravnava problem, ki ga bo mogoče razrešil ravno sedanji družbeni razvoj, in je ta film torej le potrditev današnjih smernic, današnje poti in kritika pretekla. Prav isto velja za kratki film Jovana Jovanovića KOLT 15 GAP (1971), ki je poleg priznanj v Jugoslaviji in zunaj nje dobil prvo nagrado rudarjev v Tuzli in bil predvajan po tovarnah; pred nedavnih pa je bil označen kot naperjen proti socializmu, čeprav je v bistvu potrditev današnjega razvoja.

Po vsem tem se vprašajmo, kaj je pravzaprav razlog za prepoved vseh teh in mnogih drugih filmov. Smo res tako nedozoreli, da smemo videti le filme, ki prikazujejo našo stvarnost kot ne-stvarnost ali delno stvarnost, rešeno problemov ali vsaj brezcilnosti in nerešljivosti? Ali stalno soočanje s problemi v življenju, literaturi, gledališču ali filmu ne pomeni tudi prvega koraka k premagovanju le-teh, k našemu opredeljevanju do mnenj, interpretacij, ki jih bemo, gledamo in poslušamo, novega koraka k potrjevanju ali zavračanju? Ali tako sočanje ni naša lastna aktivizacija, nastajanje človeka, ki je sposoben kritično misliti, vrednotiti in si ustvarjati lastno mnenje? Če hočemo imeti svoje mnenje, svoje prepričanje, moramo nujno spoznavati tudi tuja (ne)sprejemljiva mnenja, saj le prek njih gradimo in konkretiziramo lastno.

ALEŠ ERJAVEC

51 OSNUTKI ZA REFORMO ŠTUDIJA

Ob lanskih poskusih za uvedbo linterdisciplinarnega študija in podobnih inovacij se je pokazalo, da je bilo tako prizadevanje povsem ali skoraj povsem jalovo. Ne le, da je večini študentov ostalo neznano, ampak zanj celo ni bilo interesa. Spremembe študija, ki naj bi temeljile na prizadevnosti študentov, ki bi se angažirali bolj, kot jih današnji študijski sistem prisiljuje, so se izkazale za nestvarne. Niso temeljile na kritični analizi sedanjega študijskega sistema, ki:

- študenta dezangažira
- ga prisili v kampanjski študij
- ga prisili k temu, da gleda, kako bi skozi fakulteto in do diplome prišel najlaže
- je pravzaprav sistem za produkcijo profilov, potrebni industriji, šolstvu itd. (študent postane serijski proizvod).

Ugotavljamo torej vrsto pomanjkljivosti, ki se dajo rešiti samo z radikalnim posegom v samo univerzo, se pravi, s spremembo univerze. Sprašujemo se, ali se da kaj takega doseči s „poglobitvijo samoupravnih odnosov“. Teza o poglavitnem in edino nujnem boju za samoupravljanje na univerzi se pokaže kot zelo nezadovoljliva, čeprav na videz najbolj revolucionarna. Pozablja namreč na dialektični odnos med stopnjo samoupravljanja oziroma študentske participacije v samoupravljanju in pa univerzo samo (kot šolo, kot raziskovalno institucijo, kot tovarno kadrov...). Enostranost teze o nujnem boju za poglobitev samoupravnih odnosov na univerzi se kaže različno, predvsem pa na tri načine:

- kot slepa ulica radikalnega („ultralevega“) študentskega gibanja, ki to tezo sprejme, pokaže na razliko med deklaracijo in resničnostjo, vztraja za uresničenje deklaracije in s tem vztrajanjem vred propade;
- kot ideološka fasada sil, ki so za ohranitev statusa quo in ki svojo reakcionarnost zagovarjajo s pasivnostjo študentskih množic in vrsto drugih „subjektivnih napak“;
- kot nujna usoda samoupravljanja, da postane nekaj sekundarnega, v najboljšem primeru pa okvir (formalno-demokratičen) za posredovanje zahtev po reformi študija.

Študij in naše bivanje študentje čutimo predvsem kot doživetje

vsakdanjih predavanj, kolokvijev, izpitov, formalnosti pri vpisu, morebitnega seminarskega dela, univerze... to, da se pri tem doživljanje loči na študij in na nekakšen politično-samoupravni aktivizem, kaže na tujost samoupravljanja, ki ostaja nekakšen mehanizem upravljanja. Direktn in doživljan odnos pa je odnos med institucijo in človekom, med univerzo in vpisanim študentom, med profesorjem in študentom, med univerzo in profesorjem.

Represivna narava univerze čuti, in to kot kapitalski odnos – od pomanjkanja ležišč v študentskih domovih, prenizkih štipendij, slabih pogojev za študij (poglejmo npr. premajhno čitalnico Centralne ekonomske knjižnice), stalno ponavljanega argumenta ekonomičnosti, pa tja do vrednotenja tudi tako pogojenega dela (= študija) z ocenami, ki nagradijo „vrednost“ študija. Represivna narava univerze se čuti tudi kot šablona, kot kalup, kot nemožnost večje izbire (izbirnih predmetov ali kombinacij ali skupin predmetov), kot prisiljevanje v enostranost izobrazbe (npr. sociologi s filozofske fakultete, ki so že vnaprej profilirani za srednješolske razlagalce najnovejše ustavne ureditve ipd.), kot apologija.

Ob vsem tem se vprašujemo, kaj lahko napravimo. In ali res počnemo kaj pametnega, če predlagamo in predlagamo... če podajamo stalno nove predloge, dokler se ne zavemo, da smo sredi negibnega močvirja in da na vse te podane predloge ni odmeva. In ali bi potem bilo pametno podati še nekaj predlogov, razviti vse kritične pripombe do pozitivne alternative? Na očitke, da so tako zastavljena vprašanja kritizerstvo, lahko odgovorimo takoj. Kajti strokovno razvite pozitivne alternative pričakujemo od ustreznih univerzitetnih forumov, družbenih institucij in družbeno-političnih organizacij. Proti tej koncentraciji moči odločanja lahko zalučamo naše zahteve. Ne moremo pa pristati na bedno, toda ponujano participacijo v odločanju, kajti le-ta se konča po svoji nujni logiki s preglasovanjem ali ignoriranjem študentskih predstavnikov. Študentski predstavniki so potem lahko ogorčeni, v bistvu imajo prav, in lahko protestirajo na ustreznih sejah.

Lahko bi zahtevali in tudi takoj napisali vrsto zahtev.

Visoki bi dvignili našo zastavo, in sodobna univerza bi postala naš „sindikalni“ program. Recimo, da bi nekaj izbrili, pa ne za

Drugovi!

Mi se ne borimo za svoje uske materijalne interese. Mi smo ogorčeni ogromnim društvenim i ekonomskim razlikama u našem društvu. Mi smo protiv toga da jedino radnička klasa snosi teret privredne reforme. Mi smo za društveno samoupravljanje od dna do vrha, koje se ne može ostvariti ako samoupravna i predstavnička tela nisu sastavljena od predstavnika neposrednih proizvađača. Mi smo protiv sve većeg bogaćenja pojedinaca na račun radničke klase. Mi smo za društvenu svojinu, a protiv pokušaja da se uspostave akcionarsko-kapitalistička poduzeća.

Nas boli što hiljade naših ljudi mora da odlazi, da služi i radi za svetski kapital. Mi hoćemo da svojim znanjem, poletom i ljubavlju gradimo svoje socijalističko društvo.

Ogorčeni smo što usko birokratski interesi teže da razbiju bratstvo i jedinstvo naših naroda. Nećemo dozvoliti da se vrši suprotstavljavanje radnika i studenata. Vaši interesi su i naši interesi. A to su jedini pravi interesi socijalizma. Mi nemamo nikakav poseban program. Naš program je program najprogressivnijih snaga našega društva — program SKJ i Ustav. Mi zahte-

vamo njihovo dosledno sprovođenje.

4. jun 1968.

STUDENTI
CRVENOG UNIVERZITETA
„KARL MARX“
U BEOGRADU

Nitko ne smije osporiti nijednu rečenicu u ovom tekstu. Nitko to i ne čini. Ali tada se pažnja skreće na potpuno nevažne elemente unutar događanja, koje su sami studenti prvi neutralizirali. Uporno inzistiranje na nevažnom, čak i nepostojećem kad tad mora uroditi plodom. Cijeli Lipanj je sveden na eksces. Sadržaj zahtjeva je postao nevažan, odnosno, dana mu je verbalna podrška i time je apsolviran. Zato Lipanj danas u glavama mnogih postoji kao demonstracija, tučnjava s policijom i slično, umjesto kao poticaj za razmišljanje o društvenim prilikama koje su uzrokovale tako otvorene proteste.

Razvoj društva neminovno dovodi do grešaka, lutanja i traženja. Bez kritičkog promišljanja toga razvoja upali bismo u još veće greške. Kritika se ne smije odbaciti tako da joj se izokrene smisao ili da se prešuti, pa makar bila i pogrešna. Komunistička kritika, koju se često zaobilazi, najviše traži, najviše boli. I zato se mnogi nje i plaše.

NENAD PETERNAC

jugoslovanski filmski trenutak

02

Film je od svih umetniško-izpovednih oblik najbolji vezan na materialna, to je finansijska sredstva za realizaciju. Pri tem so izzzvzeti amaterski filmi, ki pa po svoji družbeni vlogi niso pomembni oziroma igrajo zelo majhno vlogo, saj je njihova publika vedno omejena na nekaj deset, v najboljšem primeru nekaj sto ljudi. Vsak profesionalni film stane vsaj 10 starih milijonov, skoraj vedno pa več. V zadnjem letu sta nekaj čez 10 starih milijonov stala le dva filma — film Miše Radivojevića BREZ in film Tomislava Radića ŽIVA RESNICA — vendar pa so ta sredstva pokrila le materialne in tehnične stroške, medtem ko so igralci, sodelavci in režiser delali iz čistega entuziazma, se pravi, da za svoje delo niso dobili niti dinarja.

Če vzamemo za spodnjo jugoslovansko filmsko finansično mejo 10 starih milijonov, se ta vsota vseeno izkaže za še vedno zelo visoko, tako visoko, da si noben privatnik ne more privoščiti zasebnega filma. To pa pomeni, da se morajo avtorji zatekati pod krov producenstskih hiš, in te jim diktirajo ideološke in finansične pogoje. Do nedavnega so bili problemi le z denarjem, v zadnjem letu ali zadnjih dveh pa počasi znova postaja dominantno ideološko, politično. vprašanje, ki se zastavlja ob vsakem filmu sodobno in angažirano problematiko. To nikakor ni naključje. Očitno je, da se bojimo filmov, ki so aktualni. Ni pomembno, če je ta aktualnost splošna zafrkacija ali iskrena kritika obstoječega. V obeh primerih bo film obsojen kot političen, kar pa avtomatično pomeni anti-jugoslovanski, antisocialističen in še kaj. Za take obsojbe je značilno, da letijo skoraj izključno na pravkar omenjene filme, medtem ko gre skozi kinematografe cela vrsta tako tujih kot domačih filmov, ne da bi se ob njih kdo razburjal — razen v pr i merih, ko je pornografija ali cenenost že preočitna ali premasovna.

Da ne bom nekonkreten: leta 1971 je bil na puljskem festivalu prikazan film KNOCK OUT režiserja Bore Draškovića. Film je povsem odkrito simpatiziranje z zahodno potrošniško družbo. In ne le to: istočasno je tudi prava propaganda za tak način življenja, ki je prikazan kot edino smiselno, edino vreden življenja, saj se le na ta način izognemo pusti, ceneni, revni in mračni vsakdanjosti. Film je

prizadevno manjšino, za „elito“ angažiranih, ampak kot sistemsko spremembo, prilagojeno po meri „poprečnega“ študenta, z dano možnostjo uveljavljanja boljših, nadpoprečnih, pridnejših.

Vrnitev na trda tla stvarnosti pa nas opozarja, da vizija sodobne univerze ne sme biti samo „študentska“. Hkrati pa opozarja vso družbo, da reforme univerze ni moč izvesti mimo študentov. Reforma univerze ne more in ne sme več biti izvajana kot neke vrste „revolucija od zgoraj“. Taka klasična oblika reforme univerze zahteva od študentov pristanek na perpetuiranje v podrejeni vlogi, zahteva njihovo participacijo, zahteva njihov pristanek na logiko moči, na zakulisno kompromisarstvo. Če bomo šli v ustvarjanje „socialistično angažirane univerze“ na tak način, bomo ustvarili univerzo – tako, kot jo že imamo, le da bodo vsa sedanja nasprotja še bolj poudarjena in bolj zavarovana in zacementirana.

Tisto, kar zahtevamo, je samoupravljanje v vsakdanjem življenju na univerzi („pravo samoupravljanje“, „marksistična praksa“). To pa je možno le, če bo reforma univerze množično gibanje, torej „od spodaj“ naj pride iniciativa, ki je ne bi smela zamoriti arbitraža „družbene nadstavbe“. Razviti samoupravni odnosi pa pogujejoje in so pogojeni s sodobno univerzo. Bojazen je prisotna le tam, kjer

je meja te posodobitve, kjer sodobna univerza spet postane delček sistema družbene reprodukcije, in zato z nujno funkcionalizacijo postavi mejo. Nasproti funkcionalizaciji vloge univerze in ideološki obrambi le-te mora biti zagotovljena možnost permanentne kritične raziskave stvarnosti in možnost njenega revolucioniranja.

Sklepamo torej, da je potrebna borba proti ideologizaciji gibanja za reformo univerze, pa naj se ta dogaja v obliki redukcije na svojo sindikalistično ali politikantsko forumsko verzijo. Ob stalno prisotnem (v naši zavesti ali podzavesti) in stalno (po politični in ideološki potrebi) dopolnjevanem programu zahtev mora stati tudi stalno živo gibanje. In to ne samo kot ozko gibanje za reformo univerze. Pa čeprav še to komaj životari v naši zadovoljni nezadovoljnosti. Reforma univerze ima svojo družbeno in politično dimenzijo. Če je že ne moremo (tako)j vrniti, se je moramo vsaj začeti zopet zavedati.

Toliko za razmislek o študentskih kritikah, zahtevah in pa nujnih predpostavkah.

MLADEN ŠVARC

Nadaljevanje prihodnjič

ZA KRITIČNO UNIVERZO

PRISPEVEK ZA VSAKO DISKUSIJO, ki NE BO OSTALA
NA FORUMSKI RAVNI

„Če ta poskus alternativne univerze ne bo zaživel, to ne bo moglo pomeniti, da alternativ

sploh ni, a razvil jih ne bo nihče namesto nas.“ (D. Štrajn, Nekaj alternativ alternativne univerze, Tribuna 19/XXI)

Kaže, da je z univerzami naših dni nekaj hudo narobe; tako bi lahko sodili vsaj po gorah materialov in neštetokrat ponovljenima besedicama „reforma univerze“. Kaj lahko se zgodi, da nam bodo znanamci poimenovali našo dobo recimo z univerzitetno reformacijo.

Univerza naših dni (če bi rekel „sodobna univerza“, bi zvenelo humoristično) v glavnem ne ustreza nikomur. Izreden dvig tehnolo-

logije in produktivnosti sploh je povzročil velike potrebe po šolanih kadrih, ki produktivnost lahko še povečajo in še bolj razvijejo tehnologijo. S tem je univerza (in z njo intelektualci sploh) prišla v situacijo, v kateri njen akademizem in tradicionalna avtonomnost ne igrata nobenega pomena več: vse bolj kot v njenem dosedanem razvoju postaja tovarna brez dimnikov; nekdanje „svetišče znanosti in humanosti“ je močno dovzetno za ekonomske vplive in v njegovem delovanju so čedalje bolj jasne poteze logike kapitala. Razvoj proizvodjalnih sil je bistveneje kot doslej vklopil univerzo.

Ob vsem tem se seveda korenito spreminja tudi struktura in fizionomija družbe. „Zasledujoč te spremembe v zadnjih sto letih, še posebno pa tendence sedanjega razvoja, bomo videli, da smo priča stalni ekspanziji terciarnih dejavnosti (po terminologiji Colina Clarka). Tako je bil na primer v odstotkih izražen odnos med pri-

PRIMITE KRITIKU

IZVRŠITE SAMO KRITIKU

Ono što se na Zapadu krsti imenom „nova ljevica“, kod nas – kad se o političkoj moći radi – igra beznačajnu ulogu. Pa ipak, „nova ljevica“ se često navodi u podužem nizu „neprijatelja samoupravnog socijalizma“. U našoj prilično nepreciznoj (zbog toga i neodgovornoj) terminologiji, upotrebljavaju se još i drugi nazivi koji podrazumjevaju isto: anarholiberali, ultra lijevi radikali, lijevi ekstremisti, lijeve magle itd. Glavni grijesi koji se s odgovornih mjesta pripisuju „novoj ljevici“ bili bi, uglavnom, slijedeći: ne priznaje povijesnu ulogu radničke klase, ne priznaje avangardnu ulogu Saveza komunista, za uranilovku je, traži povratak na etatizam, zahtijeva višepartijski sistem, traži „apstraktne“ slobode, nerealna je, odnosno, ne vodi računa o stupnju razvoja društva, u stvari je agentura inozemnih službi, otvorila je put nacionalizmu, anacionalna je, rušila bi sve staro a ne zna kako da gradi novo, itd.

To su samo najozbiljnije optužbe. Primjetno je da neki od „epiteta“ ne idu zajedno, da jedan drugoga isključuju. Razloga tome ima više. Ocjene se daju različitim povodima i iz različitih pobuda. To govori o tome da jedinstvenog stava o „novoj ljevici“ nema. Radi toga je ljetosnji „NIN“ mogao samo nabrojati različita mišljenja i stavove naših političara o tome problemu. Zanimljiv je, međutim, način na koji se operira pojmom „nove ljevice“ naročito u trenucima političkih bura. Tada se zna dogoditi da se jasni stavovi izvitopere, izmisle parole koje nisu nigdje rečene i onda se pripišu onome koga treba diskvalificirati. Ili se to radi da bi se izbjeglo preciziranje nekih zbivanja i skrenula diskusija u drugom pravcu. Npr., kritika koja spočitava ljevici da je na ovaj ili onaj način otvorila put nacionalizmu potrebna je da bi se vlastita krivica za situaciju prebacila na drugoga. U tome su značajnu ulogu od-

igrala i sredstva masovnih komunikacija.

Svojevremeni članak Nede Krmpotić „Istina o našim Kinezima“ (VUS, 5. 3. 1969) straši malogradjane i nadiruću srednju klasu (u ime čijih interesa će se kasnije i stvoriti „masovni pokret“) tumačeći kako su parole koje zahtijevaju socijalnu pravdu atak na mogućnost dobre zarade velikog broja stanovništva. Ovo „Kinezi“ trebalo je značiti, barem za neobavještenog malogradjanina, birokratsko, centralističko upravljanje državom, poboljšanje položaja radničke klase na račun razvoja privrede, konkretno, na račun standarda srednje klase.

Nasuprot tome, u Beogradu u to vrijeme padaju optužbe da „nova ljevica“ negira sposobnost radničke klase da dalje vodi ovu zemlju i inzistira da to ubuduće treba da bude zadatak humanističke inteligencije.

Priličnoj zbrci pogodnoj za stvaranje kojekakvih konstruk-

cija, koje onda krivo predočuju stanje stvari i otežavaju pravilan pristup problemu, pridonosi i to što ocjene i kvalifikacije ne sadrže specifikaciju – tko, što, kada i kako, nego se kaže: „neki“, „izvjesni“, „odredjeni“. To daje autoru mogućnost da izbjegne argumentiranje svoje izjave, a neupućenima ipak sugerira valjanost izreke, time što netko tko, recimo, nikada nije negirao ulogu koja je namijenjena radničkoj klasi u našem društvu neće takav stav niti braniti.

Ima slučajeva kada se stavovi, za koje se nikako ne može reći da nisu u skladu s Programom SKJ, a koji svojim sadržajem direktno pogadjaju nedosljednosti, greške i nepravilnu politiku, dezavuiraju i guraju na sporedni kolosjek. Da potkrijepe pimo primjerom.

Studenti Beogradskog univerziteta izdali su 4. lipnja 1968. proglas javnosti koji je sažetak svih bitnih traženja studenata Beograda. Doslovce glasi ovako:

mernimi dejavnostmi (poljedelstvo, gozdarstvo, ribištvo), sekundarni (industrija in gradbeništvo) in terciarnimi (administracija, svobodni in trgovski poklici) v ZDA leta 1950 64,8:17,6:17,6, medtem ko je bil leta 1960 12:28:68, kar pomeni, da je manualno delo odrinjeno v korist intelektualnega, značaj, ki ga je imelo pred sto leti poljedelstvo, pa ima sedaj intelektualno delo.¹ Danes ekonomiji, ki sledi logiki profita in uspešnosti in ki si je za svojo teoretsko osnovo izbrala politično ekonomijo, ne pa njene kritike, niso več toliko potrebni delavci kot posla večji delavci vse tja do izobražencev. Izobraževanje je osvobajanje, svoboden razmah človekove kreativnosti zahteva svobodnega subjekta. Da bi se obdržal in nadaljeval, potrebuje obstoječi sistem take izobražence, ki bodo upraviteljem povzročali kar najmanj problemov; zato si koncipira univerzo, katere izobraževalni proces naj igra tudi funkcijo uspešnega kontrolnega aparata. „Buržoazija ne more eksistirati, ne da bi nenehno revolucionirala produkcijske instrumente, torej produkcijska razmerja, torej vsa družbena razmerja.“ (Marx in Engels v Komunističnem manifestu).

Univerza „naših dni“ je še v marsičem obremenjena s svojo „humanistično“ ali pa „sholastično tradicijo“, da bi funkcionirala „tako, kot je prav“, da bi torej obstoječim družbam (bolj ali manj temelječim na istih principih) v polni meri zagotavljala njihovo reproduciranje. Obenem pa se na univerzah pojavlja temu konceptu nevarna zavest, da materialne možnosti tega sveta (standard, avtomatizacija dela, produktivnost dela. . .) ali bolje, le enega dela tega sveta (kar ustvarja eno najpomembnejših nasprotij sodobnega sveta) ustvarjajo možnosti za radikalno osvobajanje skozi spremembo načinov produkcije in menjave, možnosti za radikalno spremembo sistemov. Obstoječi sistemi pa zaradi svoje eksistenčne vezanosti na obstoječi red „proštemu času“ preprečujejo, da bi se realiziral v splošnem razvoju vseh človekovih sposobnosti in svobodnem kreativnem delu. Tako nastopi kot eden izmed rezultatov organizirane kontrarevolucije sistema tudi produkcija (industrija) umetnih potreb in neomeščanske kulture, ki naj človeka po „trudopolnem“ (odtujenem) delu „razvedri“. Univerza, ki se vklaplja v ta red, mora še naprej producirati enodimenzionalne, ozko speciali-

zirane strokovnjake, obenem pa mora njen izobraževalni sistem postati kar najboljši kontralni mehanizem.

V zvezi s tem lahko razberemo vsaj dva vidika **reformiranja univerze**. Prvi koncept, njegov ideal, poimenujmo s **pozitivno univerzo**, diktirajo zahteve meščanskega produkcijskega načina. Ta univerza proizvaja „prirodoslovno-tehnično inteligenco, ki mora zadovoljiti družbeno-ekonomske potrebe sistema, in humanistično, ki mora omogočiti čim boljšo družbeno integracijo z obvarovanjem kulturnih vrednot meščanske družbe („psi čuvaji kapitalizma“).² Funkcionalnost obstoječih sistemov je njena glavna ideja. Njen glavni proizvod so varovalke v transformatorju, ki napaja vse porabnike dežele. Njen sistem je hierarhičen in proizvaja hierarhijo; njeno bistvo je v perfekcioniranju obstoječega in njena bit se potrjuje z izumom vsakega novega tipa avtomobila, v komentiranju zbranih del Orgije Konfronta ter drugih ideoloških nesmislih. Obstoječa in vladajoča materialna produkcija razmerja univerzi diktirajo koncept, in ideološke zahteve, ki jih ta razmerja implicirajo, eksponentno izvršuje pozitivna univerza. Protislovje, ki ga hoče premagati z reformo izobraževalnega sistema, je predvsem v tem, da je še vedno premalo funkcionalna in učinkovita. To zadevo v prvi vrsti koncept **nekritične univerze**. To je reforma s smeri obstoječega.

Drugi koncept, koncept **kritične univerze**, je prvemu popolnoma antagonističen. Njena praktična realizacija je inherentna tendencam (predvsem zahodnega) študentskega gibanja (Free University of New York – 1965, Svobodna šola v Oslu – 1967, poskusi na Danskem, Nizozemskem, v Londonu, da o Berlinu in Parizu ne govorimo. Prav tako zanimiva primera sta beograjski Crveni univerzitet Karl Marx in s tega vidika celo neprimerno bolj „naša“ Alternativna univerza). Ti poskusi prinašajo novo zavest o pomenu izobraževanja: klasična univerza je polna nasprotij, študent je v procesu izobraževanja pasiven objekt, ne pa subjekt, njegovo delo mu stoji nasproti odtujeno v obliki dolgočasnih, času in prostoru običajno oddaljenih, neangažiranih in ideološko prepariranih predavanj, kjer igra vlogo stenografa, ne pa kreativnega subjekta; zavest, da je univerza najtesneje povezana z družbo, polno korupcije, laži in tekmovanja, kar ne ustreza zgodovinskim možnostim sodobnega sveta; avtoritarni odnosi na univerzi sovpadajo z avtoritarnimi odnosi v družbi, njena skrajna in najdragocenejša konse-

podijelila na one koji su htjeli in one koji nisu željeli sudjelovati u vlasti, 3) niz selekcija izvršenih kroz političke krize i sukobe od kojih je najznačajniji onaj s Informbiroom, 4) osjećaj slobode i svemoći nakon rata, 5) nekrtičko preuzimanje stila, metoda i ponašanja buržuazije, 6) položaji koji su usprkos ideologiji pogodovali korumpiranju kadra, 7) usko vezivanje s novopečenim slojevima srednjih administratora i poslovnih ljudi, itd.

Ovim nužno površnim opisom kadrovsko-ideološkog formiranja elite ukazali smo ujedno na političke događaje koji su pri tom formiranju bili odlučujući. No, i pored svih tih zbivanja, predratna i ratna generacija iz današnjeg sastava političko-upravne elite još uvijek predstavlja najutjecajnije kreatore javnog mnijenja ukoliko imamo na umu generalne „strateške“ odrednice. Eliti, dakle, politički zaokreti ne predstavljaju neki naročiti problem. No, to je jedna strana medalje. Druga obuhvaća zadatke koji su u nadležstvu svake političko-upravne elite na svijetu, a to su: upravljanje jednim društvom i usmjerenje njegovog razvoja.

Sada je, naravno, red da spomenemo obavezan otkup proizvodnih viškova s agrara, razdoblje kolektivizacije (usput: u ova dva slučaja došlo je do definitivne razdojenosti onih koji su na agraru ostali i onih koji su, uglavnom s agrara, otišli na važnije ili manje važnije društveno-političke položaje — pri tom nisu u pitanju omjeri nego ideo-političko podvajanje u ratu organsko sraslih grupacija), forsiranu industrijalizaciju i samim tim migraciju selo — grad. Odsudan je upravo posljednji od nabrojanih fenomena. Zahtjev za ubrzanom industrijalizacijom — prouzrokovan težnjom da dostignemo produkcionu-konkurentsku razinu ekonomski stabilnih i industrijski razvijenih zemalja, ali i time da ekonomsku bazu primjerimo izvršenoj revoluciji — proveden je kod nas prilično dosljedno. Da li se ili nije pritom računalo na lom cjelokupne nacionalne svijesti, nije nam poznato. Poznato je međutim, da je do takvog loma došlo. Pa ipak, daleko od toga, da smo kod bilo kojeg socijalnog sloja formirali modernu industrijsku svijest. Cjelokupna se nacija i suviše brzo našla u novoj situaciji. Elita, koje smo socijalno-kulturni background spomenuli, neprestano posređuje između proklamiranih društvenih ciljeva i realiteta, koji su oboje njezino djelo. Navedimo, primjera radi, da u posljednje vrijeme niz veoma visokih funkcionera samokritički priznaje: pokrenuli smo jedan proces koji kasnije nismo mogli kontrolirati (misle prije svega na prelazak na tržišnu ekonomiju). Samoupravljanje — koje je naj-

prije imalo zadatak, da kao ideologija i teorijski opravda raskid s familijom „narodnih demokracija“ — nije kao ni ovi rukovodioci uhvatilo korak s ekonomsko socialnim promjenama. Usklađenim djelovanjem „vrha i baze“ moglo bi se učiniti mnogo, ali takvom djelovanju stoje na putu isto tako mnoge prepreke (uzajamno nepovjerenje, itd.).

Sada, kada se nastoji raskinuti s cijelim nizom kompromisa koji su svojedobno pravljani i kada se ide na kadrovsku i ideološku purifikaciju, možemo primjetiti da se zatvorenost visokog rukovodstva donekle osvećuje, jer nema sasvim adekvatne druge postavke. U toj situaciji se, mimo običaja, nešto veća uloga dodjeljuje onima koji su već dali gotovo svet što su mogli. Zatvaranje koje je u sferi ideologije više nego primjetno, nužna je posljedica. Budući da ćemo ionako naslijediti sve spomenute probleme, imamo pravo da upozorimo da nas ne bi trebalo lišavati kritičkog aparata kao jedinog adekvatnog oružja. A toj smo opasnosti izloženi.

MARIO REBAC

1. Upotreba ovog termina ne sadrži nikakvu vrednosnu/konotaciju.
2. Bogdan Denić — Pokretljivost i regrutiranje jugoslavenskog rukovodstva: uloga SKJ, časopis Pogledi, str. 69, br. 7/1971, Matica Hrvatska, Split.
3. B. Denić, ibid. str. 76.

kvenca pa je, da korenita sprememba univerze ne more biti dosežena brez korenite spremembe družbe same.

Študentsko gibanje (tu je pomemben njegov odnos do izobraževanja) je logična posledica univerze, ki postaja čedalje pomembnejši dejavnik v nacionalnih ekonomijah. Kljub svoji parcialnosti, ki pa je spet bolj posledica „miru in reda“, ki vladata med integriranimi deli današnjih sistemov, in njegovemu trenutnemu „mrku“ (ki ga zdaj utegne vznemiriti tretji svet), spada med gibanja, ki se jim ponuja „zgodovinska šansa“. Vprašanja o izobraževanju, ki jih je načelo, še zdavnaj niso rešena, in na univerzah, pa čeprav pozitivnih, se še vedno ohranja tista mera kritične zavesti in skepse, ki je potrebna za ohranitev zgodovinske alternative, ki je meščanski, potrošniški, totalitaristični, korumpirani in še kakšen svet nikjer ne zagotavlja.

Vprašanje izobraževanja in reforme univerze je pri nas specifično, kar pa ne pomeni, da se radikalno loči od naznačenega modela. Socializma ne moremo spraviti za državne meje, saj se za meje ne moremo umakniti nasprotjem, ki se pojavljajo z razvojem produkcijskih sil v med seboj čedalje bolj odvisnem, pomirjenem in spravljenem svetu.

V Jugoslaviji je med letom 1939 in 1962 število študentov desetkrat naraslo, tako da je leta 1962 prišlo na 10.000 prebivalcev že 85,1 študenta (tretje mesto na svetu, takoj za ZDA in SZ!), število srednješolcev v tem obdobju pa je bilo občutljivo pod evropskim nivojem.³ Ogromne spremembe v tako kratkem času so brez dvoma vplivale na položaj in obliko univerze. Vsi vemo, kaj vse je z njo narobe, in to smo si že dostikrat povedali, pa je še vedno vse bolj ali manj tako, kot je bilo, ali pa prepuščeno stihiji in birokratizmu.

Poleg splošne okostenelosti je eden najpomembnejših problemov univerze v našem družbenem razvoju socialna struktura študentov. Iz nekih „nepojasnjenih“ razlogov v Ljubljani še vedno nimamo statističnih podatkov o letošnjem vpisu. Vendar nam lanske (in podatki zadnjih let sploh) podatki ne morejo pričati drugega, kot da je situacija lahko predvsem še slabša. Po nekaterih govoricah celo nismo več daleč od predvojnega stanja. Kljub očitnemu napredku glede na druge republike je štipendijski sistem še vedno nezadosten (o tem sem pisal v 4. in 5. št. Tribune), razlike med mestom in deželo se glede izobraževanja večajo, kar vsekakor ne

more biti namen socialistične graditve. Akuten je problem stanovanj, in to ne „predvsem“ za študente. Univerza in izobraževanje sploh je v finančni zagati ob nič kaj ugodnem ekonomskem položaju našega sistema sploh. Delavci, pa tudi strokovnjaki še odhajajo v tujino (ali pa so že tam). Vse to so nedvomno razlogi, ki so povzročili jugoslovansko „študentsko pomlad“. Institucijam nič kaj ljubo gibanje je zlepa in zgrda utihnilo, vendar pa je v sedanji akciji ZKJ prisotnih več zahtev, o katerih so najjasneje govorili prav študentje. Tako dobiva sedaj vprašanje **angažiranega izobraževanja**, ki ga je jugoslovansko študentsko gibanje vsebovalo v večji ali manjši meri (študentskim dokumentom v glavnem ne bi mogli očitati ravno „nemarksističnosti“), institucionalni okvir v za nas zelo pomembni akciji za uvajanje marksizma na univerze. Slabo omogočanje družbene integracije je poleg nezadostnega zadovoljevanja družbeno-ekonomskih potreb sistema verjetno druga pereča točka naše pozitivne univerze, zlasti še zaradi aktualnih družbenih problemov.

V zvezi s tem se nam zastavlja vprašanje, **kakšen** naj ta marksizem bo in **kako** naj se na univerzi uveljavi. Na prvo vprašanje lahko da odgovor le strokovna analiza oziroma zaradi mnogih teoretičnih (samo teoretičnih?) nasprotovanj, le široko in svobodno zasnovana debata med našimi marksisti. Administrativni ukrepi proti nekaterim znanim jugoslovanskim marksistom in študentom, ki so aktivno sodelovali v levem študentskem gibanju, take alternative **ne nudijo**. Drugo nevarnost za razmišljanje o marksizmu in izobraževanju, ki je lahko le znanstveno, predstavlja za nas že kar tradicionalno nasprotje med birokracijo in angažiranimi deli humanistične inteligence. „Marksizem“, zasnovan kot pokrivanje ideološkega deficita, kot ideološka kontrola izobraževalnega procesa, ki naj jo izvaja univerza, bi bil vse prej kot pa prebujanje **revolucionarnega** potenciala med mladimi. Ob drugem vprašanju pa moramo pomisliti na vse predloge, s katerimi bi poskušali prekoračiti okostenele metode univerzitetnega pouka. Ravno vprašanje marksizma je lahko tisti element izobraževalnega procesa, ki zmore usmeriti proces reforme univerze k suovanju kritične univerze. Dialektike se ne moremo naučiti, če sedimo v klopih in pišemo profesorjev narek o treh virih marksizma. V okviru marksističnega izobraže-

nimi argumenti in predlogi ni mogoče priti do živega (manjših korektur ne zanikam, toda večkrat so bile to le praske).

Svet letnika tako ostaja možnost, če bi ga postavili na delovni princip kot **sokreatorja** študijskega programa, kar je v bistvu delovni princip. S tem pa izgublja svojo osnovo – letnik in postaja organ neke skupine, ki mora iz kakršnih koli razlogov študijsko obdobje razdeliti v semestre in leta (kar navsezadnje ni toliko pomembno). Katedri ostaja vloga okvira, prek katerega bi se mogoče dalo uspešno usklajevati družbene potrebe po izobražencih in pa usmeritev študentov. Fakulteta pa je bila doslej tako dvomljiva institucija, da je šlo včasih samo za problem prostorov in skupne administracije (pa spet ne čisto enostavno).

Prehod od takega stanja, ki smo ga bili vajeni doslej, na novo, zahteva razbitje okostenele miselnosti in okostenelih univerzitetnih institucij. Potreben je eksperiment. Potrebne so resne razvojne raziskave. Tokrat smo pogled fiksirali na svetu letnika samo zato, da bi pokazali, kako je neuspešnost sedanje univerze zakoreninjena v veliki meri v njeni funkcionalni neustreznosti.

M. PUNGARTNIK

1. 15. čl. statuta FF pravi: „Katedra je osnovna pedagoška in znanstveno raziskovalna delovna in notranja organizacijska enota na oddelku.“
2. Formulacije o svetu letnika so narejene po istem kopitu na različnih fakultetah. Pogledal sem statut FF in FNT. Statut FF ima njegovo vlogo opredeljeno tako: „168. čl. Za obravnavanje vprašanj, ki so pomembna za izboljšanje pouka in študijskih uspehov, za krepitev aktivnega sodelovanja študentov z učitelji v pedagoškem delu, za razvijanje iniciativnosti, discipline in študijske odgovornosti študentov so sveti letnikov. Svet letnika sestavljajo študenti letnika in tisti učitelji in sodelavci, ki v letniku poučujejo. 169. člen. Svet letnika obravnava zadeve, ki so pomembne za pouk v letniku in predlaga ustrezne ukrepe. Oddelek, pedagoško-znanstveni svet oziroma fakultetni svet morajo razpravljati o predlogu sveta letnika in mu sporočiti svoje mnenje.“ Podobno stvar lahko najdemo v 164. in 165. členu statuta FNT.
3. Primer so skripta, ki so tipično dvorezna rešitev, ker študente navajajo na posredni študij.
4. Drastičen primer so ameriške univerze, ki nudijo svoj „strokovni servis“ armadnim interesom. Manj drastične in nič manj nevarne pa so koncepcije, ki so se pojavile tudi pri nas in ki zahtevajo, da univerzitetne institucije postanejo podaljšek posameznih gospodarskih panog. Podružbljenje študija poteka nekoliko drugače.
5. Glej razgovor z Gojkom Staničem v 3. številki Tribune letos.

ili hočemo li zхватiti korak s promjenama

Več duže vrijeme naš političko-upravni sloj pokušava da s manje ili više uspeha slijedi promijene koje se u ovoj zemlji događaju negdje od polovice 50-ih godina. Ukazujući na pojedine uzroke neshvaćanja ovih promjena koje povremeno poprima oblik tra-gičnih nesporazuma, namjeravamo osvijetliti neke sadašnje situacije koje još nisu dobile zadovoljavajuće objašnjenje. Riječ je o pita-njima: tko je formirao poslijeratnu političko-upravnu elitu? I kakvog je ona socijalno-kulturnog porijekla? kakvi su je novi pro-blemi zaticali? kako se ona s njima nosila? i što će nam ostaviti u naslijeđe?

Govoreći veoma pojednostavljeno, Narodno oslobodilači rat je sadržavao u sebi onoliko revolucije, koliko je i kakvog političko-upravnog kadra za potrebe buduće države Komunistička partija Jugoslavije kroz njega uspjela da mobilizira i obrazuje. Ovo tim prije što je od 12.000 predratnih članova partije samo 3000 pre-živjelo rat.² Brojno stanje prvog poslijeratnog kadra nije nam po-znato, ali u odgovoru na pitanje o socialno kulturnom prijeklu naše političke elite neposredno poslije rata, Lenard Cohen nalazi da ona „u 94 % potječe iz provincijskih regiona (malih gradova i sela), a u 69 posto su seljačkog podrijetla“.³

Ojašnjenje današnje kadrovske postave i socialne svijesti elite nije time potpuno. Valja, naime, dodati: 1) selekciju za vrijeme rata (pravlenu po kriterijima, redosljedom, povjerljivosti, političke ispravnosti i sposobnosti), 2) prvu poratnu selekciju koja je kadar

vanja lahko teče na univerzi le odprta in svobodna debata, v kateri se brez prikrivanja soočamo z družbenimi problemi in kjer velja že tolikokrat zahtevana „avtoriteta argumenta, ne pa argument avtoritete“. In v tem okviru lahko presežemo marsikatero probleme, ki so se pred nas postavljali z realnostjo nasprotja. Kritična refleksija znanosti in izobrazbe sploh nas ločuje od enodimenzionalnih tehničnih in humanističnih fahidiotov; na tej bazi se lahko realizira utopija interdisciplinarnosti študija in vse druge utopije, ki smo jih zgodovinsko zasnovali. V neideološki, kritični interpretaciji zgodovine in v koraku od „interpretacije“ k „spremljanju“ obstaja

tudi možnost za realizacijo socialistične utopije, čeprav sem nekoč tudi med univerzitetnimi komunisti (in to ne ravno „navadnimi“ člani) slišal, da do tega „pa ne bo nikoli prišlo“.

OPOMBE:

1. R. Supek: Uloga inteligencije i neke pretpostavke reforme univerziteta; Praxis 3-4/1969, str. 561.
2. M. Levi: Neki aspekti nastanka ideja nove levice u Francuskoj; Filozofija 4/1972, str. 129.
3. Podatke navajam po navedeni študiji R. Supeka, str. 563.

PAVLE ZGAGA

steiner kvale: PERSPEKTIVNOST IN ŠOLA

BRALCEM V VESELJE: knjiga, iz katere objavljamo krajši odlomek, bo nekako to jesen zagledala luč sveta pri Študentski založbi. In sploh ne bo draga, saj bosta njen izid omogočila IO ŠŠ v Ljubljani in Mariboru, finančno pomoč pa obljubljata tudi obe slovenski univerzi.

HERMENEVTIKA V IZPITNI PRAKSI

Zdi se, da se vrednotenje izpitnih esejev in prizadevanje, da bi prišli do skupnega mnenja o stopnji znanja in razumevanja vprašanca, približujeta neposredno hermenevtičnemu razumevanju v humanističnih vedah. Cilj diskusije v izpitni komisiji lahko ustreza spoznavnemu interesu v humanističnih vedah – posredovati razumevanje pomena, skladnost in izročene pomenke vsebine. Hermenevtično razumevanje se v norveškem izpitnem postopku računa na več točkah. To velja za razumevanje posameznega spraševalca o smislu nekoga izpitnega esaja, o primerjanju stopnje znanja in nivoju razumevanja v drugih esejih, in za diskusijo treh spraševalcev, ki si prizadevajo za soglasno ocenitev. Končno je hermenevtično razumevanje tudi, če izpitna komisija interpretativno primerja izpitni esej s tradicionalnimi interpretacijskimi shemami in vzorci vrednotenja, ki veljajo v neki stroki. Razumevanje pomena pa je tudi predpogoj usnega izpita, ki načelno lahko postane dialog med spraševalcem in vprašancem.

STROKOVNA PERSPEKTIVNOST IN OCENJEVANJE

Da bi izravnali različna vrednotenja neke ključne naloge, pa ne zadostuje zmeraj dialog in diskusija. Neki ekstremen in priznani atipičen primer

lahko pokaže različne interpretacije neke ključne naloge in probleme, ki nastajajo pri izravnavi divergentnih mnenj o vrednotenju naloge. V neki izpitni komisiji na univerzi v Oslu sta morala dva izkušena družboslovca oceniti isto ključno nalogo pri preddiplomskem izpitu iz psihologije. Njuna reda: 1.3 (laudabilis praeter ceteris); 3.5 (non contentendus). Tretji spraševalec je predlagal oceno 2.9 (haud illaudabilis). Celo po dolgotrajnih diskusijah se v tem primeru niso mogli zediniti za skupen red. Dva najbolj ekstremna predloga za oceno, ki sta se nanašala na dve ključni nalogi dveh izpitnih dni vprašanca, sta bila po diskusiji na redovalni konferenci 1.6 in 2.8. Kontroverza se je vrtila okoli vprašanja, ali je prva ključna sploh odgovorila na zastavljeno temo ali pa je morda ni le zgrešila. Kakor je v takih primerih navada, so po diskusiji izračunali povprečje treh predlogov za oceno: 2.4, in so ta red dali kot oceno pismene naloge. Pri naslednjem ustnem izpitu se je vprašavec zboljal na 2.1.

Pozneje je študent izbral za specialno temo isto področje kot spraševalec, ki mu je takrat dal najboljši red. Pri zaključnem državnem izpitu je dobil 1.4 za svoj pismeni in ustni izpitni dosežek in 1.3 za diplomsko nalogo, najboljši red, ki so ga kdaj dali na tem inštitutu. Po veljavnem izpitnem redu pa ne bi bilo mogoče zahtevati preveritev ocene pri preddiplomskem izpitu u. Seveda skoraj ni mogoče dognati, ali je bil nesoglasni predlog za oceno pri vmesnem izpitu posledica enostranskega ocenjevanja enega ali več spraševalcev ali pa enostranskega obravnavanja izpitne teme s strani kandidata. Spričo njegovih nenavadno dobrih ocen pri državnem izpitu pa ni izključeno, da je bil kandidat že pri prvem izpitu sposoben samostojno in izvorno se lotiti postavljanja problemov in jih formulirati in da je gledal na svojo študijsko stroko z vidika, ki je presegala razumevanje nekaterih spraševalcev.

VIMUFEISI

Vprašanje sveta letnikov je povezano predvsem z dosežanjem organizacije visokošolskega študija (fakulteta — oddelek — letnik), ki je zasnovan na križanju generacijskega in disciplinskega principa. Nekak vrvev v to lestvico je katedra, ki naj bi bila osnovna delovna enota.¹ Svet letnika tako opravlja (vsaj zamišljeno je tako) posredovalno vlogo med katedro in študenti kot mesto, kjer naj se razrešujejo delovni konflikti.² Študij se totalizira na dveh ravneh: najprej v katedri (odseku), ki je odgovoren za postavitev in izpeljavo programa, nato pa še v svetu letnika, v katerem doživlja soočenje s stvarnostjo študentov. Skozi vse to je speljano interesno nasprotje učnega oseba in študentov kot skupnosti, kar se dostikrat kaže v tem, da študentje žele čim lahkotnejšo pot do diplome, profesorji pa so postavljeni pred dejstvo, da morajo zbrati tolikšno in tolikšno količino potrjenega dela (ponavadi pedagoškega) ali pa študente podrejajo bolj ali manj osebnim predstavam o ravni znanja. In konflikt je dostikrat tako absoluten, da se nasproti študentom postavi univerzitetna (fakultetna) birokracija, nasproti profesorjem pa kopica lahkomišelnih „odjemalcev“.³ Povsem na robu pa ostaja princip, ki bi v vsem tem čvakanju o univerzitetni reformi pravzaprav moral biti osrednji — študij kot ustvarjanje programa (študij kot delo).

Toda s postavko, da je ustvarjanje programa osrednja kategorija študija, se pojavlja povsem nov odnos med profesorjem in študentom. Prvi ni več zakupnik znanja in instance moči, drugi pa ne sprejemnik. Oba sta v enakovrednem odnosu do nečesa, kar obstaja zunaj njiju in se jima kaže kot študijski program. S tem pa dobiva vsa organizacija dela drugoten pomen in včasih postane bistvena ovira na ustvarjanje programa. Le-to namreč še zdaleč ne more biti samo izpolnjevanje predavanj in prenos (prevzem) nekega znanja, ampak je kritičen odnos do stvarnosti, katerega osnova ni le strokovnost.⁴ Vsemogočnost profesorjeve kvalifikacije nasproti nevednosti študenta je samo fiktivna, če ugotovimo njuno temeljno nemoč do stvarnosti (nemoč seveda v smislu, da se morata za njeno spreminjanje bojevati). Vzganjanje obeh ne poteka od stvarnosti na profesorja in študente, ampak od stvarnosti naravnost k obema enakovredno.

Toda če danes pogledamo položaj letnika, je njegova največja hiba v tem, da so v njem neorgansko spojeni zelo različni ljudje samo zaradi tega, ker slučajno spadajo pod neki skupni režim opravljanja obveznosti. Stvari se v njem problematizirajo samo takrat, ko gre za motenje ritmičnega vpisovanja in opravljanja izpitov, mogoče še za neustreznost predavanj. V takem režimu so izenačeni vsi, še posebej takrat, ko primanjkuje pedagoškega osebj (kako neugodno je razmerje med številom študentov na enega pedagoškega delavca, vemo vsi). Letnik je bil sicer zamišljen kot skupnost, deluje pa čisto drugače. Moramo tudi priznati, da je njegova vloga odvisna tudi od številčnosti, vendar povsod deluje enako: potiska študente v obrambni položaj. Svet kot prostor, kjer se študent in profesor srečujeta enakopravno v reševanju „skupnih zadev“, deluje enako.

Dostikrat so bile s študentske strani postavljene zahteve po zaostrenih kriterijih študija (posebej s strani boljših, misljeno pozitivno, študentov), vendar so naletele na bistveno oviro: zanje je bilo potrebno doseči konsenz večine. Odgovornost in iniciativnost se je zato brez večjega in vidnejšega uspeha prenesla na strukturo, ki deluje na univerzo „od zunaj“ — na politično organiziranje študentov. Predlog Gojka Staniča, da bi samoupravno delovanje ločili od političnega ali organizacijskega,⁵ bi tako nenormalno stanje samo uzakonil, kar kaže, da se mnogi ne zavedajo, kako neodgovorne so spekulacije s političnimi učinki na račun temeljnega procesa na univerzi. Velika prednost organiziranja na način samoupravne skupnosti je ravno ta, da obvezuje študenta k animaciji na tem temeljnem procesu.

Ena bistvenih pretek pri razpravah in končni razrešitvi, kakšen položaj naj ima študij kot delo v kolobocijah političnega preigravanja, je bila v nedogled razvlečena razprava o fakultetnih statutih. Študij je tekkel po starih tirih, tako da študentje niso bili niti zainteresirani zanje — razen tega tako samoumevne malomarnosti glede uvajanja novih študijskih oblik zlepa ni mogoče najti. Interdisciplinarna akcija naleti na takšne birokratske ovire, da jo je težko izpeljati. Verjetno je vsa stvar odvisna tudi od splošnih družbenih tokov, ki jih taka stihijna univerza sploh ne moti, vendar konec koncev vsa težava ostaja na univerzi. Toda gerontokraciji z razum-

Ne bi bilo zelo pametno, če bi hude razlike v redovalni praksi omaloževali npr. s trditvijo, da so slučajne variacije. Razlik tudi ne bi smeli odpsihologizirati s tem, da bi jim podtaknili površnost, neodgovornost ali osebne posebnosti posameznih spraševalcev. Ti spraševalci so se zavedali, da pripadajo različnim in deloma sprtim strokovnim tradicijam. In tako je v tem primeru samo naravno, da so bila osnova izrazitih odklonov pri pisemnih nalogah različna vrednotenja in pojmovanja, ki opisujejo, katero znanje in kateri načini mišljenja v neki stroki imajo kateri pomen.

Ni pa zdaj vsak vprašanec, ki misli, da ga je spraševalec napak razumel, kar nepriznan genij. Načelno pa ni izključeno, da v nekaterih primerih vprašanec razume izpitno temo bolje kot spraševalec. Tako se je dogajalo, da so poznejši matematični geniji padli na izpitih iz matematike, ker spraševalci niso razumeli njihovih nalog. Francoski matematik Galois je v začetku prejšnjega stoletja zaradi matematike dvakrat padel na sprejemnem izpitu na Ecole Polytechnique. To je nekaj let pozneje napotilo izdajatelja nekega strokovnega matematičnega časopisa k naslednjemu komentarju:

„Vprašanec izredne inteligence je pri spraševalcu podrejene inteligence zgubljen. Ker ONI MENE ne razumejo, sem JAZ barbar“... Izpiti so skrivnost zame, ki se je uklonim. Kot pri skrivnostnih teologije jih mora razum s ponižnostjo dopustiti, ne da bi jih razumel.“ (cit. po E. T. Bell, *Men of mathematics II*, Harmondsworth: Penguin 1953, str. 403-404)

POZITIVIZEM IN SAMORAZUMEVANJE DRUŽBOSLOVJA

V uporabi psihologiji je že dolgo znano, da vedenje psihologa zaradi njegove interakcije s partnerjem postane del medčloveške situacije in nanjo vpliva. Pojave kot „tester-bias“, „interviewer-bias“ in „nasprotni prenos“ od psihoanalitika na njegovega pacienta so podrobno analizirali in raziskali. Ampak šele v zadnjem desetletju so sistematično raziskali vpliv eksperimentirajočega psihologa na njegovo poskusno osebo. Znani so postali Rosenthalovi eksperimenti, ki kažejo, da implicitna pričakovanja vodje poskusa lahko vplivajo celo na učenje podgan v labirintu in na njegovo opazovanja vedenja podgan. V tem ko je „experimenter-bias“ medtem postal važno področje psihološkega raziskovanja, je doslej odprto vprašanje, kdaj bo pritegnil podoben psihološki raziskovalni interes možni „examinator-bias“, torej okoliščina, da odnosi in pričakovanja spraševalca do kandidata lahko vplivajo tako na potek izpita kot na njegovo vrednotenje. Protislovno je, če se možnost, da subjektivni faktorji lahko vplivajo na procese ocenjevanja, obravnava in upošteva pri Rosenthalovem testu in pri ocenjevanju telovadbe veliko bolj pogosto, natančno in sistematično kot pri visokošolskih izpitih.

Kontroverzna strokovna pojmovanja in mnenja raziskovalcev so lahko v neki znanstveni veji plodna za nadaljnji razvoj stroke. Pri ocenjevanju izpita pa vendarle lahko učinkujejo za kandidata neugodno. Če so tako malo sistematično raziskovali možne posledice strokovno-specifične perspektivnosti in osebne subjektivnosti, potem je to deloma posledica iluzije objektivnosti, ki jo je zbudilo in gojilo pozitivistično družboslovje. Postulat ENEGA objektivnega sveta in ENE objektivne metode in „enotnost znanosti“ s fiziko kot zgledom so postali zanj metodičen ideal. Ker si je kakor prirodnoznanstvo prizadevalo za splošne zakone človeškega vedenja, so dobili prednost pojavi, ki jih je lahko kvantificirali, in eksaktne metode. Duhovnoznanstvene pojave, hermenevitično pretenzijo in subjektivnost so razglasili za neznan-

stvene in jih ignorirali. Zaradi te tradicije se je odprl znani prepad med razumevanjem drugih in lastnim pojmovanjem. Za behavioristično psihologijo, ki je postala ekstremna podružnica pozitivizma, je postal najvišji cilj, da s prirodo-znanstvenimi metodami napoveduje in kontrolira vedenje drugih. Tako tudi ni bilo preverjeno lastno vedenje behavioristov, ker je to ilegitalna tema raziskovanja; to gre vse do karikature: Srečata se dva behaviorista: „Dober dan! Vidim, da vam gre dobro. Kako gre meni?“

Že bolj resno je dejstvo, da behaviorist misli, da razume druge sistematično drugače kot samega sebe. Absoluten odnos gledalca – kot marsovec, ki prvič obišče Zemljo – je postal za pozitivističnega družboslovca zgled. Če to ni mogoče, skuša ustvariti umetno ločitev med raziskovalcem in poskusno osebo. Za neko vplivno knjigo o metodologiji postane Bergmannov diktum kar izhodišče: „Behaviorist in njegove poskusne osebe pravzaprav ne govorijo istega jezika“ (G. Mandler, W. Kessen: *The language of psychology*, New York, Wiley 1964, str. 36) Čeprav z drugo terminologijo, pa so to vendar nevarno približuje dvojni morali in načelni ločitvi med psihologom in drugimi ljudmi. Drugi ljudje se behaviorističnemu raziskovalcu spreverajo v mehanske svežnje dražljajev in reakcij, medtem ko on sam postane prosto vseh duh. Izjema je tu kot tudi v marsikaterem drugem oziru Skinner, ki je skušal podati behaviorističen opis in analizo svojega lastnega vedenja. Da je sodobna psihologija konsekvntno izvzela samorazumevanje in samorefleksijo, je mogoče izraziti tudi takole: Tistega, ki pravi „Človek je stroj“, bo bržkone mogoče imeti za velikega znanstvenika. Tisti, ki pa bo trdil sam o sebi „Jaz sem stroj“, bo imel velike možnosti, da ga bodo diagnosticirali kot shizofrenega.

Zdi se, da družboslovci pogosto molče predpostavljajo neko hermenevitično samorazumevanje in da – kot smo že povedali – ustrezno pojmujejo svoje delo kot spraševalci. Strogo pozitivistična metodologija pa ima hermenevitičen način razumevanja za neznanstvenega. S tem pa osvobodijo lastno izpitno vedenje upoštevanja tudi le elementarne znanstvene metodike, izpiti postanejo znanstveno zanemarljeno področje. Ker sta akademska psihologija in pedagogika orientirani skrajno metodično, je ostalo vrednotenje izpitnih esejev v akademski praksi skrajno nemetodično.

„Esejski izpiti so bili od nekdaj tarča ponovnih in pogostokrat nepoštenih napadov psihologov in vzgojeslovcev, ki hočejo pri merjenju in vrednotenju dosežkov postopati znanstveno. Posledica tega je, da ostane esejski izpit zaostal, čeprav ga učitelji še zmeraj veliko uporabljajo.“ (Stalnaker, *The essay type of examination*, v: Lindquist (ed.), *educational measurement*, Washington 1951, str. 530)

Potem pa, ko je medtem postalo mogoče prepustiti kompjuterju, da odloči med dobrimi in slabimi izpitnimi esaji, bodo izpiti morda le še postali upoštevanja vredno področje raziskovanja.

Antikvirane in nemetodične izpitne oblike pa nikakor niso omejene na pozitivistično družboslovje. Vendar pa se nepregledno nasprotje med metodimi zahtevami do drugih in neobstojelem elementarne metodike v lastnem izpitnem vedenju kaže najbolj hudo ravno v njihovi tradiciji. Tako tudi v rednih presledkih najdemo pozive pozitivistične eksperimentalne psihologije

nih društvenih slojeva. Tek kada kreditiranje postane u određenom smislu stipendiranje

ŠTUDENTIJE IZ DRUGIH REPUBLIK

V lanskem študijskem letu je bilo o njih veliko govora. Radio Student se je z njimi pogovarjal, Tribuna je skušala prikazati njihove težave. Pri IO SŠ LVZ je delal nekakšen koordinacijski odbor, ki naj bi jih povezal z drugimi deli Skupnosti študentov. Vse skupaj je padlo v vodo. Zdaj nikogar več ne zanima, koliko jih je, še manj, kako živijo. Kaj smo naredili zanje nasprotni in pa s strani Skupnosti študentov? Nič! Pa tudi sami niso napravili veliko.

Najprej se pojavlja problem, kako priti do podatkov o njih. Pri IO SŠ ne vodijo evidence, na univerzi je težko najti kompetentnega za informacije o njih, in krog se zaključuje. Toda s podatki se vseeno manipulira. Uradno naj bi jih bilo med 1200 in 1500, kar ni malo. Za letos podatkov ni, zato ne vemo, če kot doslejšnja leta tudi letos število vpisanih iz drugih republik narašča. Leta 70/71 se je na ljubljansko univerzo vpisalo 483 teh študentov. Samo 50 od njih je dobilo posojila in štipendije. Prej jih je bilo vpisanih 963, od katerih dobiva štipendije samo 99. To pomeni, da dobiva od

(usput: stipendiranje danas u SRH koristi vrlo mali broj studenata), moči će se ozbiljno razgovarati o mogućem sistemskom rešenju. LINO VELJAK

1500 študentov iz drugih republik posojila in štipendije le 150 ali vsak deseti.

Prišleki iz drugih republik so del SŠ, vendar prihaja pri vključevanju v normalno življenje Skupnosti do težav: jezikovne razlike, različne premoženjske osnove, ki izhajajo iz različnih sistemov financiranja visokega šolstva v matičnih republikah. Ni znano, če je bil doslej kdo iz te skupine, razen že omenjenega koordinacijskega odbora, izvoljen za člana IO, da bi predstavljal to vsenacionalno manjšino, in s tem opozarjal na njene probleme. Če se IO SŠ že ukvarja s problematiko tujih študentov, ki so glede na domače „tujce“ prisotni v nepomembnem številu, bi lahko tudi zanje poskrbel s kakšno komisijo. Neorganizirane študente bi bilo potrebno povezati v klubih in podobno. Za organizirano pomoč pa bi se morali povezati tudi z republiško izobraževalno skupnostjo in univerzo, da bi vsaj obnovili, kar je bilo že storjeno.

Jezikovni problem ni tako težak, saj večina študijske literature izhaja

v srbohrvaščini, zaostren pa je socialni položaj. Različni sistemi financiranja visokega šolstva po republikah in neurejeni odnosi med njimi so pripeljali do tega, da študent, ki se vpiše v drugem visokošolskem središču, ostane brez podpore s strani družbe ali pa ta pomoč ne ustreza razmeram. Prav to je najhujša težava študentov, ki so prišli iz drugih republik študirat v Ljubljano. Maksimalna posojila ali štipendije so za 40 odstotkov nižje od življenjskega minimuma v Ljubljani. To se pozna tudi pri študiju. Pri selekciji jih odpade tudi za 75 odstotkov več kot pa domačih brucov, čeprav o tem ni natančnih podatkov. Del tistih, ki prihajajo v Ljubljano, je takšnih, ki se jim ni posrečilo napraviti sprejemnega izpita na domačih univerzah, del pa je takih, ki za študij tukaj nimajo zadostni denarja. Edini vir denarja za te študente postaja študentski servis. Ta njihov položaj solidno izkorišča in jih uničuje. Ti ljudje propadajo povsod, najbolj pa pri študiju, ki je v boju za zaslužek zanemaren. Borza delovne sile. Na servisu sicer ni mogoče dobiti natančnih podatkov o količini in kakovosti del, ki jih opravljajo študentje iz drugih republik, vendar se jih da videti tudi neuradno. Slovenskim kolegom se godi sorazmerno veliko boljše.

Tare jih tudi stanovanjska politika, čeprav so jih študentski domovi sprejeli nad štiristo. Se tisoč jih je pod terorjem ljubljanskih privatnih stanodajalcev vlažnih kleti in podstrešnih sob za nesramno visoke cene. In vsak trenutek se lahko znajdejo na cesti.

Vse to jih spravlja v konfuznost. Ne znajdejo se, nekateri pa se stvari niti ne trudijo urejevati. Rezultat so konec koncev slabi študentje.

Odprti ostajata dve vprašanji. Že prej smo omenili pasivnost IO SŠ

glede tega problema. Omenili smo tudi koordinacijski odbor, s katerim se je pred tremi leti vprašanje študentov iz drugih republik poskušalo vsaj zaostriiti in aktualizirati, vendar je ob zamenjavi generacij ta poskus zamrl. Spet poudarjamo, da ne bi bilo slabo, če bi sedanje vodstvo poskusilo oživiti to dejavnost.

Drugo vprašanje se nanaša predvsem na pasivnost slovenske družbe in njenega gospodarstva do teh študentov. Znano je, da jih največ študira na tehničnih fakultetah (izjema je le FSPN), v Sloveniji pa prav teh visoko izobraženih strokovnjakov manjka. Z ustreznimi študijsko politiko bi diplomante lahko navezali na delovna mesta v Sloveniji. Čeprav tudi tu nimamo uradnih podatkov, vemo, da slovenska podjetja štipendirajo le malo študentov iz drugih republik.

Ti ljudje živijo med nami kot tujci in le malo se jih samoiniciativno vključuje v novo okolje. Dostikrat je krivičen tudi odnos do njih. Učinek te tujosti pa je, da odhajajo, ne da bi prebili narodnostno mejo. To se pozna tudi v mednacionalnih odnosih. Vsekakor je problem tudi tradicionalna zaprtost in na žalost še vedno prisotne oblike nacionalizma.

Čeprav o tem ni nobene strokovne analize, je jasno, da so medrepubliške migracije v visokem šolstvu nujne. Njenih možnosti se še ne zavedamo. Drugič, možnost strokovnega izpopolnjevanja na različnih fakultetah lahko pripomore k preseganju enotnosti v izobraževanju, pa tudi kvalitativnih in strukturalnih strani študija.

Sedanji položaj še ne omogoča, da bi o tem spregovorili širše, saj je za zboljšanje položaja študentov iz drugih republik in za njihovo vključitev v normalno življenje potrebno rešiti osnovna življenjska vprašanja.

NIKOLA DAMJANIČ

k metodološkim križarskim pohodom proti nemetodičnomu postopanju praktično dejavnih psihologov, ki delajo npr. z Roschachovim testom.

Protislovje med prirodnoznanstveno in duhovnoznanstveno pretenzijo je del izpitnega sistema. Predpis, da je treba dati vsakemu vprašancu posamično oceno, diferencirajoče natančno na desetinke reda, da postane njegova izpitna ocena sploh primerljiva, preprečuje možen dialog in samostojno vrednotenje po določenih strokovnih perspektivah. Da bo redovanje zanesljivo, je treba izravnati konkurenčne strokovne perspektive pri ocenjevanju. Za spraševalca pomeni to stalen konflikt med pomenu primerno interpretacijo kandidatovega razumevanja kompliciranih in kontroverznih tem in zahtevo po nedvoumnem in zanesljivem redovanju s številčnimi ocenami.

Prepad med prirodnoznanstveno in duhovnoznanstveno perspektivo pri ocenjevanju izpitnih nalog se perpetuira tudi s tem, da ostane hermenevitično razumevanje pomena spraševalca nereflektirano, medtem ko se v lastni izpitni praksi prezrejo tiste metodične zahteve, ki jih pozitivistični družboslovci postavljajo do raziskovalnega dela in do njihovih v praksi dejavnih kolegov. Kljub temu je pomanjkanje metodične samorefleksije, kot bomo pozneje pokazali, manj pomembno kot manjkajoča refleksija o socialnem kontekstu, katerega del so izpiti.

Odlomek iz knjige: Steinar Kvale, Izpiti in gospostvo (Pruefung und Herrschaft) Weinheim und Basel 1972, Beltz Verlag, str. 37-42.

Prevedel Peter Wieser

SVEUČILIŠTE SOCIJALIZMA

Ponajprije da objasnimo neuobičajnost naslova samog: smatramo naime da je problem koji će biti skiciran podobnije opisati kao problem sveučilišta u socijalizmu nego li sintagmatski odrediti ga kao „socijalističko sveučilište“. Radi se o suštinskoj razlici u pristupu: u prvom slučaju, sveučilište kao entitet smješteno je u određenu okolinu koja se – a za potrebe ovoga napisa to ćemo smatrati dovoljnim – na socijalnoj razini pokušava odrediti kao „socijalistička“; u drugom slučaju, pridavanjem entitetu određenog atributa, postavljamo pred sebe niz ambigvitetnih situacija, koje proizlaze iz pretežno vrednosnog naboja pojma samog, (ako „soci-

jalističko sveučilište“ – socijalističko po čemu? po značajkama same okoline u koju se smješta? koje su tu značajke, tko ih označava socijalističkima, s takvim ciljevima? Ili – socijalističko po sebi – na osnovu kojih atributa? samorodnih ili od sistema pridodatih?)... itd. što pristup koji želi izbjeći metaforičku razinu promišljanja ne trpi.

Odredivši se u potrebi samog pojma pristupili bismo određivanje svrhe i okvira napisa: promišljajući:

– samu svrhu napisa, odlučili smo se za pokušaj iskazivanja jednog manje više konzistentnog slijeda tvrdnji, slijeda što ishodi iz pitanja – sveučilište zemlje u razvoju, saznanjano smješteno u razvijenoj obrascu sveučilišnog sistema razvijenih zemalja – čemu bi moglo težiti?

– iz toga ishodi, da ćemo okvir promišljanja sveučilišta socijalizma pokušati odrediti s dva tipa situacije i dva entiteta u njima, svjesni krajnje redukcije. Situacije kojima određujemo okvir promišljanja su situacije razvijenih sistema i sistema u razvoju; entiteti u njima su društveni sistem i sveučilište.

Kombinacije tih elemenata odredit ćemo ovim slijedom tvrdnji:

– sveučilište zemlje u razvoju ima pred sobom obimnu tradiciju i iskustveni agregat sveučilišta razvijenih zemalja;

– situacija razvoja i modernizacije bitno određuje i distingvira sveučilišta zemalja u razvoju od razvijenijih sveučilišta razvijenih zemalja;

– sveučilište zemlje u razvoju koja se iskazuje kao socijalistička, ima još jednu, dodatnu zadaću, što proizlazi iz samih ciljeva razvoja socijalističkog sistema: zadaća mu je, da na temelju iskustvenog agregata razvijenih zemalja, njima svojstvenom „industrijom znanja“; na temelju vlastite, pretpostavimo ekspanzirajuće i stoga konfliktima bremenite situacije – iznaći i insformalizirati ciljeve razvoja sveučilišta, vodeći prije svega računa o njegovoj funkciji i „zankama“ koje ga čekaju u razvoju, a koje su već dijelom date u razvijenom svijetu.

U daljem izlaganju nastojat ćemo se držati navedenih tvrdnji datog okvira, te pokušati, iz kompleksa mnogih, za naše osnovno pitanje izdvojiti dva problema: o kojim se osnovnim problemima sveučilišta govori danas u razvijenim sistemima i koji su od njih relevantni i za našu situaciju.

Od razvijenih sistema odabrali smo misao o sveučilištu u SAD-u i Engleskoj; podaci su uzeti iz rada E. Edwardsa, rektora Univer-

STUDENTSKI STANDARD U ZAGREBU

Studentski standard u Zagrebu čitav je niz godina problem s kojim se uglavnom bezuspješno suočavaju sve garniture studentskog rukovodstva. Još su studentski nemiri u Zagrebu 1959. godine uzrokovani lošom ishranom u menzi Studentskog centra, a što se tiče smještaja, tu stanje biva iz godine sve katastrofalnije, jer se od 1965. nije izradio ni jedan jedini kvadratni metar domskog prostora, a od onda se broj studenata u Zagrebu udvostručio.

Premda svjesni toga da se studentski standard ne može i ne smije svesti na smještaj i prehranu, ograničit ćemo se u ovom prikazu na pitanja domova, prehrane u restoranu Studentskog centra i kreditiranja.

U Zagrebu danas studira 40.000 studenata, od čega ih oko dvije trećine ima stalno prebivalište izvan Zagreba. Imovno stanje ovih posljednjih je neusporedivo nepovoljnije nego studenata — Zagrepčana. Dok od ukupnog broja studenata u Zagrebu ima svega 25,6 % djece radnika i seljaka, među ovim koji nisu iz Zagreba djece

i seljaka ima 47,1 % (podaci uzeti iz studije A. Petaka: Preliminarni rezultati istraživanja društvenog položaja studenata, institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1970.). Ako uzmemo da je domski smještaj potreban samo studentima radničkog i seljačkog porijekla (a pitanje je da li mogu i službenička itd. djeca plaćati 35 do 70 tisuća za postanarsku sobicu), onda ćemo grubim proračunom ustanoviti da je danas potrebno 12 do 13 tisuća mjesta u studentskim domovima. A danas ima mjesta svega 6108. Bilo bi, dakle, nužno udvostručiti domski prostor, no, kao što smo već spomenuli, od 1965. se nije izgradilo ništa i pitanje je kada će se početi što-god graditi. Sveučilišni odbor Saveza studenata Zagreba otpočeo je akciju „Solidarnost 72“ za izgradnju dva paviljona doma na Savi, no, iako su za bilježeni značajni uspjesi u kupljanju sredstava (uglavnom kroz studentski samodoprinos), pitanje je kada će biti toliko novaca, da se može početi sa izgradnjom. Cijene domskog smještaja su relativno jeftine: između 84,50 do 123,50 novih dinara. Razliku između cijene

koju plaća student i stvarne cijene troškova (200 do 250 novih dinara) dosad je pokrivala zajednica, no prijedlogom Izvršnog vijeća Sabora SRH predviđeno je da student plaća ukupne troškove i smještaja i prehrane (što bi se kompenziralo povišenjem kredita i uvođenjem bespovratne pomoći za najugroženije studente).

Restoran studentske prehrane u Studentskom Centru u mjesecima najveće navale studenata (XI, XII, III, IV, V) proizvodi dnevno 9000 obroka (od toga 6500 ručkova i 2500 večera), što je nedovoljno obzirom na broj zainteresiranih. Restoranom se mogu koristiti isključivo studenti, a cijene su umjerene: ručak 4,60, a večera 2,60 novih dinara). Kvaliteta hrane je vrlo loša, što je predmet žaljenja i gnjeva svih studentskih generacija koje su koristile usluge Centra. Daljni prigovor odnosi se na udaljenost Studentskog centra od većeg broja fakulteta i viših škola, koja je razlog da dobar dio radnog dana student gubi u putovanju na relaciji dom—fakultet—Centar i u čekanju u repu za ručak i večeru.

Točan broj korisnika kredita nismo uspjeli dobiti, jer kredit, osim centrale Republičkog fonda za kreditiranje u Zagrebu dijele i podružice u Rijeci, Splitu

i Osijeku. Centrala dijeli 3179 kredita, a ukupan broj korisnika kredita — studenata u Zagrebu iznosi oko 7.000. Maksimalni iznos kredita je 700 dinara, a prosječni oko 390 dinara. Očigledno je da kredite uzimaju svi oni kojima su potrebni, ali je tome glavni razlog u visokom prosjeku ocjena (4,6) koji je uvjet za potpuno oslobađanje od vraćanja kredita. Tako kredit predstavlja zapravo studentu hipoteku po svršetku studija, nagradu za najtalentiranije, a ne mogućnost studija za siromašnije studente. Osim toga na nekim je fakultetima (prvenstveno tehničkim) mnogo teže postići prosjek ocjena nego na drugim visokoškolskim ustanovama, tako da nije slučajno što studenti „težih“ fakulteta vrlo nerado uzimaju kredit.

Problematika kreditiranja značajna je već i stoga što je u prijedlogu sistemskog rješenja standarda predviđeno da kreditiranje bude osnovni socijalni korektiv nakon uvođenja ekonomskih cijena smještaja i prehrane. Ovakav ustav kreditiranja nimalo ne jamči da primjena sistemskog rješenja neće značiti znatno pogoršavanje studentskog standarda, dakako, na račun studenata i nepriviligira-

zitega u Bradfordu (Engleska) te za američku situaciju iz niza radova izlaganih i priloženih na sastanku Zagrebačkog i Čikaškog sveučilišta rujna 1972. u Jugoslaviji.

Pogledaju li se, iako zasada još oskudni, podaci o ekspanziji visokog školstva, jedno je sigurno: izrazit trend, da se u razdoblju od približno petnaestak godina, od 1900. na ovamo, „objektivno znanje“ gotovo udvostručuje, ekspanzionalne krivulje razvoja visokog školstva u SAD-u i Britaniji to potvrđuju. Tipično je, također, za SAD, da ekspanzija postiplomskog studija nadilazi ekspanziju studija drugog stupnja u poslijeratnom razdoblju. Istovremeno, poslijeratna ekspanzija dovodi do značajnog smanjenja kvalitete nastave (Robbins, Engleska) mjerene standardima po diplomi i u odnosu na broj studenata koji uopće dosegnu visoki stupanj obrazbe.

U suvremenoj situaciji je po sveučilište odlučna tendencija da se privrede sve više zanima za školovanje kadrova i troškove obrazovanja. Za odnose između privrede i sveučilišta početkom ovoga vijeka bilo je karakteristično, naime, da su se sveučilišta orijentirala na proizvodnji onih kadrova koji su bili neophodni takozvanim osnovnim industrijama ekspanzije (od „humanista“ su tu bili uključeni manageri i psiholozi). U tom razdoblju preteže zahtjev da sveučilište mora služiti potrebama privrede i vezati se za nju. Nakon relativne saturacije privrede visokoškoloanim kadrovima, u posljednjih dvadeset godina dolazi do promjene u značajki odnosa. Iskazuje se tendencija da privredni, industrijski i društveni razvoj slijedi inovacije koje inicira visokoškoloani kadar i sveučilišta (Edwards). Dolazi do ekspanzije takozvane **tercijarne industrije** (industrije i marketinga znanja) i ona industrija koja ima najvišu stopu rasta počima se okupljati oko 4. sveučilišta. Takav razvoj pogoduje nastajanju takozvane tehnostukture koja se kao vladajuća može nametnuti društvu i na taj način preuzeti onu ulogu koju je u prvim razdobljima razvitka kapitalizma imao individualni privatni profit. Odatle nova uloga sveučilišta i usmjeravanje i oblikovanje ciljeva samog razvoja.

Studentski nemiri posljednjih godina poklapaju se upravo s razdobljem ekspanzije visokog školstva. Oni se ne mogu, međutim, kao što u mnogim instraživanjima postoji težnja, razlagati samo kao posljedica organizacionih problema koji nastaju paradi ekspanzije, niti kao posljedica problema tzv. standarda studenata, jer se nemiri pojavljuju i na univerzitetima koji nemaju problema što

proizlaze iz takovog poimanja ekspanzije. Po nekima, osnovni razlog nemira je upravo u neodređenoj ulozi koju visoko školstvo (ne) ima u suvremenim sistemima i, s tim u vezi, u pomicanju sveučilišta prema privredi.

Kako se ta neodređena uloga sveučilišta očituje u SAD-u? Kao što je poznato, u Sjedinjenim državama se već govori o „masovnom visokom obrazovanju“. Predviđa se, da će 1980. godine 80 % mladih u dobi između 18 do 24 godine biti na sveučilištima. Jasno iskristalizirane posljedice ekspanzije jesu:

— Zasad nepoznat, neodrediv ali sigurno veliki broj mladih ljudi studira jer nemaju društveno prihvatljiviju opciju za mobilnost. Time postaju nevoljni uhićenici sistema jer ih on prisiljava da školovanje nastavljaju na univerzama, budući da je srednje obrazovanje izgubilo na tržišnoj vrijednosti.

Na sveučilišta tako dolaze heterogene grupe mladih ljudi, a posljedica je da se na visoko obrazovanje počinju protezati svi oni problemi koji su do sada dominirali u srednjem školstvu.

Orijentirajući se tako prema proizvodnji za tržište, sveučilište je zanemarilo pitanje motiviranosti za studij, spremnost studenta da prati nastavu, dostatne stipendije, ozbiljne curriculume.

Paralelno s ekspanzijom, ubačena je i parola „sveučilište za sve“, tj. — svi imaju jednake mogućnosti da se dovinu do akademskog stupnja. No, činjenica je da se iza te parole krije sasvim razrađena diskriminacija određenih segmenata stanovništva. Oni se potiskuju sračunatim postupcima koji se čak i temelje na „osnovnim ustavnim slobodama“ i načelima. Sistem intencionalno podržava takvu klasnu strukturu na sveučilištima kojoj je os viša srednja klasa (48 % svih upisanih studenata), a na javnim sveučilištima mnogih država SAD-a nema niti jednog upisanog studenta koji dolazi iz tzv. siromašnih slojeva (oko 3.000 dolara po porodici godišnje). Sveučilište je, dakle, omasovljeno, ali za srednje klase.

Američko sveučilište je bitno politizirana institucija koja funkcionira zahvaljujući sprezi s pretežno, državnim novcem. Ona se unutar sebe diverzificira prema vrstama političkog interesa kojeg želi ostvariti te je na temelju služenja politici razvilo i četiri tipa odnosa državom (Rosenbaum). To su: institucionalni tip tzv. sudjelovanje društva u upravljanju sveučilištem, zatim tipovi od-

STANDARD LJUBLJANSKIH STUDENTOV

Življenjski standard je skupnost različnih pogojev: od dohodka, stanovanja, obleke, prehrane, zadovoljevanja kulturnih potreb do higiene. Sestavljata ga osebni in družbeni standard. Višina življenjskega standarda je odvisna od razvitosti določene gospodarstva, njegove celotne proizvodnje, ekonomske strukture družbe in po njej usmerjene delitve dobrin in uslug.

V Ljubljani študira 12.000 študentov, od katerih ima polovica štipendije ali kredit najrazličnejših štipenditorjev v republiki. Podatki, koliko štipendistov ima posamezno podjetje ali občina niso znani, pač pa je znano, da je republiška izobraževalna skupnost prejela v letošnjem razpisnem roku 1941 prošenj za posojilo. Od teh se 3/4 nanašajo na študij na ljubljanskih visokošolskih zavodih. Od 622 prosilcev za RISK-ovo štipendijo jo bo letos prejelo 416. Po družbenem dogovoru o štipendiranju in kreditiranju v SR Sloveniji znaša posojilo RISK-a do 900 din oz. 760 za prosilce, ki študirajo v kraju

stalnega prebivališča. Najvišja možna štipendija RISK-a znaša 2118 din.

Do zaključka redakcije še nismo uspeli dobiti podatkov o letos vpisanih študentih v Ljubljani, toda znano je, da je odstotek delavske mladine, tj. otrok neposrednih proizvajalcev, zlasti pa nekvalificiranih delavcev, izredno nizek. Danes so že ob samem vstopu na fakulteto močno diferencirane startne osnove posameznikov in tudi med študijem marsikdo ne zmore materialnega pritiska. Upamo, da bodo pristojni sprevideli upravičenost povišanja zneska štipendij in kreditov, saj bi s tem nakazali pot do enakih startnih osnov posameznika. Ali z drugimi besedami: z zboljšanim sistemom kreditiranja in štipendiranja smemo spustiti spred oči dejstva, da so prosilci za kredit študentje iz nižjih slojev in da jim bo po končanem študiju obveznost vračanja kredita spet zniževala podiplomsko startno osnovo.

ŠTUDENTSKA SOBICA

Med ljubljanskimi študenti je polovica Ljubljančanov. Ostali študentje so našli prostor na enem od 2671 razpoložljivih

mest v študentskem naselju, akademskem kolegiju, domu v Gerbičevi ali Ilirski ulici. Več sto študentov pa si je moralo poiskati stanovanje pri privatnih stanodajalcih. Nemalo teh si na študentov račun izboljšuje družinski proračun. Lansko leto sta bili v študentskem naselju zgrajeni dve stolpnici z 261 ležišči. Letos ne grade nobene novega prostora, prihodnje leto pa bo morda za študente nekaj mest v domu višje šole za socialne delavce. Najnižja cena za stanovanje v študentskih domovih je 125 din v starem bloku študentskega naselja, najvišja pa 203,50 din v domu v Ilirski ulici. Poprečna cena v navedenih domovih je 170,70 din.

PREHRANA

V menzi študentskega naselja pripravijo dnevno 1700 kosil. To je maksimum, ki velja za torek, sredo in četrtek. Poprečno pripravijo 1000 do 1200 kosil po 8 din. Cena je in ni visoka. Je previsoka za študentov žep, po drugi strani pa prenizka, da bi lahko zboljšali strukturo prehrane (več beljakovin in vitaminov). Večerja stane 4,40 din; maksimalno pripravijo 600 obrokov. Letošnje leto se je kakovost prehrane v študentskem naselju sicer dvignila, porasle pa so tudi cene. Zlasti dekleta si čedalje v večjem številu kuhajo

sama po domovih. Stroški študenta, ki se 3-krat dnevno prehranjuje v študentski menzi (računano za 30 dni) (zajtrk velja 3 din), znašajo 462 din. To je torej znesek, ki predstavlja dobro polovico štipendije ali kredita.

RAZNO

Z navedenim pa še zdaleč nismo izčrpali vseh dobrin, ki so sicer vštete v življenjski standard. Za uspešen študij tudi študentu ne zadoščata le hrana in stanovanje. Pomembna je tudi obštipendijska dejavnost ali duševna in telesna rekreacija. V navedeno se najlepše vklaplja primer menze v študentskem naselju, ki služi še prenekateremu dodatnemu namenu: omeniti velja zlasti ples vsako soboto in istočasno brezplačno savno in prekaljevalnico. Pa še higieni v študentskem naselju ob rob: posameznemu bloku je mesečno dodeljena steklenica (litrska) razkužila. Če ne bi izkušnje naučile posameznikov previdnosti pri uporabi lijakov, bi bilo zelo verjetno še več kožnih obolenj.

Študentski standard ni nika kršna kaprica. Diferenciacija študentov v standardu vodi do socialne diferenciacije študentov. Le-ta vodi do diferenciranja formiranja družbene zavesti, ki pa vpliva na družbeni razvoj.

NEVA MLAKAR

nosa koji imaju za cilj održavanje idejne harmonije (izoliranje ljevice) tipovi odnosa određeni tehnološkim uslugama sveučilišta sistem, te odnosi koji služe promociji određenih reformatorskih i legislativnih poteza establishmenta. Takva diversifikacija dovodi do znatnih unutarnjih trenja na sveučilištima samim.

Iz takve situacije, znanstvenici koje smo konzultirali, kao jedini izlaz vide samoupravljanje.

Ovdje ćemo pokušati u stvari promijeniti predznak pitanju postavljenom u početku. Pitanje, koje je glasilo: sveučilište zemlje u razvoju, koja se iskazuje socijalističkom — čemu ne bi trebala težiti?

1. razvoju takve „industrije znanja“ koja će se osamostaliti kao faktor progresa, s tzv. tehnostrukturom na čelu. Treba pripomenuti, da opasnost ne leži u generiranju tehnostrukture same (zbog toga su, čini nam se, napadi uglavnom političkih faktora na ono što oni nazivaju, a pri tom rijetko definiraju, „tehnokracijom“, promašeni) već u upotrebi znanja kao privatnog kapitala. Prema tome, osnovni problem je organizirati kontrolu te upotrebe na samoupravnim osnovama.

2. ekstenzivnom razvoju visokog školstva, podređenom češće iracionalnim kriterijima (iracionalnim sve dotle, dok se ne definiraju na razini programa razvoja visokog školstva za cijelo društvo). Takav razvoj samo multiplicira disfunkcije već dosada uočene u razvoju visokog školstva uopće, tj. sve one disfunkcije koje proizlaze iz neodređene uloge sveučilišta u razvoju naše zemlje.

3. rješavanju vertikalne mobilnosti otvaranjem sveučilišnih centara i visokih škola u područjima koja za to nemaju osnovnu znanstvenu infrastrukturu. Tiha je pretpostavka, naime, u nas da više visokoškolskih centara smanjuje egzistencijalne troškove školovanja. Možda, no što je s ostalim troškovima? Za situaciju u koju idemo, za razvoj mnogo bitnijih. Jer jedan student neće biti samo mjesto u domu i stolica u restoranu, već prije svega potrošač određenog broja i kvaliteta nastavnih usluga, biblioteke, dokumentacionog centra itd.

4. samoupravno mimikriji: činjenica je, naime, da se od države budetirana ustanova u veoma uskoj margini može ponašati samoupravno — povinovavši se diktatu situacije, sveučilište živeći finan-

Ulrika Meinhof že od 19. januarja gladovno stavka v zaporu Koeln-Ossendorf. Z njo stavkata tudi najpomembnejša člana tako imenovane frakcije Rdeče armade (Roten-Armee-Fraktion) Gudrun Ensslin (od 22.) in Astrid Proll (od 23. januarja). Ob izidu tega zvezka (8. februaria t. l. — op. P. G.) še ne vemo, če se je stanje Ulrike Meinhof, Gudrun Ensslin in Astrid Proll že toliko poslabšalo, da so jih morali prepeljati v jetniško bolnišnico oziroma, če jim je oblast na silo ali zvijačno z vodo in hrano preprečila nadaljevanje stavke.

Gladovno stavkajo proti poostrenim zapornim razmeram, ki jih je odredilo zvezno sodišče. Vsem članom skupine so omejili pošto in obiske. Posebej protestirajo proti nastanitvi v samicah, kar vodi do popolne izolacije. Ulrike je zaprta v izoliranem križu moderne pritične jetniške zgradbe zaporu Ossendorf. Celica je zavarovana pred zunanjim hrupom. Sedem mesecev tišine, ki jo prekinjajo le kratki trenutki prinašanja hrane, zapornikom zbuja občutek, da bodo zakrneli v socialnem vakuumu.

Tudi ob vsakodnevnih prostih urah so izolirani od drugih zapornikov. Tako Ulrike v koelnskem zaporu do zdaj ni videla ne slišala nobenega drugega zapornika. Sporočili so, da so izolacijske ukrepe uvedli zaradi varnosti. S tem so onemogočili stike med zaprtimi člani Rdeče armade ter izključili možnost tako samoosvoboditve kot osvoboditve od zunaj. Toda ti ukrepi in njihovi učinki dejansko presegajo svoj namen in so dejanje fizičnega in psihičnega pri-

cijalnom logikom provincijalnog konvikta živi svoju samoupravnost (na jednom postdiplomskom studiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta, kojeg posvema financiraju studenti sami, ne može se pozvati predavače iz drugih jugoslavenskih sveučilišnih centara jer se ne mogu platiti dnevnice).

I na kraju: što bi možda sveučilište trebalo? Uznastojati na svojoj glavnoj zadaći — na analiziranju i razumjevanju svoje buduće uloge i novih odgovornosti, kako bi na taj način možda izašlo iz sfere „pukog“ diferenciranja (ponavljanja i multipliciranja starih formi i funkcija) i ušlo u sferu epigenetičkog razvoja.

SILVA MEŽNARIĆ

nosti na kome nam ne bi pozavidjeli ni radnici kapitalističkih zemalja Zapada.

Svesti uzroke takvog stanja na studentski standard bilo bi doista preuzetno. Razlozi su mnogo složeniji, a ukratko se mogu označiti zlorabljenom riječju: socijalne razlike u suvremenom socijalističkom jugoslovenskom društvu.

Poboljšanje studentskog standarda u smislu omogućavanja jednog, barem donekle, ljudskog življenja neće, da bude jasno, radikalno promijeniti situaciju. Ne treba očekivati da će odjednom na sveučilište navali gomila radničke i seljačke djece. Tu ne treba imati nikakvih iluzija. Ali jedna se stvar ipak može napraviti: može se spriječiti daljnje opadanje broja studenata iz nepriviligiranih društvenih slojeva, može se ovima koji su već tu omogućiti barem djelomična ravnopravnost u životnim uvjetima s drugim studentima. Ozbiljniji rezultati mogu se očekivati tek kao posljedica jedne ozbiljne, dugoročne i radikalne društvene akcije na globalnom planu, a koja bi naobrazbi dala ono mjesto koje ona u socijalizmu zaslužuje. I još mnogo više: koja bi radničku klasu dovela u onaj položaj koji joj u socijalizmu neotuđivo pripada.

Dotle nam predstoji krparenje: borba za svaku paru, za svaki novi kredit i ležaj u studentskom domu, i još desetak odlaganja poskupljenja usluga studentskog centra, donkihot-ska borba protiv tog istog studentskog centra (zapravo: „studentskog“), razgovori o sistemskom rješenju studentskog standarda i još mnogo sličnog zamornog posla. Predstoji nam vjerojatno i ponovno slušanje lekcija o radničkoj klasi koja strpljivo, za razliku od studenata, snosi teret stabilizacije (jer će, izgleda, „učitelji“ ponovno zaboraviti da su tu u pitanju radnička i seljačka, a ne njihova vlastita djeca – ili će to možda i predobro znati). Predstoji nam ponovno pisanje manjeviše istih primjedbi na manjeviši isti tekst prijedloga sistemskog rješenja studentskog i učeničkog standarda Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske.

Dotle će se još puno pričati, a malo moći učiniti. Netko će na račun studentskog standarda napraviti lijepu političku karijeru, drugi će na račun tog istog standarda dobiti lijepu šamarčinu, a studenti će i dalje ilegalčiti po sedmoro u sobi i uzalud čekati bonove za splačine u studentskoj menzi.

LINO VELJAK

ULRIKE MEINHOF

tiska na zapornike v preiskovalnem zaporu. Do obsodbe je tak postopek po obstoječih zakonih protizakonit. Toda tudi po obsodbi bi bila uporaba takšnih metod čisti prekršek določitev Evropske konvencije o zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki se jih je obvezala spoštovati tudi Nemčija. 3. člena te konvencije se glasi: „Nihče ne sme biti podvržen mučenju niti nečloveškim ali ponižujočim kaznim in dejanjem.“

Omenjeni ukrepi precej presegajo mero, ki je potrebna za varnost. Odgovornim je treba povedati, da obstaja sum, da sta po sredi omenjenega pritiska dva motiva, ki grobo kršita državno-pravne principe: poskus zapornike v preiskovalnem postopku fizično in psihično zmečkati in jih v uvodni preiskavi prisiliti k izjavi, ki jo do sedaj odklanjajo, ali pa jih kaznovati ali se jim celo maščevati še pred sodno odločitvijo.

Gladovna stavka Ulrike Meinhof, ki vodi k popolni fizični onemoglosti, naj bi javnost opozorila na takšno stanje. Od državnih instanc ne zahtevamo le odločitve glede pravice do ustavne pritožbe, temveč tudi izpolnjevanje določitev Evropske konvencije o zaščiti človekovih pravic za vse prebivalce Zvezne republike. Dolgoletna perfektna izolacija v modernih zaporih lahko vodi k enakim psihičnim učinkom kot primitivne tigrske kletke južnovietnamskega diktatorja. Tigrskih kletk pa v Zvezni republiki Nemčiji ne bi smeli trpeti.

Po konkretnu z 8. februarja 1973 prevedel in priredil P. G.

KDO SO TERORISTI

Z vso potrebno shrljivostjo, ki pa je bila tokrat res popolnoma nepotrebna, so nas dosegla poročila o sestrelitvi libijskega potniškega letala, ki je nesrečno zablodilo nad izraelske topove na Sinaju. Človeško je to nedvomno tragičen dogodek, ki pa bo v političnih razmerjih verjetno dobil še vse drugačne dimenzije. In obenem je dejstvo, ki najbolj neposredno in brez kakšnih posebnih teoretskih osmislov na kruto nazoren način pripoveduje ne samo o bistvu bližnjevzhodne krize, temveč o krizi današnjega sveta.

V zapovedi nekega generala se je zreduciral skrajni iracionalizem že tako iracionalnega sveta. Pred nas se postavlja s človeški logiki nedojemljivo realnostjo slika sveta, ki smo jo navajeni videvati le na televizijskem ekranu, mediju, ki nam daje možnost, da se nam na realne dogodke ni treba eksistenčno vezati, in jih zato lahko sprevrčamo v videze: napalm bombe ne zažigajo industrijskih dežel. Informacija, kot je sestrelitev potniškega letala, pa se ne „vklaplja“ v to igro (fenomena informacij) in moti mirnega gledalca; njeno mesto in forma, v kateri se lahko pojavlja, je James Bond.

Smrt sto ljudi je vzbudila „zgražanje in osuplost, ostre proteste“. Kot kaže, bo eden izmed njenih rezultatov „rdeči telefon“ med Tel Avivom in Kairo. Sistem bo zafunkcioniral bolje, obvarovani bomo večernih težav, ko se neuspešno trudimo probrniti realnost v videz. Vsak nov mrtvec bo vreden časti videza in vsaka nova akcija palestinskih (ali pa drugih) revolucionarjev bo nastopala kot argument za nadaljnjo eksistenco institucionaliziranega nasilja, ki edino omogoča nadaljevanje igrice z realnostjo in videzi.

Politiki so se utrudili: Vietnamci, pijejo svojo coca-cola in sporočajo novinarjem, da je svet končno svoboden, da se vse teroristične levičarske bande na robu političnega kraha. (P)ostajamo (si) volkovi (ki se ljubijo). Teorija, tehnologija in industrija videzov bodo kmalu napredovale do tiste stopnje, ko bomo v spopadu med Domorodci in Uniformiranimi vneto navijali za Uniformirane, potem pritisnili na gumb, se malo pokljunčkali in odšli spat.

Fenomen Bližnjega vzhoda postaja čedalje bolj tista točka, ki utegne vzdriniti „hrabri novi svet“. Energetska kriza, ki je na pomolu in utegne najgloblje ogroziti obstoječi svetovni red, bo v marsičem odločala o usodi tega dela sveta (in ne samo tega dela!). Na tem področju se bije stara, polfevdalna, nerazvita avtoritarno-hierarhična družba z novo, industrijsko, razvito in k ekspanziji teželo – prav tako avtoritarno in hierarhično – družbo; v sles pa so ujete še vse druge sile, ki „kaj pomenijo“. V splošnem nasilju se kaže „babica... stare družbe, ki je zanosila novo“ (Marx). Zgodovinska potencia je v bistvu vseh vstajajočih gibanj, tako ene kot druge družbe. „Črni september“ smo obsodili z meščanskimi pozicij: brez razumevanja njegove stiske in zgodovinskega obzora, v katerem je zrastel; s tem se je zaprla vsaka pot za kritično raz-

STUDENTSKI STANIDARID

Često se predbacuje Savezu studenata, da, boreći se za poboljšanje studentskog standarda, ne vodi računa o interesima radničke klase, te implicitno, da je takva „sindikalistička“ politika uperena protiv radničke klase. Uobičajena argumentacija je: „Vi ste privilegirani, a borite se za neke vaše cehovske interese i uopće ne vodite računa o tome u kakvom se položaju nalazi radnička klasa, koja na svojim leđima nosi teret privredne reforme, stabilizacije itd.“ Prije nego što se o takvim argumentima bilo što kaže, korisno je prisjetiti se da ako itko govori o tome, to čini najmanje upravo toliko spominjana radnička klasa.

Dakle, da se priupitamo: u čijem je zapravo interesu poboljšanje studentskog standarda? Da bi se valjano odgovorilo potrebno je propitati se o socijalnom statusu studenata.

Studenti nisu, kao što se to često pogrešno misli, nikakav poseban društveni sloj, još manje klasa. Oni su, ukratko rečeno, socijalno vrlo heterogena grupacija. Doduše, njihova društvena perspektiva kao budućih stručnjaka, je manje-više zajednička, oni su budući članovi privilegiranih slojeva, makar između jednog srednješškolskog nastavnika i jednog direktora vanjskotrgovinskog poduzeća postoji, priznat čete, golemu razlika u socijalnom statusu. Međutim, postojanje zajedničke perspektive ne može sakriti činjenicu heterogenosti studenata. Kriterij socijalnog statusa studenta je, usprkos svim proklamacijama o smanjenju socijalnih razlika u naobrazbi i usprkos svim savjetovanjima o toj temi, gotovo isključivo njegovo podrijetlo, odnosno, da budemo precizniji, socijalni status njegovih roditelja.

Utoliko se može reći da je student pripadnik onog društvenog sloja iz kojeg potječe. Iz ovoga nužno slijedi i različiti stupanj osobnog standarda – bespotrebno je govoriti o tome kako ima bogatih i siromašnih studenata. Sada konačno dolazimo do odgovora na pitanje: u čijem je interesu poboljšanje studentskog standarda? Ukratko: u interesu siromašnih studenata, u interesu djece radnika i seljaka, jer upravo ta čine gro socijalno ugroženih studenata. U krajnjoj liniji, dakle, u interesu radničke klase i seljaštva.

Nedostatak domskog prostora, loša situacija s kreditiranjem, skupoća usluga studentskog centra, neriješeni problemi zdravstvene zaštite studenata itd. ne pogađaju studente naprosto, nego one studente koji moraju tražiti dom jer im roditelji ne mogu omogućiti plaćanje privatnog smještaja, one koji moraju uzimati kredit jer im je to jedini ili osnovni izvor prihoda, one koji su prisiljeni jesti u studentskoj menzi, one koji ne mogu plaćati privatno liječenje... Tu se, zapravo, problem studentskog standarda iskazuje kao **klasni problem**, i tu se pokazuje pramašenom ocjena da bavljenje tim pitanjima znači borbu za cehovske studentske interese.

Nego, bilo bi zanimljivo pogledati neke rezultate sadašnjeg stanja studentskog standarda u stvari, niza otvorenih pitanja našeg društva, kojih je studentski standard tek simptom. Ako usporedimo socijalnu strukturu studenata u Zagrebu 1953 i 1970. godine (novijih podataka, na žalost, nema, ali izgleda da se stanje još više pogoršalo), ustanovit ćemo golem pad postotka studenata radničkog i seljačkog podrijetla. Tako je 1953. godine bilo radničke i seljačke djece oko 40 %, dok danas djeca poljoprivrednika sačinjavaju 1,2 %, a djeca radnika (nekvalificiranih, kvalificiranih i visokokvalificiranih zajedno) 16,4 %. Istovremeno, međutim, ima 17,6 % studenata čiji su roditelji visoki stručnjaci, 13,1 % djece viših službenika i čak 6,8 % djece političkih rukovodilaca. A sada usporedimo ove brojeke sa socijalnom strukturom aktivnog stanovništva SR Hrvatske, pa ćemo dobiti rezultate kojima nikakav komentar nije potreban. U našoj republici radnici i seljaci sačinjavaju preko 80 % aktivnog stanovništva. Njihova djeca čine zato na sveučilištu 25 % studenata. Svi ostali, znači, 75 % studenata potječu iz onih privilegiranih dvadesetak posto stanovništva. Po srijedi je, dakle, stupanj socijalne mobil-

mišljanje o usmeritvi „upora obešancev“. Kairski (in ne samo kairski)¹ študentje vstajajo, porajajo se sile, ki se zavedajo, da je razrešitev „židovskega vprašanja“ (vprašanja meščanske družbe) v emancipaciji družbe od židovstva.²

Kairo je enkrat že doživel streljanje komunistov; študentje, ki so jih aretirali ob nedavnih nemirih, so v glavnem še vedno po zaporih. Tudi izraelski državi se je ponudila izdatna priložnost za „vstop v zgodovino“. Toda tokrat na povsem drug način: kot instrument represije. Stara kitajska modrost pravi, da je samo zadnji kitajski cesar poskušal obvarovati cesarstvo z nasiljem, pa še temu ni uspelo.

OPOMBI:

1. Znano je, da tudi na izraelskih univerzah vstaja levo orientirano študentsko gibanje, dokaj podobno vrstnikom po svetu.
2. Bralcu, ki bi me hotel nemudoma proglasiti za antisionista, svetuje, naj si pobliže ogleda Marxovo Židovsko vprašanje.

PAVLE ZGAGA

studentski pokret u milanu

Studentski pokret u Milanu (Movimento studentesco) privlači u posljednje vrijeme sve veću pažnju. Ovaj, u svakom slučaju najorganiziraniji studentski pokret u Italiji, bunt s kojim se već godinama različitim pritiscima želi izaći na kraj, postao je nakon brutalnog nasrtaja policije na Università Statale (Državno Sveučilište) 16. lipnja prošle godine i zatvaranja stotine studenata, te pritisa i mjera novog rektora Schiavinatija, krajnje žestok.

I dok bombe, prijeteća pisma, tučnjave i vrijeđanja, palice, eksplozivi i bokseri postaju svakodnevnim sredstvom fašističkog nasilja, koje uzima sve više maha u cijeloj Italiji, rektor Schiavinati dočekuje predstavnike Movimenta, koji traže dopuštenje za kori-

štenje Aule Magnae za organizaciju zbora, s raširenom desničarskom revijom na stolu u rektoratu.

Unaprijed proračunat potez ili znak lošeg ukusa – no znademo li da su se studenti upravo vratili s pogreba svojeg kolege Roberta Franceschiya, ubijenog od policije za vrijeme demonstracija pred Sveučilištem Bocconi (uz Università Statale i Università Cattolica – treće milansko sveučilište), ne trebamo se čuditi ako su i pocijepali tu reviju bacivši mu je u lice, pretražili ladice i izazvali nered. Unatoč neredu rektor je dopustio korištenje dvorane, ali je slijedila prijava u kojoj ih optužuje da su ga lišili slobode i napali njegovu ličnost, što je u najmanju ruku otežavajuća okolnost u optužbi zbog uvrede i pričinjene štete. Naime, u Italiji se čin neovlaštenog lišavanja slobode (iako vrlo rastezljiv pojam) redovito drastično kažnjava. Međutim, novinar koji je prisustvovao kraju tog razgovora nije stekao utisak da se radilo o bilo kakvom lišavanju slobode (što je u tom kontekstu najteža optužba). To, međutim, ipak navodi na razmišljanje zašto je on tek kasnije našao za shodno podnijeti prijavu čije navode i studenti najodlučnije poriču.

Među prijavljenim studentima bio je i Mario Capanna, koji se, kao glavni lider Movimenta i ličnost bez premca u buntu talijanskih studenata, zbog osobne zaštite povukao u ilegalnost (imajući u vidu da u Italiji preventivni zatvor može trajati mjesecima pa čak i godinama). Vrijeme će sigurno iskoristiti za pripremu svoje obrane.

Studentski pokret je time izgubio svoje vođe a umanjen je i utjecaj (do onog trenutka neosporen), što ga je imao među studentima Milana, a i čitave države. U stvari, vlada je odlučila slomiti „monopol“, koji je Movimento imao i uporno branio, ponudivši u zamjenu slobodan ulaz partijama i njihovim predstavnicima u politička zbivanja na Sveučilištu. (Čitamo Capannu u „Il Giorno“: „Već vidim mladog trčkarala, demokršćanina, kako na izborima težeći za karijerom, hrpama novčanica od 10.000 lira kupuje glasove“.)

Razumljiva je namjera vlade da „normalizira“ situaciju i da ulaskom šest ili sedam partija u razgovor o vladinoj politici na sveučilištu oteža osporavanje, avangardnost i novi duh.

Jasno je da u državi poput Italije, gdje se škola i sve druge društvene institucije, odnosno strukture, nalaze u krioničnoj krizi, ovakav antagonizam ostaje jedino moguće stanje.

Postoji, međutim, i jedna snaga s kojom se sukobljava i vlada i Movimento, a to je Partito comunista italiano (PCI). Sada se ona

ZAŠTO ZAJEDNO?

Od jedne do druge redakcije studentskih listova nešto je duže nego li je dug telefonski kabel među njima; ne možemo poreći da smo jedni drugima strani. Ne žalimo za forumskom solidarnošću, koja je uvijek otkazivala, kada je zaista bilo potrebno da se zajedno djeluje — a sadašnji trenutak iziskuje tako potrebno jedinstveno viđenje i jedinstvenu akciju. Upravo se time može objasniti pitanje — ZAŠTO ZAJEDNO?

Duša jugoslavenskoga studentskog tiska nezadrživo odumire, što se u krajnjoj liniji pokazuje u narednim izdanjima osrednjih studentskih listova (i nije važan isključivo financijski problem koji je samo vanjska pojava teškog položaja!). Suočeni smo s akutnom kastracijom oštine i kastracijom svijesti; veterinari rade svoj posao, lešinari svoj. Teško je, naime, živjeti na zastarjelim programima, ako nisu aktualizirani i ako ih sadašnjost ne opravdava. SSJ već dugo vodi skupina nesposobnih lidera, koji su se zadovoljili igrom u centrima moći pa danas skoro nema mogućnosti da se, u takvoj situaciji, odnosi pokažu jasnije i bez politikantskog izigravanja. Uvažena je taktika čekanja, što primorava studentske listove na puko potvrđivanje vanjskih inicijativa. Već je konferencija u Novom Sadu posve jasno pokazala da je organiziranje, koje prije svega povezuje republičke i pokrajinske politokracije, neuspješno i da vodi raskolu. Daljnje se djelovanje SSJ usmjerilo jedino na to da se očuva organizacija, ali ne i studentska organizacija. Njegovi predstavnici nisu uopće svjesni da je zid između studenata i njihove organizacije uistinu potrebno razbiti, iako su uvijek bili spremni da o tome izriču raznorazna mišljenja. Rezultat je logičan: od njegova osamostaljenja organizacijski se nije ništa izmijenilo, okamenjena forma je omogućavala da su se izgubila programska opredjeljenja koja su se oslanjala na političku svijest studentske mase.

„U želji, da sve svojim očima gledam, da se pre ne predam, istine su uspele da me shvate, pobunih se protiv tate birokrate. Gospodo tate i mame dame, točak mercedesa nije točak istorije...“ grubo su simbolizirani zahtjevi iz 1968. godine. U masovnoj politizaciji progresivni studenti opredijelili su se ZA uki-

danje socijalnih razlika, ZA razvitak i afirmaciju samoupravnog sveučilišta, ZA demokratizaciju, ZA poboljšanje studentskog standarda. Samo očuvanje takvog angažmana, to jest otvorenog konstatiranja svih nepravilnosti, koje su indikatori globalnih društvenih konflikata, može opravdati postojanje političkog organiziranja studenata. Ali, bez pretenzija da se uključe u igru za vlast; samo takav angažman može ostati na revolucionarnoj programskoj osnovi Saveza komunista.

Ali, studentski se tisak sve više reducirao od svijesti masa na njihovu savjest, na nešto parcijalno i vanjsko. Prodor je nacionalizma odbacio potrebu za masovnom kritičnom sviješću. Danas, tim više cijenimo njezinu vrijednost i, ujedno, odbacimo manipulaciju kao djelotvoran politički oblik. Zatvaranje listova u granice republika podudara se s upadanjem kritičke svijesti. To je moglo da pokaže i savjetovanje SSJ o studentskom tisku, koje je ostalo na razini dobrosusjedskog ponašanja i nije uspjelo postati polaznom točkom zajedničke akcije.

Angažman studentskih listova ovisi prije svega o mogućnosti da istinski razotkrivanju društvene suprotnosti zajedničke cijeloj Jugoslaviji. Otudenost od vlastite zbilje je najčvršća brana kod kontakta s drugim listovima; pri tome može doći do izražaja veoma iskreno traženje izlaza iz aktualne situacije „kao“ tuđe naprednim snagama iako uglavnom sve ovisi o arbitraži političkih centara ili javnog tužioca.

Studentski list i Tribuna nisu pripremili zajednički broj zato da bi započeli seriju formalne suradnje. Svjesni smo usamljenosti takve akcije — zato i njezine ograničenosti. Znamo, međutim, da je utvrđivanje i iskazivanje studentova položaja nužno, ako želimo ostati unutar društvenih tokova. I moramo vidjeti, u čemu student kao čovjek poriče dato društvo, jer je samo time moguće postići podružbljenje. „Stoga je njegovo ispoljavanje života — makar to i ne bilo u neposrednom obliku zajedničkog života koje se zbiva istovremeno s drugima — ispoljavanje i potvrđivanje društvenog života“ (Marx).

našla na strani onih kojima je slabljenje prestiža Capannina pokreta išlo na ruku, što se uklapa u program PCI – koja se ograđuje od djelovanja lijevih vanparlamentarnih grupa (Potere opraio, Lotta continua, Movimento studentesco i dr.). Elio Quercioni, član Predsjedništva PCI ovako objašnjava situaciju: „Mi se borimo za obnovu škole i za demokratizaciju u njoj. U toj borbi tražimo suradnju sa studentskim masama, nastavnim osobljem i svim onim raspoloživim snagama prisutnim u školama, koje su za pozitivnu akciju spram koalicione vlade Centra i Desnice. Sve u svemu, jasno nam je da u toj borbi neće biti pobjednika ukoliko ne osvojimo najvažnije sektore Demokrsćana. Vode Movimenta, koji se organizirao u djelotvornu političku grupu na školi, nikada nisu dijelili to mišljenje. Naprotiv, radili su na političkoj liniji koje je Movimento uvijek odvajala od političkih i sindikalnih organizacija radnika. Vode studenata smatraju da u ovom trenutku demokratska rješenja ne dolaze u obzir. Kao posljedica, njihove parole i oblici borbe koji iz toga proizlaze nisu naše.“

Do sukoba i neslaganja s komunistima dolazi i zbog njihovih tvrdnji da su se u redove Movimenta i drugih ljevičarskih grupa infiltrirali provokatori koji destruktivno djeluju i time pomažu igri desnice.

Lideri tih pokreta odgovaraju kako nitko nije oprezniji od njih kada je riječ o provokatorima ili infiltrantima. PCI, ponavljajući im bez dokaza da u svojim redovima imaju i provokatore, govori u stvari vrlo malo – kažu u tim grupama. Jer grupe vode tačnu evidenciju i u svakom trenutku imaju potpunu kontrolu nad djelovanjem svojih članova.

Prema Sofriju (Lotta continua), ovakav stav Komunističke partije Italije temelji se na dva osnovna razloga; u razgovoru s demokrsćanima nuditi uklanjanje tih grupa u zamjenu za udaljavanje liberata iz vlade i tako sebi osigurati kontrolu i inicijativu u borbi masa pokrenutih protiv vlade.

U svemu tomu došlo je do napetosti čije je posljedice teško predvidjeti: rektor Giordano Dell'Amore odlučio je zatvoriti Sveučilište Bocconi s obrazloženjem „da ne želi izložiti opasnosti život i zdravlje nastavnika i administrativnog osoblja“. Isti je rektor, odmah poslije nereda koji su doživjeli kulminaciju ubojstvom Roberta Franceschija, odlučio uvesti kontrolu sveučilišnih iskaznica ne bi li „strancima“ spriječio pristup u fakultetske zgrade, jer – „u posljednje vrijeme nastoji se Sveučilište Bocconi učiniti po-

pristem sukoba milanskih sveučilišta i studenata ne samo pozivanjem studenata drugih učilišta već čak i radnika“.

Zamisao koju Dell'Amore želi provesti ne bi li od Sveučilišta učinio „hram kulture i znanosti“, osvobodivši ga vanjskih utjecaja, svakako je licemjerna. Jer, i on sam je i te kako angažiran: predsjednik je Udruženja regionalnih zavoda središnjeg kredita u Milanu, predsjednik Lombardijske štedionice, predsjednik Regionalnog središnjeg Lombardijskog kredita, predsjednik Udruženja štedionica u Rimu, predsjednik Društva „Rad i Sigurnost“ (osiguranja i reosiguranja) u Milanu, viši funkcionar Talijanskog bankarskog udruženja u Rimu, administrativni savjetnik Kreditnog zavoda Talijanskih štedionica (za tvrtke: Dalmine – Milano, Shell Italiana – Genova, Rheem Radi spa i električni i plinski bojleri – Milano, Ignis – Milano), i na koncu, direktor je lista „Štednja“, organa Udruženja talijanskih štedionica.

Ne želi se, dakle, odstraniti sa sveučilišta revolt kao element uznemiravanja, već kao kritiku jednog konkretnog političkog, ekonomskog i kulturnog sistema koji je za katedre postavio svoje naj-reprezentativnije eksponente.

Talijanska škola sadrži sve suprotnosti vremena: radnička klasa „nije otišla u raj“, školski sustav stvorio je vojsku nezadovoljnih, produktivna racionalizacija ugasila je interes za rad. Boriti se, protestirati – to je postalo mnogo teže: pod teretom potreba i predmeta stvorenih industrijom, otišlo se ili do ekstremne rascjepkanosti malih grupacija ili u „razboritost i jedinstvo“ velikih partija i sindikata. Capannin Movimento je jedan od najsvjetlijih izraza toga stanja: ima spram sebe i desnicu i velike partije i sindikate. Godinama je bio predvodnikom, potpomagan samo od vanparlamentarnih grupa.

A sada, ulaskom partija na Sveučilište, optuženim Capannom u ilegalnosti, a drugim istaknutim predstavnicima u zatvoru, djelovanje Movimenta i ispunjenje njegovih ciljeva postaje sve teže.

Nedavno je pred talijanski Parlament iznijet zahtjev da se rasprava o događajima na milanskim sveučilištima. Pitanje je ipak, hoće li komisija zadužena za pripravu te rasprave moći predložiti rješenja u dilemi koja se postavlja na talijanskom poluotoku.

RADIN – RUBBI

KRONIKA

PROŠIRENI PLENUM SSZ O REFORMI I KULTURI

U subotu, 24. veljače, održana je proširena sjednica Plenuma Saveza studenata Zagreba. Pored članova Sveučilišnog odbora i predsjednika odbora Saveza studenata zagrebačkih visokoškolskih ustanova, u radu Plenuma sudjelovali su i tajnici fakultetskih odbora, te referenti za standard, reformu nastave i kulturu. Raspravljalo se o aktivnosti studentske organizacije Zagreba i, posebno, o mogućnostima djelovanja Saveza studenata na pojedinim visokoškolskim ustanovama.

Sadržajno, rasprava je bila uglavnom posvećena problematici reforme sveučilišta i studentske kulture. O ovim su temama uvodne riječi održali Milan Vukelić i Davor Lončarić. Dok je Vukelić sumarno izložio koncepciju djelovanja Saveza studenata na polju reforme u svjetlu najnovijih razmišljanja o tom pitanju, Davor Lončarić je, kritički se osvrnuvši na sadašnje stanje studentske kulture, iznio

prijedlog o osnivanju Studentskog kulturnog centra koji bi bio žarište nove, istinske studentske kulture. Kvaliteta diskusije bila je nejednaka. Tako se razgovor o reformi, uz rijetke iznimke, sveo na razmjenu iskustava s pojedinim visokoškolskih ustanova. Premda je praksa razmjenjivanja iskustava veoma korisna, ipak se čini da se o problematici reforme sveučilišta moglo i moralo i više reći. Pogotovo, ako se ima u vidu diskusija o studentskoj kulturi. Možemo slobodno reći da tako konstruktivnu raspravu već dugo nismo čuli, a nadamo se da će niz iznesenih ideja u najskorije vrijeme postati zbiljom, kako bi studentska organizacija i budući Studentski kulturni centar bili prethodnikom u stvaranju nove kulture. U idućem broju Studentskog lista donijet ćemo opširniji izvještaj s Plenuma.

L. V.

KOMUNISTI LAŠČINE: KRSTU NINIĆA ISKLJUČITI IZ SKJ I SMIJENITI S FUNKCIJE UPRAVNIKA DOMA

„Predlažemo Osnovnoj organizaciji Saveza komunista da iz svojih redova isključi Krstu Ninića, a samoupravnim organima

Studentskog centra da povedu postupak za njegovo smjenjivanje s funkcije upravnika doma.“

To je jedinstveni zaključak redovne godišnje konferencije aktiva Saveza komunista u studentskom domu „Ivo Lola Ribar“ na Lašćini u Zagrebu, održanoj 25. veljače.

Ovakvo rigorozan prijedlog sankcija komunisti su obrazložili kršenjem samoupravnih principa, zloupotrebom službenog položaja i narušavanjem međuljudskih odnosa od strane upravnika njihova doma.

Krsto Ninić je, naime, koristeći svoj položaj, početkom rujna prošle godine samovoljno povisio domsku upisninu od 20 na 50 ND, (da bi, kako je sam izjavio, namakao sredstva za kulturni i sportski život studenata, te čišćenje okoliša doma!), samovoljno je, također, izjednačio visinu stanarina u jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama, sredstva namijenjena za plaću dežurnom na porti preko novogodišnjih praznika upotrijebio je za uvođenje dvojnog telefona u kancelariji, a sedmero studenata je, bez odluke poslovnice za smještaj SC-a, uselio u dom (jedan bračni par smjestio je u bračni paviljon iako je već tri mjeseca prije toga bila donesena odluka o njegovom ukidanju!).

Krsto Ninić je u svojoj diskusiji priznao gotovo sve ove „greške“ iako smatra da je većina učinjenih poteza bila u njegovoj ingerenciji kao upravnika doma!?

Na konferenciji je također bilo govora o proteklom radu aktiva kao i o njegovim narednim zadacima. Pri tome je posebno naglašena potreba konsolidiranja i uključivanja novih članova u rad partijskog aktiva, češćeg održavanja sastanka i jačeg međusobnog povezivanja svih organizacija SK u studentskim domovima u Zagrebu. (Potreba za tim osjeća se naročito sada nakon ukidanja Koordinacionog sekretarijata.).

Značajno mjesto u budućem radu pripada i inicijativi što skorijeg pronalaženja najadekvatnijih samoupravnih formi organiziranja stanara u domu.

Sudionici konferencije prihvatili su i ideju o osnivanju marksističke tribine „Ivo Lola Ribar“ i studentskog kluba u okviru doma, a zatim su, završavajući rad, izabrali novi sekretariat aktiva od deset članova.

STUDENTSKI LIST **Φ**

Br.7

godište 28.
6. 3. 1973.

cijena 2 din

tjednik
studenata
sr hrvatske

